

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVETENSKAPER

DE KOMMER APPLÅDERA ÄNDÅ

En etnologisk undersökning av paraidrotten och dess förutsättningar i en föränderlig tid

Magnus Sjöberg

Uppsats/Examensarbete: 30 hp

Program och/eller kurs: Masterexamensarbete i etnologi

Nivå: Avancerad nivå

Termin/år: Vt 2022

Handledare: Eva Knuts

Examinator: Elias Mellander

Abstract

Titel: De kommer applådera ändå -En etnologisk undersökning av paraidrotten och dess förutsättningar i en föränderlig tid

Termin och år: VT22

Institution: Kulturvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Handledare: Eva Knuts

Examinator: Elias Mellander

Keywords: para sport, sport movement, crip theory, queer phenomenology, fit/misfit, integration, inclusion, ableism, disability, ablebodied norm

---

This thesis examines the Swedish para sport movement of today, with a focus on elite athletes and the ongoing inclusion work done by the Swedish sport movement. The questions asked are how the athletes came into contact with para sport and how they started an elite investment? But also what it is that defines para sports in Sweden, what classification does to the athletes, the amount of media coverage and how media portray the athletes and how the ongoing inclusion work is going and how it affects the athletes and the para sport movement as a whole? It uses theories from crip theory and phenomenology, as well as theories on discourses and neoliberalism. An elite investment in sports is not part of the given lifeline for people with disabilities, and for para sport and the athletes to meet they need to be oriented towards each other. Neoliberalism's flexible ableism constructs some people as able bodied and others as disabled, and treats them differently. This affects a lot of the aspects mentioned above, from the route to an elite investment to the media representations. This flexible ableism constructs the para athletes as marginalized subjects and inclusion is always limited and temporary. The para sport movement has a deep connection to rehabilitation. It makes the emphasis on the operations to be on things like health, joy and togetherness, instead of results and medals. Thus making it easier for the rest of the sport movement to strive for inclusion, without risking the able bodied athletes privileges. On one hand this makes it hard to make an elite investment in para sports, but on the other hand it makes para sport a form of safespace. This role as a safespace is threatened by the ongoing inclusion work.

1. INTRODUKTION	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Tidigare forskning	5
1.3.1 Idrottens etnologi	5
1.3.2 Etnologi om normbrytande funktionalitet	7
1.3.3 Andra perspektiv på paraidrotten	8
1.3.4 Idrottshistoria	10
1.3.5 Massmedia och normbrytande funktionalitet	11
1.4 Disposition	12
2. BAKGRUND, METOD & TEORI	13
2.1 Bakgrund	13
2.2 Teoretiskt ramverk	16
2.2.1 Från den medicinska till den sociala modellen	17
2.2.2 Criteori	17
2.2.3 Queer fenomenologi	21
2.2.4 Anpassning/missanpassning	22
2.2.5 Mänskligt kapital och marknadiseringen av alla fält	24
2.2.6 Diskursiva maktordningar	25
2.3 Metod & Material	26
2.3.1 Ett bricolage av metoder	27
2.3.2 Intervjuer	31
2.4 Etiska hänsynstaganden	34
2.5 Begreppsförklaring	36
3. RESULTAT OCH ANALYS	38
3.1 Vägen till paraidrotten	38
3.1.1 Habilitering/rehabilitering	38
3.1.2 Vägen till elitidrotten	40
3.1.3 De som inte riktas mot idrotten	44
3.2 Paraidrottens verksamhet och mål	45
3.2.1 Verksamhetens innehåll	46
3.2.2 Gemenskap, glädje och safespace	51
3.3 Paraidrottens klassificering	54
3.3.1 Varför klassificering?	54
3.3.2 Klassificeringssystem	57
3.3.3 Att bli klassificerad	59
3.4 Paraidrotten och samhället	62
3.4.1 Två olika rapporter	62
3.4.2 De ekonomiska förutsättningarna	65
3.5 Paraidrotten och massmedia	69

3.5.1 Utrymmet i massmedia	69
3.5.2 Supercrrips	73
3.6 Paraidrotten och idrottsrörelsen: integrering och inkludering	77
3.6.1 Integrerade träningsmiljöer	78
3.6.2 Integrerade tävlingsmiljöer	82
4. DISKUSSION	87
4.1 Att vara en elitsatsande paraidrottare i ett nyliberalt samhälle	87
4.2 Att samtidigt vara ett ansvarstagande och underordnat subjekt	89
4.3 Att sträva mot toppen som ett förtjänande subjekt	90
4.4 Slutsatser	91
4.5 Vidare forskning	92
5. KÄLLOR	93
5.1 Tryckta källor	93
5.2 Otryckta källor	97
APPENDIX	
Bilaga 1: Intervjuguide	
Bilaga 2: Frågelista	

1. INTRODUKTION

1.1 Inledning

Magnus: Blir du nervös när du tävlar?

Maja: Ja, alltid (skratt). Jättenervös, men det går alltid över så fort man hoppar i vattnet.

Magnus: Så du har speciella knep att hantera det?

Maja: Ja, om jag är på en icke-paratävling brukar jag alltid säga att *de kommer applådera ändå*. Så det spelar ingen roll. Jag kan simma bakåt och de kommer applådera, så det vänder jag alltid tillbaka till. En paratävling, ja då blir jag kanske mer nervös för då har man ändå förväntningar av andra kanske. Men äh, då har man alltid så himla roligt så då kanske inte den här... då kan man alltid prata av sig nervositeten med sina kompisar.

(Utdrag ur intervju med Maja)

Med den här uppsatsen vill jag förmedla det unika med att vara paraidrottare. Elitidrottare med normbrytande funktionalitet behandlas ofta annorlunda än andra elitidrottare. De får beröm bara för sitt deltagande, men möts också av blickar som andra idrottare slipper. De aktiva som intervjuas i den här studien möter både fördomar och olika begränsningar, både inom idrotten och i övriga livet, som påverkar hur de ser på sitt idrottsutövande och sina elitsatsningar.

Men jag hoppas också att jag lyckas förmedla den gemenskap och glädje som det finns inom paraidrotten, eller handikappidrotten som den kallades tidigare. En gemenskap och glädje som inte alltid finns kvar inom alla delar av idrotten i dag. Deltagarna i den här studien är på olika platser i livet, och i sina idrottskarriärer, och deras erfarenheter skiljer sig åt. De vittnar både om dessa positiva värden som ett liv inom paraidrotten skänker, men också om svårigheter att kunna genomföra sina satsningar och om upplevelser av strukturellt förtryck. Sammantaget framträder en bild av paraidrott som någonting komplext och mångfacetterat. Det är ett fenomen som just nu är mitt inne i en stor förändring när det gäller dess plats i den svenska idrottsrörelsen, och en sak som blir uppenbar i den här uppsatsen är att denna förändring påverkar de aktiva på olika vis.

I arbetet med en ny strategi inför 2025 har Riksidrottsförbundet som mål att få fler att idrotta längre. Ett nyckelord i detta arbete är inkludering. För paraidrotten innebär detta att flera idrottsgrenar lämnar Parasport Sverige¹ och går över till att ligga under respektive specialidrottsförbund istället. Som exempel ansvarar numera Svenska simförbundet för all parasimning och Svenska friidrottsförbundet för all parafridrott. Gemensamma SM-tävlingar genomförs och det uppmanas från förbundshåll till en ökning av integrerade tävlingar och träningsmiljöer. Det här väcker frågor om paraidrottens plats i den svenska idrottsrörelsen.

---

¹ Ett samlingsnamn för Svenska parasportförbundet och Sveriges paralympiska kommitté. Då det är ett gemensamt förbund använder jag detta samlingsnamn i hela uppsatsen.

Mats Hellspong har myntat uttrycket *idrottens kulturmiljö*. Han menar att det finns vissa kännetecken som binder samman idrotten till en enhetlig kulturmiljö. Men hans studie visar också på unika skillnader mellan olika idrotter, inom dessa ramar (Hellspong 1982, s. 205). Vad sker med paraidrottens kulturmiljö när fler och fler grenar istället ska integreras med sina egna idrotter, inom rörelser och förbund som kanske har en annan kulturmiljö?

Samtidigt sker också en stor förändring medialt. När Sveriges television tappade rättigheterna till OS 2014 började de satsa mer och mer på Paralympics och 2016 sände de fler timmar än någonsin tidigare (Edlund Jönsson 2016, 8 september). Vinklarna på medias rapportering håller också så sakteliga på att förändras. Aftonbladets journalist Kristoffer Bergström skrev inför Paralympics i Tokyo 2021 en uppmärksammas krönika med titeln *Jag har bestämt mig - I år buar jag åt Paralympics*. Hans poäng var att vi bör behandla paraidrottare som alla andra idrottare och ställa samma typer av krav. Det skulle innebära en väg bort från den ofta ensidiga rapportering som görs av paraidrottare, där fokus tenderar att ligga på den normbrytande funktionaliteten istället för på idrottsprestationen (Bergström 2021, 23 augusti).

Ett tecken på att den ökade mediala uppmärksamheten får effekt hämtar jag från min egen släkt. Sommaren 2021 besökte min mamma mina gammelmotrar. De har aldrig tidigare gett uttryck för ett brinnande idrottsintresse. Men den dagen fick de skynda på med fikaten, damerna ville nämligen inte missa bordtennisfinalen i Paralympics som gick samma eftermiddag. Flera jag talat med under arbetet med den här uppsatsen har också gett uttryck för att de upplever det som att paraidrotten syns och hörs som aldrig förr.

Mitt i denna omvälvande tid för den svenska paraidrotten står de aktiva. I den här uppsatsen har jag intervjuat några av de paraidrottare som tillhör, nyligen har tillhört eller som satsar mot att nå eliten inom sina respektive grenar, samt observerat på träningar och tävlingar, undersökt diverse styrdokument, rapporter och medierapportering. Hur ser de aktiva på inkluderingsarbetet som pågår och hur ser de på paraidrottens plats i det svenska samhället och i den svenska idrottsrörelsen? Men kanske framförallt, hur ser de på sitt eget idrottande, vilka val har de gjort och vilka vägar har de tagit för att nå sina drömmar? Med hjälp av teoretiska utgångspunkter från crip teorin och från fenomenologin försöker jag måla en bild av hur den svenska paraidrotten ser ut idag, och var den är på väg i framtiden.

Det går givetvis att fråga sig om idrotten och idrottsrörelsen är ett passande ämne för en studie i etnologi, eller omvänt om etnologin verkligen är det mest lämpade ämnet för att studera idrotten? Det är lätt att tänka sig att ämnen som fysiologi, idrottspsykologi eller idrottsociologi på många sätt är mer passande. Men idrotten är inte bara en plats för

idrottslig prestation, eller en plats för socialisation, den är även en kulturell arena. Det går att se på idrotten som en samling av individer, institutioner, materialiteter och regelverk som tillsammans skapar en unik kulturmiljö som på olika sätt påverkar miljontals utövare, tränare, ledare och publik. Men idrotten går också att ses som en källa till kamp om dess mening och betydelse. Som den franska sociologen Pierre Bourdieu har skrivit: "Sportpraktikernas fält är platsen för strider. Dessa strider utkämpas bland annat om monopolen om att fastställa den legitima definitionen av sportpraktiken och om vilken legitim funktion sportaktiviteten ska ha" (Bourdieu 1997, s. 197)

Enligt etnologerna Billy Ehn och Orvar Löfgren är idrotten ett utmärkt fält för kulturanalytisk forskning. De nämner bland annat sportens olika ritualer, symboler och normer. Men också de kroppsliga och tidsmässiga aspekter som gör idrotten till ett intressant fenomen att undersöka (Ehn & Löfgren 2001, s. 149). Historikern Helena Tolvhed och idrottsvetaren David Cardell menar att även inom det angränsande tvärvetenskapliga fältet kulturstudier finns det fördelar med idrotten som forskningsområde. Det går att se på idrotten som en specifik kulturyttring, med ökande samhällsrelaterad betydelse, som med sin popularitet och förankring i vardagslivet därmed står i bjärt kontrast till mer finkulturella yttringar. Trots detta menar de att fältet är underutforskat (Tolvhed & Cardell 2011, s. 9). Det är denna syn på idrotten som en kulturyttring och som en specifik kulturmiljö, som drog mig till att skriva en uppsats om idrott.

Efter över 30 år inom simidrotten, varav runt 20 som simtränare på olika nivåer, från simskola för små barn upp till tränandet av atleter på landslagsnivå, kom jag 2016 för första gången i direktkontakt med idrottare med någon form av normbrytande funktionalitet. Jag hade fått anställning som huvudtränare i en förening som hade två parasimmare på högsta elitnivå, som båda satsade mot den sommarens Paralympics i Rio. Jag minns att jag kände mig nervös inför detta faktum. Trots gedigen kunskap både i simningens olika aspekter, samt i ledarskap, kände jag mig som Bambi på hal is. Jag ställde mig frågor som: Hur tränar man egentligen simmare med normbrytande funktionalitet? Hur fungerar deras kroppar i vattnet i förhållande till de andra simmarna? Kan de träna tillsammans med den övrigas gruppen av simmare? Men kanske framförallt: Hur uttrycker jag mig? Tänk om jag använder fel ord och råkar förolämpa någon! Men efter ett tag insåg jag att jobbet med parasimmarna inte skilde sig nämnvärt ifrån coachingen av de andra simmarna. Alla idrottare har olika förutsättningar, och målet som tränare är att hjälpa personen nå sina målsättningar och utvecklas på bästa sätt utifrån detta. "Då spelar det ingen roll om de förutsättningarna är en arm eller två armar" som Jocke, en av den här studiens informanter uttrycker det. Och framförallt behövde jag inte vara

nervös för att råka säga fel ord. De simmare jag mötte var vana vid att omgivningen inte alltid uttrycker sig på rätt sätt, och visade förståelse för om det blev fel vid tillfälle.

Min erfarenhet som tränare för parasimmare, i kombination med ett intresse av att skriva en etnologisk uppsats om idrotten i Sverige förde mig fram till det här ämnesvalet. Paraidrotten är en gren på det träd som utgör den svenska idrottsrörelsen. Men det är en gren som på många vis skiljer sig från alla andra grenarna på trädet. Den har formats av ett på många sätt strukturellt förtryck mot människor med normbrytande funktionalitet, men också av en stark vi-känsla. Den består av en massa små kvistar av skilda sporter, allt från simning, skidåkning, friidrott till bordtennis. Dessa små kvistar är nu på väg att ympas bort och placeras på andra grenar, vilket kommer förändra paraidrotten i grunden. Det är den förändringen och dess betydelse för idrottsrörelsen som intresserar mig som etnolog. Men jag har också en ambition att lyfta fram en grupp människor som allt för sällan lyfts fram i ljuset. Det är där, i skärningspunkten mellan idrottsetnologi och funktionshinderforskning som den här uppsatsen hittar sin hemmahamn.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur aktiva paraidrottare på elitnivå ser på sitt idrottande och på paraidrottens plats i den svenska idrottsrörelsen och det svenska samhället. Syftet är även att undersöka vad det innebär att vara en elitsatsande paraidrottare idag samt vilken påverkan det pågående integrationsarbetet kan få på paraidrotten. Frågorna jag har arbetat med är följande:

- Hur har de aktiva kommit i kontakt med paraidrotten och vad har lett fram till att de har inlett en elitsatsning
- Går det utifrån empirin att definiera en specifik kulturmiljö för paraidrotten, och vad utgör isåfall den?
- Hur ser de aktiva på den klassificering som genomförs inom paraidrotten?
- Hur motiveras paraidrottens plats i det svenska samhället?
- Hur framträder paraidrotten i massmedia, och hur ser de aktiva på denna rapportering?
- Hur uppfattar de aktiva det pågående inkluderingsarbetet?

1.3 Tidigare forskning

Etnologisk forskning med huvudfokus på paraidrotten och elitidrottare med normbrytande funktionalitet lyser fortfarande med sin frånvaro. Den mesta forskningen mot detta ämnesfält är genomförd inom sociologin och till viss del inom pedagogiken, samt inom mer naturvetenskapliga discipliner. Däremot finns det etnologer som har intresserat sig både för idrotten som fenomen och den svenska idrottsrörelsen, samt för människor med normbrytande funktionalitet och deras erfarenheter. Det finns också studier inom angränsande fält som sociologi, pedagogik, medievetenskap, historia och sjukgymnastik som på olika vis är intressanta för den här studien. Jag har ordnat forskningen i fem olika kategorier nedan. Jag är medveten om att det går att kategorisera forskningen på andra sätt. Samtidigt är inte heller listan komplett, utan det går alltid att argumentera för att ena eller andra studien bör nämnas eller inte i detta sammanhang. Men den forskning som jag presenterar här ger en god översikt över fältet och sätter samtidigt in min egen undersökning i ett relevant forskningssammanhang.

1.3.1 *Idrottens etnologi*

Det går inte att skriva om idrott och etnologi utan att nämna Mats Hellspång. Hans avhandling: *Boxningssporten i Sverige. En studie i idrottens kulturmiljö* (1982) har nämnts som etnologiämnets första avhandling med fokus på idrott (Fundberg, Ramberg & Waldetoft 2005, s. 9). I avhandlingen ger Hellspång en nästintill komplett bild över den svenska amatörboxningen, från dess introduktion i början av 1900-talet fram till tiden för avhandlingens uppkomst. Det går definitivt att argumentera för att vissa delar av boken får ta för stor plats, i mycket saknar en teoretisk grund och på många vis saknar relevans för den här uppsatsen. Det är framförallt bokens tre sista kapitel som är intressanta att lyfta fram här. Kapitel VI och VII bygger på etnografiska metoder där boxare själva får komma till tals och där Hellspångs egna observationer på träningar och tävlingar tydligt kopplas till bl.a. Erving Goffmans teorier om ritualer (Hellspång 1982, ss. 140-204). I det åttonde och avslutande kapitlet för Hellspång samman sin undersökning av boxningssporten med den övriga idrottsrörelsen och urskiljer på så sätt ett antal kännetecken för det han benämner som *idrottens kulturmiljö*. Några av dessa som är intressanta för den här studien är bl.a. kroppens betydelse och kroppsliga aspekter och behovet av att på olika vis rangordna deltagarna. Men också de starka känslor som idrotten väcker. Alla idrotter förhåller sig inte på samma sätt till

dessa aspekter, men förekomsten av de behövs för att det ska gå att tala om en tydlig idrottskultur (Hellspong 1982, ss. 205-217).

Hellspong är också föremål för en festskrift till hans ära vid namn *Tankar från baslinjen* (2005). Denna antologi, av redaktörerna Jesper Fundberg, Klas Ramberg och Dan Waldetoft, samlar kortare texter från 21 etnologer och två historiker och visar på bredden och möjligheterna när det kommer till etnologisk idrottsforskning. Texterna berör allt från skolgårdslekar från mitten av förra seklet (Af Klintberg 2005, ss. 30-41), kopplingarna mellan idrott och musik (Arvidsson 2005, ss. 164-176) och en jämförelse mellan dagens medialiserade kändisskap och hysterin kring Ingemar Stenmark (Schoug 2005, ss. 105-117). Det är anmärkningsvärt att med den bredd av ämnen som finns representerade uppehåller ingen sig direkt kring paraidrotten. Texterna är också korta och ger bara en försmak på djupare forskning som har gjorts annorstädes eller skulle kunna genomföras i framtiden. Ett bra exempel, med tydlig bäring för den här uppsatsen, är Barbro Blehrs text: *Golf som projekt och erfarenhet*. Blehr har gjort en mindre etnografisk undersökning där hon med en fenomenologisk ansats har undersökt fem amatörgolfare. Det fenomenologiska i undersökningen består framförallt i hennes fokus på vad golfarna själva uppfattar att de gör när de golftar, inte hur omvärlden uppfattar verksamheten. Även om Blehr bara skrapar på ytan av ämnet visar hon på vad som är möjligt att undersöka inom idrotten med utgångspunkt från fenomenologisk etnologi (Blehr 2005, ss. 56-70).

Fredrik Schoug är en av de som i Hellspongs anda har undersökt den svenska idrottsrörelsen med en etnologisk blick. Hans avhandling *Intima samhällsvisioner - Sporten mellan minimalism och gigantism* (1997) tar ett helhetsgrepp på idrottsrörelsen och visar hur idrotten som samhällsvision skiftar mellan två ytterligheter: strävan mot minimalism, representerad av det hemvävda och lokala samt hotet/lockelsen från gigantism, representerad av en ökad medialisering av idrotten och en ständigt växande pengakarusell.

Slutligen har fotbollen, med sin särställning som den största idrotten i Sverige, varit föremål för ett par studier. Jesper Fundberg (2003) undersöker i sin avhandling *Kom igen gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter* hur maskulinitet skapas och framträder inom fotbollsverksamhet för unga killar. Fundbergs resultat visar på hur en hegemonisk maskulinitet reproduceras inom pojkfotbollen, men också hur dessa föreställningar inte med nödvändighet behöver tas med i livet utanför fotbollen. Katarzyna Herd (2013) undersöker i sin avhandling *"We can make history here" -Rituals of producing history in swedish football clubs* hur historicitet skapas inom ett par svenska fotbollsklubbar. Hon visar bland annat på

betydelsen av kollektiva minnen, men också hur rituella beteenden bland supportrar mytologiserar och gestaltar de historiska skeendena.

1.3.2 Etnologi om normbrytande funktionalitet

När det gäller etnologi som rör normbrytande funktionalitet har skolan inte sällan stått i fokus. Bland dessa studier finns Göran Nygrens *Skolvardag med rörelsehinder - En etnologisk studie* (2008) som har ett fokus på rörelsehindrade elever och hur de upplever sin skolgång. Han visar hur elevernas upplevelser skiljer sig åt och målar upp en komplex bild av skolans inkluderingsarbete. En av de viktigaste poängerna han gör för den här uppsatsens vidkommande är att exkludering inom skolans värld ofta sker omedvetet.

Det finns också studier som rör mer specifika sjukdomstillstånd. Till dessa kan nämnas Kristofer Hanssons avhandling *I ett andetag: En kulturanalys av astma som begränsning och möjlighet* (2007) som avhandlar unga personers förhållande till sin astma. Men också de som rör funktionalitetsförändringar som en följd av ålder, som Åsa Alftbergs avhandling *Vad är det att åldras? en etnologisk studie om åldrande, kropp och materialitet* (2012) som berör åldrande, utifrån kroppsliga och materiella aspekter. Hon visar bland annat på hur ting kan få ändrad betydelse när funktionaliteten förändras. En sak som en trappa träder fram och blir synlig på ett helt annat vis när den börjar framstå som ett hinder (Alftberg 2012, ss. 51-52).

Ett namn som bör nämnas i det här sammanhanget är Christine Bylund, som nog är den etnolog i dag som tydligast berör situationen för människor med normbrytande funktionalitet. Hennes masteruppsats *Kuvande rum: Materialitet och funktionsfullkomlighet i berättelser från kvinnor uppväxta på institutioner för barn med normbrytande funktionalitet under 1930 till 1970-talet* (2016) var en stor inspiration i början av arbetet med den här uppsatsen och bör därför nämnas här, även om det är en uppsats och inte forskning i ordets rätta bemärkelse. Bylund visar i uppsatsen på hur materialet och den funktionsfullkomliga normen samverkar på olika nivåer i kvinnors berättelser kring de institutioner de växte upp på. Under arbetet med min uppsats har Bylund också gått upp med sin avhandling: *Anakrona livsvillkor: en studie om funktionalitet, möjligheter och begär i den föränderliga svenska välfärdsstaten* (2022). I avhandlingen, som bygger både på intervjuer och autoetnografiskt material, beskriver Bylund den påverkan på livskvaliteten de olika samhälleliga stödinsatserna har haft för henne och andra med normbrytande funktionalitet under de senaste 70 åren. Hon visar på att trots samhällets föränderliga syn på normbrytande funktionalitet kvarstår det faktum att dessa människor fortfarande är en marginaliserad grupp som är

beroende av den svenska välfärdsstatens välvilja för att kunna leva ett fullgott liv. För att få tillgång till de stödinsatser som behövs måste man iscensätta rollen av ett förtjänade subjekt, det vill säga en person som har den funktionalitet och de behov som krävs (Bylund 2022, ss. 141-142). Otillräckliga stödinsatser leder till att ett normativt livslopp inte alltid är möjligt och istället menar Bylund att situationen för många med normbrytande funktionalitet kan jämföras med en förtidig ålderdom eller en fördröjd barndom. Det normativa vuxenlivet (med som exempel barn, egen bostad och arbete) blir otillgängligt (Bylund 2022, s. 227).

1.3.3 Andra perspektiv på paraidrotten

Det har publicerats ett antal studier i andra ämnen än etnologi som på olika sätt angränsar den här uppsatsen. Inom sociologin finns det ett antal studier som är relevanta att ta upp. Anders Östnäs har i rapporten *Handikappidrott - Mellan tävling och rehabilitering. En studie av handikappidrotten mellan idrottsrörelse och handikapprörelse med utgångspunkt från fallstudien rullstolstennis* (1997) tagit ett helhetsgrepp på det som idag kallas för paraidrott. Han använder både kvalitativa och kvantitativa metoder och beskriver den historiska utvecklingen och diskuterar olika begrepp som integrering, rehabilitering och frisk-idrott. Det ska nämnas att den mer etnografiska delen av studien, som rör sporten rullstolstennis, får relativt lite utrymme i rapporten. Men till dess fördelar ska nämnas hur Östnäs på ett tydligt vis beskriver hur diskussionerna kring integrering med den övriga idrottsrörelsen inte är något nytt, utan har diskuterats sedan åtminstone slutet av 1980-talet (Östnäs 1997, s. 122).

Elisabet Apelmo har precis som jag, gjort en etnografisk undersökning på idrottare med normbrytande funktionalitet. Hennes avhandling *Som vem som helst - Kön, funktionalitet och idrottande kroppar* (2013) bygger på intervjuer och videodagböcker av unga, kvinnliga paraidrottare. Det är kvinnornas egna levda erfarenheter med en kropp, som å ena sidan har en nedsatt funktion men å andra sidan är högpresterande inom idrotten, som står i fokus. Hon visar på den andrafiering som sker av samhället mot människor med normbrytande funktionalitet som kvinnorna ger uttryck för, men för också in intersektionella perspektiv och visar på det specifika med att vara paraidrottare med en kvinnlig kropp.

Apelmo har också, tillsammans med sociologen Ann Mari Sellerberg skrivit forskningsrapporten *"Shit, jag kan också lyckas" - Om genus, funktionshinder och idrottande kroppar* (2006). Rapporten är en förstudie till det projekt som resulterade i Apelmos avhandling ovan. Den bygger på intervjuer genomförda på ett sommarläger med idrottsinriktning för unga med normbrytande funktionalitet. En av de intressantaste poängerna som lyfts fram är den ambivalens som finns till idrottsutövande i rena

paraidrottsföreningar. Fördelarna som framträder i materialet är den sociala aspekten och den jämlika behandlingen i föreningarna, men där stora avstånd och brist på träningsstillfällen ses som nackdelar (Apelmo & Sellerberg 2006, s. 28).

Sellerberg har även skrivit en egen rapport utifrån samma forskningsprojekt som Apelmos avhandling. *Världsbäst -och i periferin. Om att vara funktionshindrad kvinna i idrotten* (2007) bygger på en enda intervju med en informant, här kallad Britta, och ställer sig frågan hur det är att vara världsbäst inom ett fält som omvärlden inte bekräftar. Precis som Apelmo visar Sellerberg på det specifika med att vara kvinna inom paraidrotten, och på svårigheterna att hitta en träningsmiljö där man kan dela både idrottsliga erfarenheter och få ett socialt utbyte. Hon visar också på behovet av en stöttande omgivning för att hitta motivation när man inte bekräftas för sina prestationer av samhället.

'*Crippling*' care in disability sport: an autoethnographic study of a highly impaired high- performance athlete (2022) är en relativt nyligen publicerad artikel av den Nya Zeeländska sociologen och elit-parasimmaren Amanda Lowry med ett antal medförfattare. Artikeln är i stora delar autoetnografisk och empirin bygger på Lowrys egna dagboksanteckningar. Artikeln fokuserar på uttrycket omhändertagande (*care*) och på personlig assistans och visar på att dessa frågor behöver ges större uppmärksamhet inom paraidrotten. Elitidrottare i behov av personlig assistans utmanar normerna inom idrottsrörelsen. Hon menar att idrotten bygger på en bild av idrottare som autonoma individer, en bild som alla paraidrottare inte passar in i.

Kim Wickman som forskar i pedagogik har skrivit en avhandling vid namn *Bending mainstream definitions of sport, gender and ability - Representations of wheelchair racers* (2008) som berör elit-rullstolsåkare. Avhandlingen, som egentligen är en sammanfattning av fyra separata studier, visar på hur olika diskurser kring kön, funktionalitet och idrott samverkar på olika nivåer. En av delarna rör medierepresentationer och visar att i svensk medias rapportering från Paralympics i Sydney 2000 framställs idrottare med normbrytande funktionalitet som avvikande från den normative, manliga funktionsfullkomliga idrottaren. Fokuset i rapporteringen ligger ofta på hur själva prestationen är att bemästra sin normbrytande funktionalitet och inte på idrottsliga bravader (Wickman 2008, s. 49).

Karen P. DePauw och Susan J. Gavrons omfattande bok *Disability sport, second edition* (2005) tar ett helhetsgrepp på den internationella paraidrotten, och använder sig av studier inom en rad olika ämnen. Precis som det slås fast redan i bokens baksidestext fungerar den som ett referensverk för den som vill veta mer om hur paraidrott fungerar och vad som gör den unik. Även om den saknar ett fokus på de sociala och identitetsskapande faktorerna

kring paraidrotten som många av de övriga studierna i den här genomgången har, har den historiska genomgången i boken varit nyttig, inte minst för den här uppsatsens bakgrundskapitel.

Kristina Faghers avhandling i sjukgymnastik *Sports-related Injuries and Illnesses in Paralympic athletes* (2019) bygger på material från ett stort antal paralympiska idrottare och undersöker bland annat skadefrekvens och allmänt hälsotillstånd hos dessa. Hon visar bland annat på att runt en tredjedel av alla undersökta har upplevt en större skada det senaste året och att runt hälften av de upplever daglig smärta (Fagher 2019, s. 91). Ett par av de idrottare jag har intervjuat har angett att de har varit med som informanter i Faghers studie och refererat till hennes resultat i intervjuerna, vilket gör den intressant att nämna här.

1.3.4 Idrottshistoria

Då ett av områdena som denna uppsatsen berör är paraidrottens förhållande till och plats i den svenska idrottsrörelsen är följande studier om idrottsrörelsens historia värda att nämna. Nestorn inom svensk idrottshistorisk forskning heter Jan Lindroth. Hans avhandling, *Idrottens väg till folkrörelse - Studier i svensk idrottsrörelse till 1915* (1974), beskriver den svenska idrottens tidiga organisering. Han fokuserar framförallt på begreppet folkrörelse och ställer sig frågan om den tidiga idrottsrörelsen kan räknas till en av dessa. Svaret är att den fyller flera av kriterierna. Han visar bland annat på den betydelsen Riksidrottsförbundets bildande hade för att svensk idrott skulle utvecklas till kanske världens mest organiserade vid första världskrigets utbrott (Lindroth 1974, s. 361).

Johan R. Norbergs avhandling i historia tar tidsmässigt vid där Lindroths slutar. Men istället för ett fokus på idrottens folkrörelsekaraktär undersöker han förhållandet till staten och den motsättning som uppstår när idrotten å ena sidan är beroende av offentligt ekonomiskt stöd men å andra sidan har ett behov av autonomi. Hans avhandling *Idrottens väg till folkhemmet - Studier i statlig idrottspolitik 1913-1970* (2004) behandlar idrottsrörelsens och den svenska statens ömsesidiga förhållande under ett tidsspänn på nästan 60 år genom nedslag i ett antal utredningar och lagar. Han menar att statens förhållande framförallt har präglats av en *aktiv neutralitet*, som innebär att man har stöttat idrotten ekonomiskt utan att lägga sig i dess innehåll (Norberg 2004, s. 445).

När det gäller historiken mer specifikt för den svenska paraidrotten bör Leif Söderbergs sammanfattade historik *Handikappidrottens historia* (2009) som finns publicerad på Parasport Sveriges hemsida nämnas. Texten är en kortfattad sammanfattning av en längre rapport som skulle ha publicerats 2010. Tyvärr har jag inte kunnat hitta denna längre rapport

och misstänker att den tyvärr aldrig blev publicerad. Historiken har, trots sin komprimerade form, varit nyttig för att förstå turerna som ledde fram till Svenska handikappidrottsförbundets (numera Parasport Sverige) bildande.

1.3.5 Massmedia och normbrytande funktionalitet

När det gäller massmedia är två studier intressanta att nämna här. Ingen av de har paraidrotten som sitt direkta problemområde, men båda berör den ändå på olika vis. Medie- och kommunikationsforskaren Karin Ljuslinder har i sin avhandling *På nära håll är ingen normal - Handikappdiskurser i Sveriges Television 1956-2000* (2002) undersökt förekomsten av personer med normbrytande funktionalitet i SVT:s programutbud under perioden 1956-2000 och hur dessa framställs. Avhandlingen har både en kvantitativ och en kvalitativ del. Ljuslinder visar att även om antalet faktiska program med människor med normbrytande funktionalitet har ökat genom åren har det skett i takt med att det totala antalet sändningstimmar har gjort detsamma. I tid räknat ligger andelen inslag stabilt på runt 2 promille av det totala innehållet (Ljuslinder 2002, s. 67). Hon har också undersökt vilka diskurser som framträder i inslagen. Hon visar bland annat på hur inslag där personerna framställs som en form av hjältar ofta har ett fokus på ordet "trots". Personer med normbrytande funktionalitet lyckas och blir hjältar "trots" sina begränsningar (Ljuslinder 2002, s. 119). En annan viktig poäng är hur personer med normbrytande funktionalitet ofta förs fram som representanter för just denna grupp, och inte som individer i sin egen rätt (Ljuslinder 2002, ss. 128-132). När det gäller program och inslag mer specifikt om paraidrott visar hennes genomgång vid första anblick på en ökning för rapporteringen under 80- och 90-talet. Men vid en närmare granskning kan hon visa att just de veckor som hon hämtat statistiken från dessa år har stora arrangemang som Paralympics och Handikapp-VM avgjorts. Faktum är att förutom under sådana tillfällen lyser paraidrotten allt som oftast med sin frånvaro (Ljuslinder 2002, ss. 69-70).

Det är delvis samma bild som framträder i professorn i journalistik Marina Ghersettis rapport *Bilden av funktionshinder - En studie av nyheter i Sveriges Television* (2006). Rapporten har på många vis gemensamma utgångspunkter som Ljuslinders avhandling, men undersöker mer specifikt nyhetsrapporteringen i SVT under 2005 och en bit in på 2006. Ghersetti använder sig av två olika materialkategorier. Dels har hon en kvantitativ del där hon med hjälp av en sökning på specifika ord undersökt förekomsten av normbrytande funktionalitet i alla de olika nyhetsprogrammets sändningar under hela perioden. Av de inslag hon hittar kommer faktiskt flest från programmet Sportnytt. Men sedan har hon även

en mer kvalitativ del där hon har undersökt alla nyhetsprogram i SVT under två skapade så kallade syntetiska veckor. Det är alltså veckodagar sammansatta av dagar från olika veckor (måndag från vecka 17, tisdag från vecka 18 etc.). I den delen av studien visar det sig att inslag från idrottens värld helt lyser med sin frånvaro (Ghersetti 2006, s. 14). Då Paralympics avgjordes under början på 2006 är det ingen vild gissning att det är reportage därifrån som drar upp sportens siffror för den kvantitativa delen av studien. I övrigt delar Ghersettis rapport samma bild som målades upp av Ljuslinder, om hur personer med normbrytande funktionalitet framförallt framställs som ett kollektiv. Men hennes statistik visar även på hur sportinslagen faktiskt skiljer sig åt där och oftare har ett fokus på individerna, men också ett mer positivt anslag (Ghersetti 2006, ss. 23-24).

1.4 Disposition

Efter denna introduktion till ämnet inleds nästa kapitel med en kortare bakgrund. Den är framförallt till för att öka läsförståelsen av uppsatsen för de läsare som inte är bekanta med den svenska idrottsrörelsen eller paraidrotten sedan tidigare. Sedan följer en redogörelse för de teoretiska utgångspunkter jag använder mig av i analysen. Dessa står i mycket på två ben, det är dels teorier som visar på hur samhället är diskursivt ordnat, och dels kroppslig fenomenologi som ser till deltagarnas subjektiva upplevelser. Sedan följer en redogörelse av min eklektiska metodanvändning och vilket material detta har gett, samt en etisk redogörelse och en kortare begreppsförklaring. I det tredje kapitlet följer mitt resultat och min analys. Kapitlet är uppdelat i sex delar. I den första delen beskriver jag vilka vägar de aktiva har tagit för att komma i kontakt med paraidrotten och de val som har lett till att de har inlett en elitsatsning. Nästa två delkapitel rör det som gör paraidrotten unik och som särskiljer den från annan idrottsverksamhet. Det handlar dels om verksamhetens förhållande till kroppen och dess faktiska innehåll, samt de klassningssystem som finns för att tävling ska ske på så lika villkor som möjligt. I de sista tre delarna undersöker jag paraidrotten i en större kontext. Det handlar om dess plats i samhället och dess ekonomiska förutsättningar, representationer i media och slutligen dess förhållande till den svenska idrottsrörelsen med fokus på det pågående integrationsarbetet. Slutligen följer min diskussion, där jag för samman dessa sex perspektiv och visar på ett antal motsättningar i hur det är att vara en elitsatsande paraidrottare

2. BAKGRUND, METOD & TEORI

2.1 Bakgrund

Jan Lindroth har beskrivit hur ett av problemen med idrottshistorisk forskning är svårigheterna med att tydligt definiera orden idrott och sport. Lindroth menar att de ofta har avskiljts från varandra med en värderande aspekt, där idrott ses som det sunda alternativet, och sport som dess avarter, men att deras betydelse aldrig har varit klar och ständigt i förändring (Lindroth 1974, ss. 15-18). I likhet med Lindroth, och vad jag hävdar är gängse språkbruk idag, används orden som utbytbara synonymer genom hela den här uppsatsen.

Den svenska idrottens väg mot att bli en sammanhållen folkrörelse tar sin början i den lingiska gymnastiken² som spred sig i Sverige under 1800-talet. Med en i början långsam takt växte olika lokala gymnastik- och idrottsföreningar fram (Lindroth 1974, ss. 23-84). Mot slutet av 1800-talet började frågan om en nationell sammanslutning av idrottsföreningarna väckas. Efter ett antal misslyckade försök som är för invecklade för att gå in på här, bildades Riksidrottsförbundet (RF) till slut 1903. Det fanns även andra rikssammanslutningar inom idrotten och i början var det inte helt friktionsfritt. Framförallt den sedan tidigare bildade Centralföreningen (CF) blev en motståndspartner till RF och det tog tid innan de två förbunden kunde enas om idrottens riktning och mål (Lindroth 1974, ss. 94-137). Lindroth menar att fram till 1900-talets början låg Sverige efter när det kommer till organisering av utövandet av idrott gentemot många av Europas övriga länder. Men med bildandet av RF, och den kompletterande roll som CF hade, kom den svenska idrottsrörelsen att bli organiserad på ett genomgripande sätt som var unikt ur ett internationellt perspektiv vid den här tiden (Lindroth 1974, ss. 137-142).

Statens roll gentemot idrotten har genom åren varit vad Johan R. Norberg kallar för *aktivt neutral*. Med det menar han att staten har skjutit till de medel som behövts, men åtminstone utåt sett försökt att inte lägga sig i innehållet. En anledning till denna politiska inriktning hittas i den svenska idrottens organisering, där idrotten aldrig haft en tydlig koppling till utbildningsväsendet, som i vissa länder, eller varit helt statligt organiserad, som i andra länder. Idrotten i Sverige har istället alltid varit frivilligt organiserad, och värnat om sin autonomi (Norberg 2004, ss. 441-466).

Jag menar att kombinationen av den tidiga organiseringen, de frivilliga krafternas betydelse och en offentlig finansiering utan inverkan på idrottens autonomi, påverkar än idag

---

² Gymnastik i den här bemärkelsen ska inte förväxlas med den tävlingsgymnastik som råder idag, istället handlar det mer om ett samlingsnamn för alla typer av organiserade kroppsövningar, och särskiljs ofta från den tidiga tävlingsidrotten (Lindroth 1974, s. 29)

hur den svenska idrottsrörelsen ser på sig själva. Idag beskriver RF sig själva som landets största folkrörelse med över 3 miljoner medlemmar (Riksidrottsförbundet 2018). Idrottens samhällsnytta är något som på flera vis lyfts fram på deras hemsida och *Idrotten och samhället* har en egen flik med flera underrubriker (Riksidrottsförbundet 2019b). Sammantaget går det att sammanfatta den svenska idrottsrörelsens självbild som en välorganiserad folkrörelse, fri från inblandning av staten, organiserad av frivilliga krafter och där det finns plats för alla som vill vara med.

Om vi går över mer specifikt till paraidrotten så kan dess historia spåras tillbaka till England och sjukhuset i Stoke-Mandeville vid 1900-talets mitt. Andra världskriget hade resulterat i mängder av ryggmärgsskadade soldater och sjukhuset specialiserade sig på deras rehabilitering. Ledaren för sjukhuset, Ludwig Guttman, började med diverse sporttävlingar som en del av denna rehabilitering. Redan 1948 hölls de första Stoke-Mandeville spelen i bågskytte med 16 deltagare, alla rullstolsburna, engelska, före detta soldater. Fyra år senare hade man internationellt deltagande för första gången, då även nederländska före detta soldater deltog. Utifrån Stoke-Mandeville spelen växte den paralympiska rörelsen fram. Fler och fler idrotter lades till i programmet, och spelen blev öppna för människor med andra former av normbrytande funktionalitet (DePauw & Gavron 2005, ss. 38-39). Internationella paralympiska kommittén räknar spelen i Rom 1960 som det första Paralympiska spelen, med över 400 deltagare från 23 länder (International Paralympic Committee 2022), även om DePauw och Gavron betonar att Internationella olympiska kommittén inte fullt ut godkänner användandet av ordet Paralympics förrän 1984. Sedan 1988 hålls Paralympics alltid på samma plats som de Olympiska spelen (DePauw & Gavron 2005, ss. 39, 44).

Under 1950-talet började diskussioner om att starta med paraidrott i Sverige och en kommitté tillsattes. Då Sverige inte hade deltagit i andra världskriget hade man inte samma antal av skadade soldater som andra länder, dessutom var antalet trafikskadade få i Sverige under denna period. Trots detta kom paraidrotten (eller handikappidrotten som det hette på den tiden) att spridas över landet. 1965 tillsattes den först statliga utredningen om idrott, och paraidrotten lyftes fram särskilt i dess betänkande som publicerades 1969. En intressant poäng är att det framförallt är idrottens roll inom habilitering/rehabilitering³ och de hälsofördelar med idrott som det finns för människor med normbrytande funktionalitet som lyfts fram i betänkandet (Östnäs 1997, ss. 82-83). Samma år bildas Svenska

---

³ Habilitering är för personer med medfödd normbrytande funktionalitet och rehabilitering är för personer som har förvärvat en normbrytande funktionalitet senare i livet. I båda fallen så handlar det om samhälleliga insatser för att utveckla och behålla så hög grad av funktionalitet som möjligt, och möjliggöra att kunna leva ett fullgott liv (Socialstyrelsen 2010, s. 8-9)

handikappidrottsförbundet (idag Parasport Sverige) och väljs in i RF (Söderberg 2009, ss. 11-14). Innan detta tillfälle hade paraidrotten framförallt organiserats inom ramarna för olika intresseföreningar för människor med normbrytande funktionalitet. Framförallt De Vanföras Riksförbund (numera DHR) hade fungerat som huvudman för paraidrotten och kom länge att motsätta sig ett separat idrottsförbund. Leif Söderberg betonar det speciella med den tidiga paraidrotten i Sverige, som dels motiverades på medicinsk grund, och som dels utfördes utanför den svenska idrottsrörelsen inom speciella intresseföreningar (Söderberg 2009, ss. 3-14).

Detta har haft stor påverkan på den svenska paraidrotten och dess förhållande till den övriga idrottsrörelsen. Som jag skrev i inledningen kom jag för första gången i direktkontakt med paraidrott efter att ha arbetat som simtränare i 20 år. Beroende på hur man räknar är antalet personer med någon form av funktionsnedsättning i Sverige mellan 10-30% av befolkningen (Myndigheten för delaktighet 2021) och som beskrevs ovan beskriver idrottsrörelsen sig själva som landets största folkrörelse med över 3 miljoner medlemmar (Riksidrottsförbundet 2018). Antalet individer med normbrytande funktionalitet som sysslar med organiserad idrott borde alltså vara rätt stor. En anledning till att paraidrotten och den övriga idrottsrörelsen inte alltid har mötts är att idrott för den här kategorin människor vanligtvis har skett inom ett eget specialidrottsförbund; Parasport Sverige. Det gör att personer med normbrytande funktionalitet i allmänhet inte har bedrivit sin träning i specialiserade simklubbar, bordtennisklubbar, friidrottsklubbar eller liknande, utan i paraidrotts-klubbar med flera olika idrotter på schemat. Men de senaste åren har saker och ting börjat förändrats:

“Om svensk idrott menar allvar med träning och tävling för alla i föreningar - där alla ska känna sig välkomna - behöver vi också göra en resa mot inkludering av grupper som i dagens samhälle inte ses som norm. Det gäller samtliga diskrimineringsgrunder; kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.”
(Riksidrottsförbundet 2019a, s. 17)

Texten ovan är hämtad från en broschyr framtagen som ett arbetsunderlag för Riksidrottsförbundets arbete med sin strategiplan inför 2025. Den nya strategin går i korta ord ut på en övergång för den svenska idrottsrörelsen, från den sedan länge rådande triangel-metaforen, där en bred bas med deltagare börjar idrotta i unga år som i slutändan leder fram till en smal spets med elitaktiva som tar medaljer på internationella mästerskap. Istället vill man gå över till en rektangel-metafor; där man fortfarande har en bred bas av deltagare som börjar idrotta, men där fokus ligger på att majoriteten ska fortsätta idrotta livet ut. Vissa genom en elitsatsning och andra via parallella spår. Målet är alltså att fler ska idrotta

längre, och ett av de prioriterade områdena för att uppnå detta är genom ökad inkludering (Riksidrottsförbundet 2019a, ss. 16-17). Det är här paraidrotten kommer in i bilden. Som en del i arbetet med ökad inkludering går fler och fler av paraidrottens grenar över från att ligga under Parasport Sveriges paraply till att ligga under respektive specialidrottsförbund. Några exempel på grenar som har tagit steget till att integreras i respektive förbund är bordtennis, simning och friidrott, och fler är på väg att följa i samma spår (Parasport Sverige 2018, s. 28).

Samtidigt upplever man en trend av minskande storlek på trupperna till Paralympics. Vid sommarens Paralympics 2021 skickade Sverige en trupp på 26 aktiva, som kan jämföras med 58 stycken både 2016 och 2012 (Bergström 2021, 23 augusti). Även vinter-paralympics 2022 innebär en halvering av truppen fyra år tidigare (Öhrling & Jonsson 2022, 2 februari). Paralympiska kommitén själva lyfter fram bristen på inkvalade lag i de större lagsporterna som en del av förklaringen (Sveriges paralympiska kommitté 2021), och vinter-paralympics i Beijing var trots truppstorleken, resultatmässigt det bästa som Sverige har presterat på 20 år (Sveriges paralympiska kommitté 2022). Men de minskande trupperna går också att härleda till de svårigheter med att genomföra en elitsatsning som de aktiva berör i den här uppsatsen.

2.2 Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverk som jag har använt för analyserandet av empirin, är precis som mina metoder och mitt material, av skiftande karaktär. Jag använder mig av strukturella diskursiva perspektiv genom cripteorin, Wendy Browns tankar om den nyliberala samhällsordningen och Michel Foucaults tankar om diskurser och makt. Men jag använder mig också av en fenomenologisk ansats, där jag ser subjektens beskrivna upplevelse av sin verklighet som det viktiga, snarare än någon form av objektiv sanning i positivistisk mening. Detta gör jag genom ett användande av Sara Ahmeds kroppsliga fenomenologi. Sammantaget leder detta till att jag både får ett fokus på de samhälleliga normer och strukturer som i många fall förtrycker och begränsar paraidrotten, samtidigt som jag får ett fokus på idrottarnas subjektiva upplevelser och tolkningar av detta. Detta exemplifieras bra av mitt användande av begreppsparat anpassad/missanpassad som tar båda dessa perspektiv i beaktning. Nedan kommer en genomgång av de viktigaste teorierna i min verktygslåda och hur jag använder de i analysen.

2.2.1 Från den medicinska till den sociala modellen

Forskning på det man kallade för funktionshinder och funktionsnedsättningar var förut ofta en fråga reserverad för de medicinska vetenskaperna. Inom funktionshindervalsforskningen pratar man om en länge rådande medicinsk modell för att betrakta normbrytande funktionalitet. Denna innebär att man ser till hur vissa kroppar avviker från normen med mål att fixa till, anpassa och läka kropparna. Det är alltså ett fokus på själva kroppen, som ska anpassas till normen, och inte tvärtom. Denna medicinska modell kom att bestå när även samhällsforskare och humanister började intressera sig för människor med normbrytande funktionalitet (Berg & Grönvik 2007, s. 1).

Anders Östnäs beskriver det som ett regelrätt paradigmskifte när den medicinska synen börjades bytas ut mot en mer relationell syn på funktionshinder. Framväxten av vad som kallas för det relationella handikappbegreppet, eller *den sociala modellen*, innebär att fokus skiftade från individen till hur samhället är strukturerat (Östnäs 1997, ss. 12-16). Med detta synsätt är inte funktionshinder något som sitter i en persons kropp, det är något som produceras i mötet med det omgivande samhället, till exempel genom avsaknad av rullstolsramper. Företrädare för den sociala modellen har alltså en materialistisk syn på funktionsnedsättningar och menar att det är samhället vi lever i som begränsar tillgänglighet för dessa grupper (Berg & Grönvik 2007, ss. 1-2).

Jag har funnit den sociala modellens relationella syn nyttig för att se tillfällena i mitt material där samhället av olika skäl har konstruerat en miljö som stänger ut vissa grupper och därmed skapar funktionshinder. Dock är det som flera forskare påpekat en bristande modell, då den inte beskriver de individuella upplevelser som personer med normbrytande funktionalitet erfar, utan bara lägger fokus den omkringliggande miljön (Berg & Grönvik 2007, ss. 2-3; Rydström 2018, s. 51). Jag behöver alltså komplettera den sociala modellen med andra teorier som har ett större fokus på de individuella erfarenheterna och de identitetsskapande processer som sker för personerna i min studie.

2.2.2 Crip-teori

Robert McRuer är en av dem som har kombinerat tankar från funktionshindervalsforskningen med queerteori och erbjuder ett alternativ till den sociala modellens ensidiga fokusering på fysiska miljöer. Han har beskrivit vad han benämner som en crip-teori⁴. Han riktar blicken mot

---

⁴ Crip är en förkortning av det engelska ordet cripple vilket närmast betyder krympling på svenska, i sig ett negativt laddat värdeord som McRuer försöker återerövra. Även om denna teoribildning ibland har kallats miffoteori i Sverige (se som exempel Gruszka 2008) anser jag inte det uttrycket fångar innebörden av teorin på

det normativa och menar att det både finns en heterosexuell norm och en funktionsfullkomlig⁵ norm i vårt postmoderna, nyliberala samhälle. Dessa normer är sammantvinnade med varandra och obligatoriska, eller tvingande, i den mening att vi inte kommer undan från att förhålla oss till de och det framställs som självklart att sträva efter att uppfylla de (McRuer 2006, s. 2).

Denna heterosexuella, funktionsfullkomliga hegemoni, behöver avvikelser för att kunnas (åter)skapa sig själv som norm och expandera. McRuer visar på hur normen behöver något motsatt (som queera personer eller personer med normbrytande funktionalitet) för att kunna definieras och därmed bli en norm att sträva mot. Det avvikande i sin tur skapas som just avvikande och underordnat i denna process. Det queera subjektet blir som exempel definierat som det som inte är normalt i förhållande till sexualitet, och skapar samtidigt därmed det heterosexuella subjektet som ett eftersträvansvärt mål att efterlikna (McRuer 2006, ss. 6-10). Det normativa blir på så vis vad man kan kalla för en icke-identitet. Det vill säga en omarkerad identitetsposition som alla andra möjliga identiteter måste positionera sig kring. Det avvikande subjektet blir på så vis synligt och urskiljningsbart i förhållande till normen (Berg & Grönvik 2007, s. 5). Det är viktigt att förstå att dessa avvikelser i det nyliberala samhället inte behöver vara något som utåt sett förkastas eller ses ner på. Den flexibilitet som är ett kännetecken för nyliberalismen gör att det går att ha en inkluderande, accepterande och till och med hyllande inställning till dessa avvikelser när det behövs, men samtidigt förtrycka de och hålla de som underlägsna i samhället. Samtidigt blir det underordnade subjektet flexibelt i den mening att det tenderar att acceptera sin position. Det går att tala om en flexibel homofobi och ableism⁶, som alltså anpassar sig efter situationen och har en tolerant inställning utan att för den delen inkludera och normalisera det avvikande (McRuer 2006, ss. 16-19, 28).

Christine Bylund benämner den samhällsstruktur som skapas av den funktionsfullkomliga normen, och som marginaliserar och förtrycker människor med normbrytande funktionalitet, för funktionsmaksordningen (Bylund 2022, s. 24). Betydelsen av denna maktordning blir extra tydlig i en svensk kontext då det svenska språket saknar ett tydligt definierat ord för det som på engelska heter *able-bodied*, utan endast har negationen

---

ett tillfredsställande sätt. Detta då "miffo" dels kan användas i andra betydelser än engelskans *cripple* och dels inte är ett lika vedertaget begrepp. Jag väljer därför att i uppsatsen använda den mer svengelska termen *cripteor*.

⁵ McRuer använder begreppet *able-bodied*, ett uttryck som inte går att rakt översätta till svenska. Se min begreppsförklaring i **Kapitel 1.8** för vilka begrepp jag använder i uppsatsen och hur jag använder de.

⁶ Även *ableism*, alltså strukturellt förtryck baserat på funktionalitet, saknar en fullgod svensk översättning. Se min begreppsförklaring i **kapitel 1.8** för vilka begrepp jag använder och hur.

icke-funktionsvarierad (Apelmo 2012, s. 29). Normen är så stark att vi inte anses behöva ett ord för den, utan bara för avvikelserna som definierar den.

McRuer betonar att det normativa är ett ouppnåeligt mål, som ingen till fullo kan leva upp till. I alla fall inte under en längre tid. När det kommer till normen kring funktionalitet, som är den här uppsatsens huvudinriktning, är vi alla mer eller mindre avvikande från den perfekta funktionsfullkomliga kroppen. Normbrytande funktionalitet är också temporärt i det nyliberala samhället, i den meningen att det är framträdande endast vid behov och att vi alla kan ha normbrytande funktionalitet i vissa sammanhang och inte i andra. McRuer skiljer på vad jag väljer att översätta till *virtuell normbrytande funktionalitet* och *kritisk normbrytande funktionalitet*. Vi har alla på ett sätt en virtuell normbrytande funktionalitet då vi alla, om vi lever tillräckligt länge, kommer uppleva tillfällena då vi inte uppfyller den funktionsfullkomliga normen. Men kritisk normbrytande funktionalitet handlar istället om en position där man utifrån den kan utmana normen och arbeta för att förändra den (McRuer 2006, ss. 29-32). Till skillnad från virtuell normbrytande funktionalitet, som alltså är något vi alla mer eller mindre besitter, är kritisk normbrytande funktionalitet inget vi har, det är snarare en subjektposition eller en identitet, en medveten normbrytande funktionalitet som leder till politisk aktion (Berg & Grönvik 2007, s. 5).

Detta leder fram till en viktig poäng i crip teorin, att ha normbrytande funktionalitet är inte en egenskap i den normbrytande kroppen, utan något performativt, något som görs. För att, som ett exempel, få tillgång till den assistans som behövs för att fullt ut få tillträde till samhällets olika funktioner måste den som är i behov av detta spela rollen som person med normbrytande funktionalitet och därmed underordna sig själv mot den funktionsfullkomliga normen. Likaledes bör uttrycket *crip ses* som ett verb. Att *coming out crip*, eller att "crippa" något, innebär att man motsätter sig den tydliga uppdelningen mellan normbrytande och normföljande kroppar och kollektivt kräver lika rättigheter. Detta är i sin tur en medveten politisk handling (Rydström 2012, ss.10-11).

Jag har använt crip teorin för att lokalisera hur de intervjuade skapas som underordnade subjekt och hur funktionsmaktsordningen påverkar paraiddrottarna och hur deltagarna förhåller sig till detta. Men också hur de aktiva vid tillfällena crippar idrotten. Hur de utifrån sin medvetna kritiska normbrytande funktionalitet utmanar den funktionsfullkomliga normen. En av fördelarna med teorin är att den med sitt fokus på sambandet mellan funktionshinder och sexualitet är nyttig för vissa typer av intersektionalitet, genom att sätta kön och sexualitet i centrum för funktionshindersforskningen (Rydström 2018, s. 52). Även om sexualitet inte är något som direkt förekommer i mitt material är det

viktigt att förstå skillnaden i mina informanternas erfarenheter beroende på bland annat kön, ålder och bakgrund. Som genusvetaren Susan Wendell uttrycker det: “Disabled women struggle with both the oppressions of being women in male-dominated societies and the oppressions of being disabled in societies dominated by the able-bodied.” (Wendell 1989, s. 105)

Men på andra sätt faller teorin kort. Elisabet Apelmo betonar hur McRuer misslyckas med att ta i beaktning betydelsen av klass för att kunna bli en *crip*. Trots en svidande kritik mot det nyliberala samhället i hans analys av normer består nästan uteslutande de *crip heroes* som McRuer framhåller som goda exempel, av människor med olika former av privilegier. Detta gör att de har helt andra möjligheter att cripa sin omgivning än vad många andra med normbrytande funktionalitet har. På det sättet påminner de om stereotypen *supercrip* (Apelmo 2012, ss. 40-41).

Supercrips, eller hjältar med normbrytande funktionalitet, fyller framförallt en funktion för normföljande personer. Personer med normbrytande funktionalitet i allmänhet blir som en påminnelse för den normativa människan att den saknar fullständig kontroll över sin kropp, och att vetenskapliga framsteg inte helt kan skydda den från att själv en dag få en normbrytande funktionalitet. Supercrips visar genom sina hjältedåd, som exempelvis att vinna medaljer på Paralympiska spel, att det går att överkomma funktionshinder och fungerar därför som en trygghet för människor med normföljande funktionalitet. För vissa med normbrytande funktionalitet fungerar dessa hjältar också som förebilder som suddar ut gränser. Men för andra, som själva saknar möjligheter till liknande dåd blir de bara representanter för ytterligare normer som de inte kan leva upp till. Dessa hjältar kommer ofta från bakgrunder som gör att de har andra möjligheter att överkomma sin normbrytande funktionalitet, både ekonomiskt, socialt och hälsomässigt. Därmed förstärker de snarare andra personer med normbrytande funktionalitets underordning i samhället och känslan av utanförskap (Wendell 1989, ss. 116-117).

McRuers tankar har också kritiserats för en brist på anpassning för personer med intellektuella normavvikelser, eller de som har svårare fysiska normavvikelser. Dessa grupper saknar ofta möjlighet att göra de medvetna politiska beslut som McRuer eftersträvar. Teorin bygger på politiskt medvetna subjekt, och den bilden stämmer inte in på alla med normbrytande funktionalitet (Rydström 2018, s. 53). För att tydligare förstå paraidrotten och idrottarnas erfarenheter behöver den alltså kompletteras med andra teorier.

2.2.3 *Queer fenomenologi*

Fenomenologi är en teoribildning som först skapades av Edmund Husserl på 1800-talet. Sedan dess har den utvecklats i många olika inriktningar, men gemensamt för de står ett intresse för objekt och för själva medvetandeakten i sig. En viktig poäng för Husserl är att vårt medvetande alltid har intention och riktning. När vi tänker så tänker vi alltid på något (Nordin 2003, ss. 491-496). En av hans efterföljare Maurice Merleau-Ponty betonar att det inte finns någon skiljelinje mellan vårt medvetande och vår kropp. Vi tänker genom våra kroppar och är alla i den meningen förkroppsligade subjekt (Merleau-Ponty 1999)

En tänkare som tydligt tagit fasta på detta är Sara Ahmed som har utvecklat vad hon kallar för en queer fenomenologi. Med det vill hon både förena fenomenologin med queerteori samtidigt som hon queerar själva fenomenologin i sig. Hon tar sin utgång i ordet orientering som hon menar handlar om hur förkroppsligade subjekt rör sig i både rum och tid. Kroppen är den startplats utifrån var världen som vi uppfattar den breder ut sig. Att orientera sig handlar då om ta bäring i denna värld, att sträcka ut sig i det fysiska rummet och därmed göra det obekanta till bekant. Kroppar är i sin tur aldrig åtskilda från de miljöer de rör sig i. Det fysiska rummet gör avtryck på den fysiska kroppen medan vi rör oss igenom det. För att komma i kontakt med ett objekt behöver det både vara tillräckligt nära oss, samtidigt som vi behöver rikta oss mot det för att kunna nå det (Ahmed 2006, ss. 3-11).

Ahmeds teori blir på så sätt en teori kring hur vi tar oss fram i livet, både bildligt och bokstavligt. Det handlar både om vilka livsval vi gör, men också hur olika kroppar breder ut sig på olika vis i våra gemensamma fysiska rum. Detta är enligt mig en av de viktigaste poängerna i Ahmeds teori bygge. Olika kroppar har olika möjligheter att orientera sig i det gemensamma fysiska rummet. Ahmed skriver:

“If orientation is about making the strange familiar through the extension of bodies into space, then disorientation occurs when that extension fails. Or we could say that some spaces extend certain bodies and simply do not leave room for others.”
(Ahmed 2006, s.11).

När vi rör oss genom livet följer vi olika linjer som vi riktas mot. Dessa linjer påverkar i sin tur vilka val vi kan göra, vad som kommer finna sig inom vår räckhåll. Vi tenderar att riktas mot vissa linjer mer än andra. Ahmed använder liknelsen med naturliga stigar. Dessa blir till för att folk har följt de, samtidigt som folk följer de för att de finns där. Att följa en linje kan också ses som att befinna sig *i linje* med sin omgivning. Att man rör sig längs den livslinje som förväntas av en (Ahmed 2006, ss. 14-17). Vilka linjer vi följer påverkar alltså oss själva,

men det påverkar också världen omkring oss. Genom att vissa linjer följs mer än andra, kommer också dessa linjer framträda som de som ska följas. Om man vid tillfällen misslyckas med att följa dessa linjer uppstår en desorienterande effekt. Denna desorientering är vanligare och mer tydlig för vissa kroppar än för andra, då världen alltså har anpassas efter de linjer/normer som flest följer. På så vis skapas olika normer kring hetrosexualitet, vitthet, men också kring funktionalitet (Ahmed 2006, ss. 157-160).

Det är här Ahmeds tankar närmar sig McRuers så som jag har beskrivit de ovan. Livslinjer kan på många vis sägas motsvara de normer som McRuer beskriver som obligatoriska. Vi kan inte undvika att förhålla oss till de, även om Ahmed betonar att det går att rikta om sig och följa andra linjer. Det som gör Ahmeds teorier viktiga som ett komplement till McRuers är att hon sätter kroppen i centrum för hur vi uppfattar och rör oss genom livet. Men hon betonar också betydelsen av historicitet. För att vi ska komma i kontakt med ett objekt behöver både vi och objektet *anlända* till den platsen i rätt tid. Våra beslut, vilka linjer vi följer, är inte ödesbestämda, utan beroende på vår historia. Genom våra egna upprepade orienteringar påverkar vi också hur vi själva och andra kommer orientera sig i framtiden. Vi skapar tendenser kring att rikta oss mot en viss typ av objekt (Ahmed 2006, ss. 56-57). Men även objektets anländande är beroende av dess historia, på det arbetet som har lagts ner av olika individer för att objektet ska befinna sig där, i det skicket, vid det specifika tillfället (Ahmed 2006, ss. 39-44). För att en person med normbrytande funktionalitet ska komma i kontakt med den svenska idrottsrörelsen behöver den följa vissa linjer så att idrotten hamnar i deras räckvidd, vissa tendenser i hur personen och andra har orienterat sig tidigare, gör att chansen att hen riktas mot just ett liv som idrottare ökar. Men även idrottsrörelsen måste anlända till det ögonblicket för att det ska vara möjligt, och för att det ska hända är den beroende av att ha utvecklats i en viss riktning under sin historia.

Genom att föra samman Ahmeds tankar om linjer, orientering/desorientering, anlända och betydelsen av historicitet med McRuers tankar om normer och motstånd får jag både ett materiellt, kroppsligt perspektiv och ett performativt, strukturellt perspektiv på paraidrotten och på idrottarnas erfarenheter.

2.2.4 Anpassning/missanpassning

För att fördjupa analysen har jag även använt mig av aktivisten och funktionshindersforskaren Rosmarie Garland-Thomsons tankar om begreppsparet *fit* och *misfit*, alltså *anpassad* och *missanpassad*. Dessa begrepp blir nyttiga som ett sätt att överbrygga den i dag alltmer rådande socialkonstruktivistiska och diskursiva synen på

normbrytande funktionalitet, med den materiella verklighet som människor med normbrytande funktionalitet lever i. Det går alltså på så sätt att undersöka de fysiska begränsningar som människor upplever, utan för den skull släppa tanken på normbrytande funktionalitet som något som är diskursivt skapat (Garland-Thomson 2011, ss. 591-592).

En missanpassning uppstår när en kropp och dess omgivning inte passar ihop så som förväntat. Ett tydligt exempel på detta är den rullstolsburne som inte kan ta sig in i en byggnad på grund av dess trappor. Om byggnaden däremot har en hiss som personen kan använda går det att säga att kroppen och byggnaden är anpassade för varandra. Vad det handlar om är alltså möten mellan den fysiska miljön och fysiska kroppar, vilket sätter fokus på det förtryck som omgivningen kan utgöra för människor med normbrytande funktionalitet (Garland-Thomson 2011, s. 594). Ahmed är inne på samma spår när hon skriver: "The failure of objects to work could be described as a question of fit: it would be the failure of subjects and objects to work together" (Ahmed 2006, s. 50). Mötet mellan ett förkroppsligat subjekt och ett objekt är alltså relationellt. Om vi kan använda objektet eller inte så som det är tänkt, beror på om där finns en anpassning mellan oss och objektet. För att använda Ahmeds exempel, en hammare kan vara för tung för en person att hamra med, men alldeles lagom för en annan (Ahmed 2006, ss. 48-50).

Garland-Thomson betonar att ingen är hundra procentigt anpassad för den omgivande miljön, utan vi är alla på ett spektra. Men konsekvenserna blir väldigt olika var på det spektrat vi befinner oss (Garland-Thomson 2011, ss. 594-595). Men vårt förhållande till vår omgivning är dynamisk. När vi rör oss genom livet, och genom olika fysiska rum, kommer vi alla vid något tillfälle uppleva missanpassning (Garland-Thomson 2011, s. 603).

En effekt av anpassning/missanpassning i fysiska miljöer är att det påverkar vår synlighet. En person som passar in i den omgivande miljön syns inte, hen blir ett omarkerat subjekt i världen, medan den missanpassade kroppen blir synlig både för sig själv och andra. (Garland-Thompson 2011, s. 596). Denna ansats liknar Ahmeds resonemang kring fenomenologi och rasifiering, som bygger på tankar från Franz Fanon. Den vita kroppen, precis som den med normföljande funktionalitet, befinner sig i en värld som är anpassad för den. Därför kan den passera obehindrat och omärkt breda ut sig i världen, medan den svarta och den funktionellt normbrytande kroppen hindras att naturligt breda ut sig i världen och blir ett objekt istället för ett subjekt inför de normföljandes blickar. Ahmed menar att denna objektifiering av svarta kroppar beror på historien, hur världen har skapats vit (Ahmed 2011, ss. 125-147). Det samma går att säga om den ableistiska historien, som har skapat en funktionsmaktsordning som objektifierar de som har en funktionalitet som den

omkringliggande världen inte är anpassad för. Den omgivande världens struktur är alltså ett resultat av historien.

Att kunna röra sig omarkerat i världen ger en också tillträde till vissa politiska arenor som är stängda för andra. Den anpassade kroppen blir därmed, till skillnad från den missanpassade, ett politiskt subjekt med fullständiga medborgerliga rättigheter. Men synligheten för den missanpassade kroppen kan också leda till politisk agens. Genom att bli synlig, inför både sig själv och andra, som missanpassad så blir man också medveten om sin marginaliserade position i världen och kan visa på förtryck och arbeta för förändring. Missanpassning fungerar alltså inte bara exkluderande och förtryckande, det är också ett medel till politisk medvetenhet och för att uppnå samhällelig förändring. Missanpassning blir därmed också viktigt för skapandet av identitet hos människor med normbrytande funktionalitet. Att använda anpassad/missanpassad teoretiskt sätter på så vis fokus på de performativa delarna av identitetsskapandet för den här gruppen individer, alltså att normbrytande funktionalitet är någonting som görs, genom att undersöka de materiella aspekterna i miljön (Garland-Thomson 2011, ss. 596-598). Garland-Thomas eftersträvar en identitetspolitik som ser det positiva med den mångfald av kroppar med olika funktionalitet som befolkningen består av, och som anpassar den fysiska miljön för alla. Det innebär inte att hon är motståndare till medicinsk behandling som kan underlätta för människor på olika vis, som operationer för att bota harmynthet eller behandling mot smärta (Garland-Thomson 2011 s. 603).

Jag använder begreppen anpassad och missanpassad på min empiri för att lokalisera tillfällena då idrottens fysiska miljö fungerar eller inte fungerar på ett tillfredsställande vis för idrottarna. När mina informanter ger uttryck för tillfällena av missanpassning. Men också för att visa på den politiska agens detta kan ge upphov till hos dem, och hur en missanpassning till den omgivande miljön därmed blir en del av deras identitetsskapande.

2.2.5 Mänskligt kapital och marknadseringen av alla fält

I delen av analysen där jag diskuterar paraidrottens ekonomiska förutsättningar har Wendy Browns tankar om nyliberalismen varit viktiga. Brown menar att nyliberalismen förändrar alla fält i grunden till att bli ekonomiska fält. Allting uttrycks i ekonomiska termer och allt mänskligt betende sker utifrån ekonomiska förutsättningar. Nyliberalismen omdanar människan till vad Brown benämner *Homo oeconomicus*, den ekonomiska människan. Detta urholkar i sin tur de demokratiska institutionerna i samhället (Brown 2015, ss. 9-10).

Nyliberalismen i den här tolkningen blir en form av normativt tänkande, en rationalitet som sprider ekonomiseringen till alla mänskliga sfärer. Att alla fält blir ekonomiska innebär också att alla fält blir potentiella marknader. Det går att tala om en marknadisering eller ekonomisering av samhället. Detta betyder inte att allt mäts i pengar, att pengar styr på alla fält, men vårt sätt att tänka om allting blir i ekonomiska termer. Allting blir därmed potentiellt kapital på dessa marknader, även människor. Som mänskligt kapital blir människans roll att sälja sig själv, att stärka sitt värde eller få andra att investera i en (Brown 2015, ss. 30-35).

En annan av följderna av detta blir att samhället inte längre är benägen att finansiera sådant som räknas som "allmännytt". Om allting är marknader, och alla individer är mänskligt kapital med uppdrag att försöka sälja sig själva finns det ingen anledning att vi alla ska vara med och betala för sådant som bara vissa har användning för (Brown 2015, s. 176). Som vi ska se i analysen innebär detta att paraidrotten och paraidrottarna måste sälja sig själva för att säkra sin existens.

2.2.6 Diskursiva maktordningar

Jag menar att på ett sätt går en del av teorierna ovan att koppla till Michel Foucaults tankar om makt och maktutövande, och detta tankegods har därför varit med mig i hela analysen. Foucault menar att makt inte är en egenskap, det är inget som en individ utövar över någon annan. Makt ska istället ses relationellt. Maktillstånd finns i alla relationer mellan olika människor hela tiden. Det handlar om rörliga tillstånd som hela tiden kämpar om att låsa fast olika betydelser inom sina fält. Tillsammans bildar dessa kamper ett finmaskigt nät som genomsyrar hela samhället. Summan av alla rörliga kamper framträder som beständigt och kontingent. Men där makt finns, finns också motstånd. Detta motstånd utmanar hela tiden makten och kan på sikt utmana den och därmed förändra hur saker och ting ska tolkas, vad som blir möjligt att säga och göra inom ett särskilt fält. För att undersöka hur makt utövas kan man alltså undersöka de språkliga praktiker som används inom och om det fält man undersöker, eller med andra vilka diskurser som finns (Foucault 2002, ss. 102-107).

Jag har använt Foucaults tankar om makt genom att undersöka hur vissa diskurser om paraidrotten blivit rådande, och hur dessa därmed har påverkat själva innehållet i verksamheten och hur den framställs, och hur det som exempel påverkar möjligheterna till att genomföra en elitsatsning inom paraidrotten.

2.3 Metod & Material

I mitt försök att ringa in paradrotten, i synnerhet den elitsatsande delen, har jag haft ett öppet sinne när det kommer till insamlandet och skapandet av mitt material. Jag har i likhet med etnologen Eva Knuts strävat efter att uppnå ett forskarideal som inte låser fast sig vid exakt vilken empiri som ska samlas in och vad man ska komma fram till. Istället har jag vinnlagt mig om att ha ett så öppet sinne som möjligt inför de olika vägskäl som har uppenbarat sig och utvecklat mina metoder under processens gång (Knuts 2006, s. 33). Det gör min metodologi eklektiskt och mitt material är därmed också väldigt divergerande. Givetvis har inte alla dessa metoder varit lika omfattande och materialet framträder olika mycket i analysen, men sammantaget har det gett mig en tydligare bild av det undersökta fenomenet.

Alla mina metoder har dock haft en kvalitativ ansats i det att jag inte har haft som mål att samla in så stor mängd empiri som möjligt, för att kunna dra generella slutsatser. Istället har målet varit att skapa ett material som är så innehållsrikt som möjligt som därmed säger något om ämnet på djupet (Öhlander 2011, s. 30). Att arbeta kvalitativt med en undersökning innebär också att min egen roll som forskare blir annorlunda. Istället för att till exempel förlita mig på någon form av statistisk metod står jag själv, med både förkunskaper och fördomar om ämnet, i centrum för både insamlandet och analyserandet av empirin (Berger & Lorentz 2015, s. 5). Det är på grund av detta som jag ser det som viktigt att betona att jag *skapar* mitt material, istället för att samla in det. Något som är vanligt inom etnologisk forskning och som i sig blir ett ställningstagande som säger något om synen på vad kunskap är och vår egen påverkan som forskare på densamma (Öhlander 2011, s. 29). Donna Harraway menar att all kunskapsproduktion kommer från en specifik position, vem vi är påverkar allt ifrån ämnesval till teorianpassning. Hade någon annan än jag, en vit, medelålders man, med normföljande funktionalitet och med en lång erfarenhet som simtränare skrivit den här uppsatsen hade den förmodligen sett väldigt annorlunda ut. Det innebär inte att jag ser min forskning som relativistisk, utan precis som Harraway menar är det först när vi erkänner vår position, och ser kunskapen som vi producerar som situerad och partiell, som den har bäring. Det blir en form av förkroppsligad objektivism. (Harraway 1988, ss. 575-596). Därför är det viktigt för mig att låta min unika position mot fältet synas i uppsatsen där det är möjligt.

I likhet med mycket annan kvalitativ forskning har jag arbetat *induktivt*. Inom kvantitativ forskning är det vanligt att man istället arbetar *deduktivt*, det vill säga att man inleder processen med en uppställd hypotes som man sen systematiskt testat mot det

insamlandet materialet (Berger & Lorentz 2015, s. 5). Jag inledde istället med ett löst formulerat fenomen, paraidrott ur ett elitidrottsperspektiv. Jag har sedan låtit ämnet styra både de metodologiska vägvalen, men också problemformuleringarna.

Att arbeta med en så här stor verktygslåda av metoder och att dessutom vara öppen för att improvisera för få en så bred bild som möjligt av det man vill undersöka, har kallats för att arbeta enligt bricolage-modellen (Ehn & Löfgren 2011, ss. 203-204). Nedan kommer en genomgång av denna modell och hur jag har använt mig av den, samt om de olika metoder som har ingått i detta bricolage och vilken empiri jag skapat med hjälp av dessa metoder.

2.3.1 Ett bricolage av metoder

Att arbeta med flera olika metoder och att kunna kombinera olika typer av material är vanligt inom etnologin. Etnologen Kerstin Gunnemark menar att kunna lokalisera vilka olika metoder som krävs för en specifik undersökning, samt att kunna väga olika material mot varandra och göra en välgrundad analys, är en del av vad hon kallar “den etnologiska forskarkompetensen” (Gunnemark 2011, s. 17). Jag har valt att se på mitt sätt att arbeta enligt ovan som att jag följer en bricolage-modell.

Bricolage är egentligen en fransk term som innebär att foga samman olika delar från olika håll för att skapa något nytt. I kulturvetenskaplig forskning handlar det om att arbeta som en improvisatör genom att leta efter material på oväntade platser, och genom att kombinera olika typer av material för att bredda blicken. Etnologerna Billy Ehn och Orvar Löfgren menar att det på så sätt går att bryta sig loss från sina vanliga tankebanor och se på saker från nya synvinklar, problematisera det som ofta tas för givet och upptäcka mönster i vardagliga händelser (Ehn & Löfgren 2011, ss. 203-204). Sociologen Valerie Leiter menar att det dessutom kan innebära att man blandar metoder från olika vetenskapliga fält, och/eller att man kombinerar olika teoretiska verktyg med sitt material, på sätt som inte alltid passar ihop. Men framförallt betonar hon, i likhet med Ehn och Löfgren, att det handlar om att ta ut svängarna och improvisera under arbetets gång. Det går inte alltid att förutsäga vilka metoder, eller vilka teoretiska ingångar, som kommer krävas för en undersökning (Leiter 2015, s. 13-14).

När jag inledde den här uppsatsen var det enda jag visste på förhand att det jag ville undersöka var paraidrotten ur de elitaktivas perspektiv. Därmed anade jag att intervjuer skulle bli en central del av arbetet. I den första genomförda intervjun kom informanten in på det här med den pågående inkluderingsprocessen, vilket jag inte hade haft fokus på i mina frågor. Förutom en omskriven intervjuguide ledde detta till att jag på flera sätt har lagt till metoder

under resans väg och skapat olika typer av material för att just få ett ökat fokus på detta i undersökningen.

Jag har genomfört ett antal observationer på plats i tränings- och tävlingsmiljöer. Tanken med dessa var att fånga de aspekter av idrottandet som inte alltid går att uttrycka verbalt (Dankić & Lundqvist 2022, ss. 174-175). Tyvärr var det inte möjligt att genomföra lika många observationer som jag önskade. I en del fall var det inte logistiskt möjligt för mig att delta på träningar och tävlingar, i andra fall var informanterna noga med att de inte ville ha med mig. Jag tror anledningen till detta handlar om att man som tillhörande en sårbar grupp är extra mån om sin personliga integritet och ovillig till att lämna ut sig för mycket. Mycket handlar om tillit till mig som forskare, och det är därför ingen slump att de fall där jag fått fullt tillträde till fältet oftast varit inom min egen idrott, simning.

De observationer som genomfördes var på en integrerad⁷ bordtennisträning, en integrerad simträning, en renodlad para-simträning samt två integrerade simtävlingar. Min egen grad av delaktighet under dessa tillfällen har varierat. Bordtennisträningen blev mer av vad man skulle kunna kalla för skuggning eller en medföljande observation där min egen delaktighet var minimal (Dankić & Lundquist 2022, s. 179). Min egen okunskap om bordtennis och min tydliga outsider-position förpassade mig till en stol i hörnet. Detta gjorde å ena sidan att jag tydligare kunde föra anteckningar, men å andra sidan blev min närvaro paradoxalt nog mer framträdande än vid de andra observationerna då jag så tydligt stack ut i miljön, vilket lär ha påverkat deltagarna i deras aktioner. Under simträningarna och simtävlingarna var jag mer naturligt delaktig på kanten då jag hade en större förförståelse kring vad som hände. Jag kunde tala med informanterna jag följde vid tillfällen och få med deras tankar i mina fältanteckningar. Under de två simtävlingarna brottades jag med flera roller, då jag växlade mellan rollen som forskare och rollen som tränare för andra simmare än de jag följde, och vid ett tillfälle även speaker på tävlingen. Detta var svårare än vad trodde det skulle vara, och en mer renodlad forskarroll hade så här i efterhand varit att föredra.

Jag har å ena sidan försökt anamma en form av fenomenologiskt seende under mina observationer, där jag har försökt rensa min hjärna från eventuella fördomar och beskriva skeendet så som det sker, fullt medveten om att det bara är möjligt upp till en viss gräns (Berger 2015, s. 29). Men jag har å andra sidan inte låtit mina anteckningar stanna där, utan även jobbat med vad Clifford Geertz benämner som "tjocka beskrivningar", det vill säga inte bara ett beskrivande av skeendet utan även ett analyserandet av den bakomliggande

---

⁷ Med integrerad i det här sammanhanget menas en aktivitet med deltagare med både normbrytande och normföljande funktionalitet.

betydelsen. Analysen av materialet började alltså redan under själva observationstillfället (Geertz 1973, s. 6-10). Jag känner att det har gjort att jag har fått med detaljer som jag annars hade missat.

För att bredda mitt material gjorde jag en frågelista som delades i samma kanaler som min förfrågan om informanter att intervjuas, det vill säga Parasport Sverige, olika distriktsförbund och olika specialidrottsförbund. Denna var väldigt öppet skriven, innehöll endast fyra större frågor där den svarande kunde berätta fritt och fokusera på vad de ville om paraidrotten som fenomen (Se **bilaga 2**). Tyvärr fick jag inte det gensvar jag hade hoppats på, då endast tre svar inkom. Ett svar var från en idrottare med intellektuell normbrytande funktionalitet. Då ingen av de intervjuade tillhör denna kategorin är detta svar extra värdefullt, och ger mig en större förståelse för de aspekter inom till exempel klassificeringsprocessen som är unikt för dessa idrottare. Christine Bylund menar att man måste vara öppen och anpassa sina metoder för olika människors funktionalitet. Hon förespråkar som exempel intervjuer helt i textform, eller uppdelade i mindre kortare sektioner för de som behöver det (Bylund & Sehlin MacNeil 2022, s. 98). Det var tydligt att denna informant kände det lättare att kommunicera i textform än vid en verbal intervju. Hade jag varit tydligare med min öppenhet att anpassa intervjuerna redan från början är det möjligt att personen, och andra i samma situation, hade ställt upp på en intervju istället. De övriga svaren var från en informant som redan hade intervjuats, och som jag gissar såg chansen att komplettera sin intervju samtidigt som hen kunde vara ännu mer anonym, samt en ledare inom paraidrotten som själv har normföljande funktionalitet och som gav ett kortfattat svar på frågelistan, från en situation som mer liknar min egen. I analysen av frågelistesvaren har jag varit medveten om att det är ett annat typ av material än mina intervjuer. De svarande kan i ännu högre utsträckning sovra bland informationen de vill delge mig, och tydligare välja hur de vill beskriva deras upplevelser (Hagström & Sjöholm 2017, s. 140). Men sammantaget gav de tre svaren mig information till studien som jag inte annars hade fått.

Jag själv har också varit en materialkategori. Autoetnografi kan vara en bra metod för att få grepp om infallsvinklar som det kan vara svårt för andra att beskriva med ord (Ehn & Löfgren 2011, ss. 205-206). Även om jag inte har en normbrytande funktionalitet eller är elitidrottare har jag levt ett liv med simidrotten och har arbetat med simmare, både med normföljande och normbrytande funktionalitet, i ett kvarts sekel. Mina egna erfarenheter ger ett annat perspektiv på saker som berörs av mina informanter i deras intervjuer. Även om fokuset ligger på informanternas upplevelser och uppfattningar, har jag inte varit rädd för att

vid tillfällen bli personlig i texten och låta mig själv och mina egna subjektiva erfarenheter reflexivt få komma fram i analysen.

Diverse styrdokument och rapporter har samlats in från olika förbunds hemsidor, och varit viktiga i delar av analysen. Likaså hur verksamheten presenteras på olika hemsidor har varit viktigt för att se hur man från officiellt håll presenterar paraidrotten. Olika svenska nyhetstidningars rapportering och SVT:s sändningar från de paralympiska spelen i Beijing 2022, har också varit ett viktigt och relevant material för delar av analysen, samt ett sommarprat av simmaren Lina Watz. Trots att jag inte är medskapare till det här materialet på samma vis som i mina övriga materialkategorier, är jag ändå medveten om min egen påverkan på vilket material jag har valt ut och hur jag använder det i min studie (Geschwind & Jansson 2022, s. 214). Här har jag låtit kunskapsmålen styra vilket material som varit relevant för studien.

Men bricolage handlar också om det mer informella, svårbeskrivna materialinsamlandet, som uppstår mer oväntat och spontant och som kräver uppmärksamhet för att inte missa det. Skapandet av empiri sker hela tiden, och det handlar om att vara beredd med sin anteckningsbok för att anteckna innan det försvinner ur tanken. Det kan handla om små brottstycken av information, vad Ehn och Löfgren benämner som *etnografiska snapshots*, som tillsammans säger något större om det undersökta fenomenet (Ehn & Löfgren 2011, s. 209). Det har som exempel handlat om mindre händelser kring paraidrotten återgivna av kollegor och vänner, som sammantaget säger något större om fenomenets plats i samhället. Jag har också observerat på olika sociala medier, som Instagram och Facebook, och noterat vad som har skrivits där, både inom paraidrottens egna kanaler som Internationella paralympiska kommittén och Parasport Sverige. Men också vad som har postats om paraidrott av olika specialidrottsförbund samt av olika idrottsföreningar. Men de etnografiska snapshoten kan också handla om små saker som visar på personer med normbrytande funktionalitets underordning i samhällshierarkin, som det faktum att när jag skriver denna text vill mitt rättstavningsprogram ändra ordet "paraidrott" till "friidrott".

Med inspiration från Eva Knuts avhandling *Något gammalt, något nytt - skapande av bröllopsföreställningar* ser jag det som att jag har sorterat mitt material i olika lådor för varje materialkategori (Knuts 2006, s. 34). Varje låda har tagits fram och använts olika mycket i själva analysen, men alla har varit viktiga för att ge mig en så tydlig bild av paraidrotten som möjligt. Då jag har en fenomenologisk ansats och är intresserad av hur idrottarna själva uppfattar sin verklighet är intervjuådan betydligt mer använd än många andra lådor. I nästa delkapitel redogör jag därför mer ingående om denna metod- och materialkategori.

2.3.2 Intervjuer

Den bärande delen av min empiri utgörs ändå av de intervjuer jag har genomfört. Dessa har varit med idrottare med olika former av normbrytande funktionalitet. Avgränsningen som gjordes var att de intervjuade skulle identifiera sig som att de är eller nyligen har varit elitsatsande. Då jag har låtit de aktiva själva definiera vad de menar är en elitsatsning, skiljer de sig åt nivåmässigt, men gemensamt är att de alla strävar eller har strävat efter att bli så bra som möjligt och nå internationella framgångar inom sin gren. Intervjuerna har varierat i längd från runt en timme till drygt två. Sammanlagt har jag intervjuat åtta idrottare som representerar fyra olika grenar; fyra simmare, två bordtennisspelare, en friidrottare och en skidåkare. Även om dessa idrotter har kollektiva inslag, som stafetter, lagkapper och lagtävlingar så är det ingen som tillhör en ren lagidrott, som fotboll eller ishockey, vilket givetvis påverkar deras utsagor. Det handlar om tre kvinnor och fem män som i ålder skiftar från övre tonåren till medelåldern. De är alla födda och uppväxta i Sverige. Tyvärr lyckades jag inte få till någon intervju med någon med synmässig eller intellektuell normbrytelse, utan alla åtta har rörelsemässig normbrytelse. Dock varierar deras normbrytande funktionalitet ändå stort, både i typ och grad, och de tävlar därmed i olika klasser. Sex av deltagarna har haft en normbrytande funktionalitet sedan födseln, en fick det under barndomen, och en i vuxen ålder, vilket givetvis påverkar deras syn på paraidrotten som fenomen. Jag har i uppsatsen valt att ge dem de fiktiva namnen: Maja, Kristina, Veronika, Viktor, Gustav, Kalle, David och Jocke. Då paraidrotten på elitnivå i Sverige inte är så stor har jag valt att inte presentera de noggrannare än så, för att minimera risken för avanonymisering. I de fall där mer kontext behövs för att förstå innebörden i deras utsagor ges det löpande i texten med förbehållet att jag har ändrat mindre detaljer av ovanstående skäl.

Att andelen simmare uppgår till hälften av de intervjuade kan delvis förklaras av mitt användande av informanten Jocke, som själv är simmare, för att få tillträde till fältet. Jocke och jag är bekanta sedan tidigare, och när jag tidigt i arbetet hörde av mig till honom för en intervju kom han snabbt att bli engagerad i arbetet även på andra sätt. Etnologen Lisa Wiklund menar att en nyckelinformant, eller gatekeeper, kan vara behjälplig, i synnerhet när tiden är en faktor som det har varit i arbetet med den här uppsatsen, med att komma in på fältet och komma i kontakt med deltagare (Wiklund 2011, s. 67). I mitt fall är det svårt för mig att exakt redogöra för vilken betydelse Jocke har haft, då detta är svårt att mäta. Precis som Wiklund är inne på handlar det inte alltid om att öppna dörrar som jag aldrig annars hade kommit igenom, utan snarare om att skynda på processen (Wiklund 2011, s. 67). Jockes

erfarenhet inom parasimningen, både som aktiv och som ledare har gjort att han har ett stort kontaktnät. Jag har själv kontaktat Parasport Sverige och andra specialidrottsförbunds parasektioner med önskemål om att de ska sprida mitt upprop om informanter till deras elitaktiva. Men när jag har gjort det har det ofta skett efter en inledande kontakt från Jockes sida där han i positiva ordalag har förklarat vem jag är och mitt arbete. Det är omöjligt att svara på om jag hade fått samma positiva respons utan honom, men jag gissar att det inte är så. Förutom en regelrätt intervju, har han också ställt upp på flera informella samtal och gett mig ovärderlig bakgrund till den svenska paraidrottens utveckling under de år han har varit involverad.

Även min egen bakgrund som ett "namn" inom simidrotten kan ha spelat in i jakten på informanter att intervjua. Även om flera olika specialidrottsförbunds kontaktpersoner har hjälpt mig sprida mitt upprop om informanter gick simförbundets kontaktperson så långt som att hon gjorde om mitt brev till en mer iögonfallande poster som hon sen spred via mail och i olika sociala medier. Det är inte heller omöjligt att flera av simmarna i studien har känt sig tryggare i att ställa upp, då de på förhand visste att jag hade en förförståelse för deras idrott. Några av simmarna var jag dessutom bekant med sedan tidigare, vilket lär ha spelat roll i deras beslut att ställa upp.

Intervjuerna med simmarna har också skiljts sig åt mot de andra. Det kan finnas fördelar med att ha vissa likheter med de man intervjuer, som i det här fallet en simtränare som intervjuar simmare, då det skänker en viss trygghet till den intervjuade. Men det kan också finnas nackdelar, då vissa saker tas för givet och inte förklaras noggrannare (Hagström & Nylund Skog 2022, ss. 140-141). I intervjuerna med simmarna gick de sällan in i detalj hur träningar och tävlingar går till, då de tog för givet att jag i stora drag visste detta. Likadant förklarades aldrig mer samspecifika uttryck som insim, avsim och huvudserie då jag antogs ha en förförståelse för detta. I intervjuerna med de andra idrottarna fanns ett behov av att förklara allting om idrotten mer i detalj för mig, vilket i slutändan gav en mer fullödig empiri. Men intervjuerna med simmarna har däremot varit mer interaktiva, i det att mina erfarenheter och deras har kunnat ställas mot varandra under samtals gång (Liliequist & Silow Kallenberg 2022, s. 160).

Platserna för intervjuerna har varierat. Intervjusituationen kan vara en särskilt utsatt situation för sårbara grupper i samhället, då den ofta påminner om liknande situationer som dessa personer utsätts för av olika samhälleliga instanser (Sinha & Back 2014, s. 474). Människor med normbrytande funktionalitet har genom livet utsatts för diverse undersökningar, ofta med målet att undersöka rätten till olika stödinsatser från samhället, med

stor påverkan på livskvaliteten som resultat (Jmf. Bylund 2022). För att i så stor utsträckning som möjligt undvika att mina intervjuer skulle efterlikna dessa situationer och återskapa den maktobalans som finns i dessa, lät jag informanterna bestämma platsen för intervjun, så att de skulle känna sig så trygga som möjligt. I tre av fallen innebar detta att intervjun skedde i de träningslokaler där de utövar sin idrott. Detta tror jag var bra, då de tydligare gick in i rollen som elitidrottare, vilket var syftet med mina intervjuer, samt att jag fick en förståelse för den fysiska träningsmiljön. En intervju skedde på en lunchrestaurang i Göteborg där det offentliga rummet förmodligen hjälpte till att få ett mer avslappnat samtal, som inte efterliknade samhällets mer integritetskränkande intervjuer (Jmf Sinha & Back 2014). En intervju var planerad att ske på ett café men i sista stund ändrade informanten sig och bjöd hem mig på en enklare middag hos sig själv istället. Detta blev den i särklass längsta intervjun, och jag tror att både platsen och det faktum att han var middagsvärd och jag gäst, ledde till ett mer jämställt maktförhållande mellan oss vilket gjorde att samtalet flöt på bättre.

Tre av personerna intervjuades över videochat via internet. Detta var framförallt beroende på avstånd, då två av de informanterna bodde i andra delar av landet. Men som Christine Bylund varit inne på kan också en sak som grad av normbrytande funktionalitet och vilka stödinsatser som samhället bidrar med påverka möjligheten till att ställa upp på ett fysiskt möte (Bylund 2022, s. 49). Därför var det viktigt för mig att vara öppen för att anpassa intervjuerna så de passade informanterna. Covid-19 pandemin har fört med sig att de flesta har blivit mer bekväma med samtal via videochatt, och den typen av intervjuer är inte längre att betrakta som undantag (Hagström & Nylund Skog 2022, ss. 135-136). Däremot är min uppfattning att det inte blir ett lika flytande samtal, utan mer en utfrågning där min roll som intervjuare och deras som intervjuad blev tydligare än i de andra intervjuerna.

Intervjuerna har varit halvstrukturerade och med en fenomenologisk ansats i den mening att jag har haft ett tydligt ämne som samtalet har cirkulerat kring och en ganska omfattande intervjuguide med frågor ordnande i olika teman (se **bilaga 1**). Samtidigt har jag låtit samtalet flyta fritt och mest använt min intervjuguide som en checklista och försäkrat mig om att ingen aspekt har missats. Målet har varit att låta de intervjuade prata så fritt som möjligt för att fånga upp deras subjektiva upplevelser och uppfattningar (Kvale & Brinkman 2014 ss. 44-45; Hagström & Nylund Skog 2022, ss. 136-137). Med metaforer lånade från Kvale och Brinkman har jag inte varit en malmlätare som försökt utvinna objektiv kunskap ur informanterna genom deras utsagor, istället har jag varit en resenär som skapat kunskapen längs med vägen tillsammans med mina informanter (Kvale & Brinkman 2014, s. 71-73).

Med inspiration från Shamsar Sinha och Les Back hade jag en initial plan om att be informanterna ta bilder från deras idrotts vardag som de sen fick berätta om i en uppföljande intervju. Målet med detta var att tydligare forska *med* mina informanter istället för *på* mina informanter (Sinha & Back 2014). Tyvärr visade sig detta vara svårt. Några av de intervjuade var inte speciellt sugna på att ta bilder och andra glömde bort att ta. Som beskrevs ovan utsätts ofta personer som tillhör sårbara grupper av integritetskränkande undersökningar av olika samhällsinstanser (Sinha & Back 2014 s. 474). Detta gäller inte minst människor med normbrytande funktionalitet som ofta är beroende av välfärdssamhällets välvilja för att kunna leva ett fullgott liv (Bylund 2022). Det är inte en omöjlig tanke att min förfrågan om bilder snarare sågs som inkräktande på deltagarnas personliga sfär, än som ett medel att involvera de mer i forskningsprocessen. Jag tror att i ett fältarbete som sträckt sig över ett längre tidsspann skulle deltagarna kunnat bygga upp ett så pass stort förtroende för mig, att fointervjuer skulle ha kunnats genomföras. En kortare uppföljande intervju gjordes dock med en informant där vi samtalade mer specifikt om en tävling hon nyligen varit på, där jag varit med och gjort en deltagande observation.

Alla intervjuerna spelades in på min mobiltelefon och transkriberades sedan ut i textform. Under transkriberingen hade jag med mig tanken på att tal inte rakt av går att översätta till textform. I transkriberingsfasen sker alltid val över vad som tas med och utelämnas. I den meningen är själva transkriberingen en del av det analytiska arbetet. Jag har därför ansträngt mig för att vara så konsekvent som möjligt, och försökt få med alla pauser, omtagningar och stakningar och markerat de på samma vis i alla transkriptionerna (Klein 1990, ss. 41-46). Denna medvetenhet om att det inte fullt ut går att fånga talet i textform har också gjort att jag har återvänt till inspelningarna vid tveksamheter och lyssnat igen (Hagström & Nylund Skog 2022, s. 146).

2.4 Etiska hänsynstaganden

Det finns risker med den här typen av forskning. Genom att avgränsa idrottare med normbrytande funktionalitet som en särskild kategori riskerar jag också måla upp dessa individer som en homogen massa. Därmed riskerar jag snarare förstärka fördomar istället för att utmana de. Både inom forskning och i massmedia är det vanligt att personer med normbrytande funktionalitet behandlas som en enhetlig grupp, utan hänsyn till deras individuella skillnader i som exempel typ och grad av normbrytelse. De förenas alltså endast av sin abnormitet (Apelmo 2013, s. 215, Ljuslinder 2002, ss. 128-132). Detta är något jag i så

hög utsträckning som möjligt vill undvika i den här uppsatsen. Sociologen Nick Couldry menar att den gamla tidens forskning på kulturer, där man ser de som tydligt avskilda entiteter, ofta knutna till en specifik plats, innebär ett tydligt maktutövande från forskarens sida där man snarare förstärker olikheter mellan olika grupper genom att skilja ut de. Han menar att kulturer snarare bör ses som en form av flöden, som olika unika individer rör sig in och ut ur och som i mötet med flödet tolkar sina erfarenheter på olika vis (Couldry 2000, ss. 94-98). Genom att behandla mina informanter endast som representanter för den homogena kulturen paraidrott riskerar jag alltså både att missa det unika i deras olika erfarenheter och tolkningar av verkligheten, och samtidigt också förminska de till att definieras utifrån sin normbrytande funktionalitet och sitt idrottande.

Därför är det viktigt för mig att framhålla att mina informanter har skillnader. De är av olika kön, har olika åldrar, olika typer och grader av normbrytande funktionalitet och olika sysselsättningar vid sidan av idrotten. De har också olika intressen och helt unika erfarenheter och perspektiv till det undersökta fenomenet. Som ett exempel har två av deltagarna i denna studie, Maja och Jocke, samma typ av normbrytande funktionalitet och håller på med samma idrott, nämligen simning. Men trots att jag själv har en normföljande kropp, har Jocke förmodligen fler saker gemensamt med mig än vad han har med Maja. Vi är båda män, närmare varandra i ålder, vi är båda aktiva som simtränare och vi har båda ett brinnande intresse för idrott i allmänhet. Detta påverkar givetvis också min egen roll både i utförandet av intervjuerna och i tolkningen av materialet. Att därför i så hög grad som möjligt låta informanternas egna röster komma fram i uppsatsen och inte tala för informanterna, utan istället låta dem tala genom mig, har varit en ledstjärna under hela processen.

Men samtidigt är deltagarna intressanta för den här studien just genom det som binder dem samman. De är alla involverade i det fenomen, nämligen paraidrotten, som jag försöker fånga och beskriva. Hade de inte varit elitidrottare med en funktionalitet som skiljer dem från samhällets normer hade det inte varit någon vits för mig att intervjua dem. Men vad det handlar om är att föra samman deras individuella och på många vis divergerande berättelser och insikter till en större berättelse som säger något, inte bara om paraidrotten utan om hela vårt samhälle och hur vi tenderar att behandla människor med normbrytande funktionalitet (Jmf. Back 2007, ss. 47-48).

Samtidigt som jag alltså ser det som viktigt att belysa de individuella skillnaderna hos mina informanter, ser jag det också som viktigt att följa god forskningssed och värna om deras anonymitet (Vetenskapsrådet 2002, s. 12). En del kritik riktas mot förbund och klubbar i flera av intervjuerna som i förlängningen skulle kunna påverka de aktivas fortsatta

idrottskarriärer om de avanonymiserades. Det blir därför en balansgång där jag å ena sidan väljer att inte göra en mer genomgående presentation av de aktiva för att försvåra avanonymisering, men å andra sidan försöker jag låta deras individuella perspektiv få synas i så hög grad som möjligt. Jag har också informerat om att deltagandet i studien är frivilligt inför varje intervju och att detta samtycke kan tas tillbaka närhelst de önskar under forskningsprocessen (Vetenskapsrådet 2002, s. 9-11).

2.5 Begreppsförklaring

Den här uppsatsen rör sig kring ett antal omdiskuterade begrepp. Handikapp, funktionsnedsättning, funktionshinder och funktionsvariation hör alla till dessa. Dessutom är en del av den använda litteraturen på engelska och begrepp som disability och able bodied har inte alltid en rak översättning. Hur jag uttrycker mig är på ett sätt extra viktigt då jag själv inte tillhör gruppen som jag forskar om. Genom de ord och uttryck som jag använder utövar jag i en mening makt över de jag uttrycker mig om. Foucault har visat oss att vad samhället anser är rätt sätt att uttrycka sig om något vittnar om de inneboende maktrelationerna som finns kring fenomenet ifråga, och genom att använda de accepterade språkliga praktikerna reproducerar vi dessa maktrelationer (Foucault 2002, s. 107). Så om jag bara okommenterat använder mig av de begrepp som till exempel används av Socialstyrelsen eller Parasport Sverige riskerar jag att förstärka precis den normativa hegemoni som jag vill utmana med den här uppsatsen. Det kan därför vara på plats med en förklaring till varför och hur jag använder de begrepp som jag gör.

När jag startade det här arbetet var min övertygelse att funktionsvarierad och funktionsvariation var de korrekta begreppen att använda, och det är också de orden jag har använt under mina intervjuer. Detta för att funktionsnedsättning kan anses förstärka den rådande underordningen i samhället för dessa personer, med ett fokus på vad man inte klarar av göra. På samma vis använde jag negationen icke-funktionsvarierad för det som på engelska kallas för able-bodied.⁸ Informanterna å sin sida använde en mångfald av begrepp för att beskriva sig själva, där både handikappad och funktionsnedsatt ingick i nomenklaturen. På samma vis benämnde de ofta den normföljande idrotten som frisk-idrott eller normal-idrott, i brist på alternativ. Det ledde i sin tur till intressanta diskussioner kring hur de själva ser på begrepsdiskussionen.

---

⁸ Se Apelmo 2012 för en vidare diskussion om bristen på en korrekt översättning av able-bodied och vilken betydelse det har.

Men även funktionsvarierad och dess engelska motsvarighet, *differently abled*, går att kritisera. Susan Wendell menar att dessa uttryck utgår från den friska, starka kroppen som norm, och fokuserar på hur “de andra” varierar eller avviker från normen. Istället för att minska den underordnade ställningen blir det snarare ett förstärkande av utanförskapet. Men det är också begrepp som blundar för de svårigheter som många med normbrytande funktionalitet upplever. Svårigheter som är unika för den här gruppen av människor (Wendell 1989, s. 117). Funktionsvarierad antyder att vi alla bara är variationer på ett spektra, vilket på ett vis är sant då den funktionsfullkomliga normen är omöjlig att leva upp till (McRuer 2006, s.30; Garland-Thomson 2014, ss. 594-595). Men med användandet av detta begrepp skulle det gå att argumentera att mina upplevelser, som närsynt och med ett krånglande knä, skulle motsvara de upplevelser som mina informanter har.

Med inspiration från Christine Bylund (2016, 2022) använder jag därför istället personer/människor med normbrytande funktionalitet för att beskriva mina informanter. På så vis minimerar jag risken att förstärka den underordning som dessa personer har i samhället, utan att blunda för det specifika i deras erfarenheter och upplevelser. På samma vis använder jag personer/människor med normföljande funktionalitet för att beskriva de som på engelska uttrycks som *able-bodied*. Vidare använder jag funktionsfullkomlig för att beskriva den ouppnåeliga idealbilden som normen skapar som eftersträvansvärt. I de fall andra begrepp förekommer är det oftast i citat. Informanternas upplevelser och tolkningar är deras egna och jag skulle aldrig sätta mig till doms över hur de uttrycker sig. På ett vis tror jag det är viktigt att ta med sig vad Jocke uttrycker om saken:

“Jag tror, nu killgissar jag, att det mest är personer utanför funktionshinderrörelsen som inte vill att man använder funktionsnedsatt. För att det är ett nedsättande ord. Jag ser det inte som det. Alltså det är ju vad jag har och vad jag är. Jag har ju en nedsättning i funktionen.”
(Utdrag ur intervju med Jocke)

Även *ableism*, det vill säga det strukturella förtrycket baserat på funktionalitet, är ett engelskt ord utan en tydlig svensk översättning. Elisabeth Apelmo använder det närliggande ordet *andrafiering* (Apelmo 2013, s. 57). Christine Bylund använder ordet *funktionsmaktsordningen*, för att beskriva den samhällseliga struktur som marginaliserar och förtrycker människor med normbrytande funktionalitet (Bylund 2022, s. 24). Båda dessa begrepp är nyttiga, och framförallt *funktionsmaktsordningen* används rikligt i uppsatsen. Men de ringar enligt mig inte in den fulla innebörden av begreppet. Vid tillfällen använder jag därför *ableism*, fullt medveten om att det är en anglicism, i brist på fullgoda alternativ.

3. RESULTAT OCH ANALYS

3.1 Vägen till paraidrotten

Paraidrottarna i denna studie beskriver olika vägar som de har färdats på för att, med Ahmeds ord, anlända till paraidrotten och till sina respektive idrotter. Men det de har gemensamt är att vägen inte har varit självklart utstakad och spikrak. Som funktionsvarierad behöver man ofta orienteras i rätt riktning för att en idrottskarriär ska vara ett nåbart mål. I det här kapitlet undersöker jag hur de deltagarna i studien beskriver hur de har hittat fram till paraidrotten, till deras specifika idrotter, men också till att de har valt att göra en elitsatsning

3.1.1 *Habilitering/rehabilitering*

En del framhåller habiliteringen/rehabiliteringen och personalen där som riktade de mot idrotten. Jocke beskriver hur simläraren som lärde honom att simma på habiliteringen, även satte honom i kontakt med en simklubb. Även Kristina beskriver hur habiliteringen ledde henne till idrotten:

“Och då hade de en liten, vad ska man säga, en grupp som de kallade för rullegruppen. Där barn fick lära sig att hantera sina rullstolar. Man fick lära sig att trilla baklänges, ta sig upp för trösklar och så. Så man klarade liksom av samhällslivet med hur en rullstol fungerar. Och så avslutade vi alla de här träffarna alltid med att köra race i korridoren. Och det tyckte ju jag var superkul. [...] Och då tyckte de som var med, sjukgymnaster och arbetsterapeuter, att det här var någonting som mina föräldrar borde liksom spinna vidare på. För det är ju så när man har en medfödd funktionsnedsättning, så innebär det ofta väldigt mycket sjukgymnastik och sådant för att motverka felställningar och sådant i kroppen, och så att kroppen ska utveckla sig så bra som möjligt. Och det är ju inte alltid jätteroligt att hålla på och göra sånt som barn. Så då ville de att, ja försöka inspirera att göra någon annan form av fysisk aktivitet som faktiskt kunde väga upp de tråkiga sakerna.”

(Utdrag ur intervju med Kristina)

Som vi såg i bakgrundskapitlet har paraidrottsrörelsen på många sätt sin grund i just rehabilitering/habilitering. De stora världskrigen under 1900-talets första hälft, och den stora andelen skadade soldater dessa orsakade, gjorde att många samhällen förändrade sin syn på personer med normbrytande funktionalitet och deras behov av rehabilitering. Det var vid sjukhuset i Stoke-Mandeville i England som läkaren Ludwig Guttman började använda sporttävlingar som en del i rehabiliteringen för ryggmärgsskadade på 1940-talet. Denna tanke spred sig och utifrån det växte den internationella paraidrotten fram (DePauw & Gavron 2005, ss. 38-39). Som deltagarna ovan vittnar om är paraidrotten och sjukvården fortfarande intimt sammanbundna, eller var i alla fall i vid de tillfällen då de blev riktade mot idrotten.

Det går att se detta samband som ett uttryck för en medicinsk syn på funktionsnedsättningar. Fokus ligger på att fixa till den funktionsnedsatta kroppen så att man kan inkluderas i det normativa samhället, och paraidrotten blir ett medel för detta. Motsatsen

är den sociala modellen som istället ser funktionshinder som något som skapas av det omkringliggande samhället, och det är detta som bör förändras om inkludering ska kunna ske (Berg & Grönvik 2007, ss. 1-3). Denna binära uppdelning, där man ser på normbrytande funktionalitet som antingen medicinsk eller socialt konstruerad, är bristfällig i att beskriva den komplexa situation det handlar om. Rosmarie Garland-Thomas menar att vi måste sträva efter en politik som ser till den mångfald av funktionalitet som olika individer har, och skapa ett samhälle som är anpassat för alla, istället för att sträva efter att anpassa människorna efter normen. Men det betyder inte att vi inte ska genomföra sjukvård som förbättrar människors livskvalitet, som exempel behandling av smärtlindrande orsaker (Garland-Thomson 2011, s. 603). Mycket av den habilitering/rehabilitering som de jag har intervjuat berättar om verkar handla just om smärtlindring och ett förebyggande arbete för att kunna bibehålla sin funktion när man blir äldre, och inte att bota den funktionsnedsatta kroppen för att passa in den i normen. I detta kan paraidrotten spela en stor roll. Något som flera av de intervjuade framhåller som positivt.

För en del, speciellt simmarna i studien, är dessa hälsofrämjande skäl till och med anledningen till att de har hittat fram till sin specifika idrott. Maja tror inte att hon hade sysslat med simning om det inte var för sin normbrytande funktionalitet. En stor del av lockelsen för henne är den rörelsefrihet hon får i vattnet som hon inte kan få på land. Veronika går ännu längre och menar att simningen ger henne en smärtlindring som inte motsvarar något annat:

“Alltså vatten är fantastiskt. Jag känner bara, alltså jag har kronisk smärta. Och det enda stället där det blir lite bättre, det är i vattnet! Det spelar ingen roll hur mycket opiater, hur mycket andra droger jag tar. Det är i vattnet! Alltså det försvinner inte av de här pillerna alltså. Utan det är i vattnet!”
(Utdrag ur intervju med Veronika)

Olika personer tenderar att riktas mot olika objekt och det gör att de kan ta upp plats i olika fysiska rum. Vilka objekt och rum vi tenderar att riktas mot påverkas genom repetitioner genom historien (Ahmed 2006, ss. 56-57). Funktionsmaktsordningen skapar vissa kroppar som avvikande och underordnande (McRuer 2006, 6-10). Men det är samtidigt denna ställning, som avvikande och underordnad, som riktar dessa personer mot habilitering/rehabilitering, både för att lindra smärta, men också i vissa fall som ett sätt att bota den avvikande kroppen så att den kan närma sig normen. Detta i sin tur kan leda till att paraidrotten kommer i ens räckvidd och gör att man kan ta plats i de fysiska rum som utgör den svenska idrottsrörelsen. Men samtidigt skapas då en diskurs om idrott för den här

gruppen som något som framförallt ska ske av medicinska anledningar. Som vi ska se i **kapitel 3.2.1** påverkar denna hälsodiskurs kring paraidrotten dess specifika kulturmiljö.

Men en del vittnar också om hur denna habilitering/rehabilitering som en inkörsport till idrotten är hotad. I vissa fall släpps paraidrotten inte in längre för att göra reklam för sin verksamhet, på samma vis som det kanske var när Jocke och Kristina var unga. Viktor säger:

“Det är ju, liksom den här uppsökande verksamheten på de olika rehabcentralerna och de olika liksom såna delarna på sjukhusen. Det får man inte göra tydligen. Man kan inte komma dit och presentera det här eller prata med de av anledningar och så. Utan då får man lämna en broschyr eller nånting, så kanske den når fram, liksom så. Det finns inget register man kan komma åt, att de här sitter i rullstol i Sverige. Det är liksom inte lagligt att lämna ut. Vilket gör att det är väldigt svårt, och då är ju enda sättet och komma ut, det är ju media. Alltså det måste synas mer i media på olika sätt och vis. Annars, vi kommer aldrig nå ut!

(Intervju med Viktor)

Det är andra som vittnar om liknande erfarenheter som Viktor ovan, att man inte är välkommen från de olika paraidrotts-grenarna till habilitering/rehabiliterings-avdelningarna längre. Vissa av deltagarna menar att det är upp till varje region själv att bestämma hur reklam från idrotten ska spridas inom vården. Det verkar som att olika rehabcenter och olika regioner har olika regler, och nationella riktlinjer saknas. Oavsett om så är fallet så är det en uppfattning många av de intervjuade har, att det är svårare att nå barn med normbrytande funktionalitet i dag än det var när de själva var unga. För att unga med normbrytande funktionalitet ska kunna riktas mot idrotten måste den befinna sig i deras närhet, annars kommer de aldrig att mötas. Habilitering/rehabiliterings-verksamheterna har åtminstone tidigare varit ett medel för detta.

3.1.2 Vägen till elitidrotten

Även fast paraidrotten har sin grund i habilitering/rehabilitering, och denna ofta fungerar som en inkörsport till idrotten är det ett steg till som måste förklaras. Vad det är som gör att man går från idrott av hälsomässiga skäl till att genomföra en elitsatsning? Elitidrott är trots allt på många vis en motsättning till idrott för hälsoskäl. Forskaren i sjukgymnastik Kristina Fagher visar i sin avhandling att en tredjedel av de paralympiska idrottare som förekommer i hennes studie hade upplevt en allvarligare skada det senaste året, och över hälften uppger att de upplever daglig smärta (Fagher 2019, s. 96). Den uppfattningen förekommer också hos en del av mina informanter. Jocke beskriver elitidrott som allt annat än hälsobefrämjande: “Äh, nej men idrott är positivt och det är bra att folk kommer i rörelse. Men att hålla på med elitidrott och pusha sin kropp så långt det går, kommer också innebära att vid ett eller flera tillfällen så kommer man att pusha kroppen för långt.” Att genomföra en elitsatsning innebär att man

riktar sig mot andra objekt än de som kommer i ens räckvidd inom den mer hälsobefrämjande idrotten. För att nå dessa objekt är man beredd att testa gränserna för vad ens kropp klarar av. Kristina beskriver sina mål så här:

“Jag har ju haft i hela min idrottskarriär att jag vill ta medalj på Paralympics. Och gärna ett guld. Och gärna slå världsrekord liksom. [...] Det är liksom prestationsmålet det, men personliga målet är ju att jag vill se hur långt jag kan gå. Utmana min kropp till max liksom.”
(Utdrag ur intervju med Kristina)

Flera av de andra intervjuade uppger samma sak som Kristina ovan, att målen inte bara handlar om medaljer och rekord utan även om att utmana kroppen och se hur långt man kan nå. För att kunna rikta sig mot en sån satsning, vilket i sin tur på många vis är motsatt mot ett idrottande för hälsoskäl, behöver man ofta hjälp och stöttning av omgivningen. En bild som växer fram under intervjuerna är att närstående spelar en stor roll för att rikta en mot idrotten i stort och mot en elitsatsning. Gustav beskriver hur han i tonåren mest var intresserad av spela datorspel. Men viljan att få bra betyg gjorde att han började gå till simhallen och motionssimma för att klara idrottsämnets konditionstester. Men för att därifrån ta steget över till föreningsidrotten behövde han uppmuntran:

“Jag tror det var min syster som pushade mig till att: Ja men ska du inte börja lära dig att crawla och ska du inte gå tillbaka till [*simklubben*] och kolla om de har någonting. Och på den vägen är det då liksom. Så började jag.”
(Utdrag ur intervju med Gustav)

I sitt sommarprat från 2021 beskriver simmaren och paralympiern Lina Watz en liknande bakgrund. I hennes fall var det hennes mamma som, mot hennes vilja, pushade henne att pröva simningen. Detta efter att hon hade gett upp om idrotten på grund av hennes normbrytande funktionalitet som elvaåring (Sommar i P1, 10 augusti 2021). Både Gustav och Watz ger alltså uttryck för hur de behövde närståendes uppmuntran för att kunna rikta om sig till en ny linje som ledde fram till ett möte med idrotten. Att lämna den föregivna linjen är att bli desorienterad. Detta kan skapa en känsla av illamående, som att man tappar bäring i livet. Men det går att rikta om sig, hitta ny bäring som leder mot nya mål (Ahmed 2006, ss. 157-160). För att göra detta kan närståendes uppmuntran spela en stor roll. Tidigare möten med idrotten, hade för både Gustav och Watz haft en desorienterande effekt då, då de linjer de försökte följa inte var anpassade för deras normbrytande kroppar. Som ett exempel så verkar skolidrotten, som i många fall kan vara det som riktar barn mot föreningsidrotten, få motsatt effekt då den inte är anpassad för normbrytande kroppar. Den leder istället till oro för låga betyg som för Gustav, eller som för Watz att man tröttnar på att vara sämst. I Gustavs fall hade han förmodligen fortsatt följa den mer bekväma, föregivna linjen. Den som enligt

honom leder till ett stillasittande liv och som inte har en desorienterande effekt för en normbrytande kropp, om det inte var för att hans syster uppmuntrade honom till att rikta sig mot paraidrotten. På samma vis behövde Watz att hennes mamma övertalade henne, för att hon inte skulle ge upp om idrotten och hitta fram till paraidrotten. Vid anländandet till paraidrotten har den desorienterande effekten avtagit med tiden och kroppen kan sträcka ut sig i en ny miljö.

Men även i fall där familjen inte direkt har pushat en mot idrotten, så verkar den spela en stor roll för att man ska kunna få den i sin räckvidd och kunna genomföra en elitsatsning. Då alla personer med normbrytande funktionalitet som förekommer i den här studien har hittat fram till elitidrotten är det svårt att jämföra deras uppväxt med de som inte har gjort det. Men av de i studien som haft normbrytande funktionalitet sedan födseln framhåller de flesta hur deras uppväxt varit annorlunda gentemot andra med normbrytande funktionalitet som de känner. Jocke betonar som exempel att han aldrig har gått i särskola, något han menar är en stor anledning till de framgångar han har haft inom idrotten: "Från liksom skoltiden, att jag har fått anstränga mig tio gånger extra för att hänga med dem som inte har funktionsnedsättning." Liknande erfarenheter delas av flera andra i studien. Kristina menar att hennes föräldrar har uppfostrat henne till att vara en problemlösare, och att huset hon växte upp i därför inte hade så mycket anpassningar. Maja menar att hennes föräldrar alltid har tryckt på för att hon inte ska behandlas som avvikande:

"De har ju inte skämts över mitt handikapp, vilket har gjort att jag inte heller gör det. Och även det här med assistans, att jag ska kunna stå på egna ben liksom, har varit viktigt för dem. Så fort mina kompisar var på förskolan så var jag också det liksom. Så det var inget konstigt. Jag var en bland alla andra."

(Utdrag ur intervju med Maja)

Att inte bara idrotta för hälsans skull, utan att verkligen satsa på idrotten är inte en naturlig följd av de föregivna linjerna för människor med normbrytande funktionalitet. För många i studien blir en elitsatsning möjlig att rikta sig mot genom hur närstående under uppväxten har förhållit sig till deras normavvikelse. Enligt flera av informanterna blir kravställande från familjen, både på en själv och på omgivningen, en nyckel för att man ska få elitidrotten i sin räckvidd och kunna rikta sig mot den. Kalle menar att denna inställning från de närmaste inte är självklar när man växer upp med normbrytande funktionalitet. Han använder en idrottsterm i sin jämförelse med andra:

"Mamma och pappa har stöttat mig i allt jag har gjort liksom, men jag är inte curlad på något sätt. Jag har fått all stöttning och hjälp så, men ja det har inte varit gulligull på så sätt. Jag upplever att det är ganska vanligt bland funktionsvarierade. Ja, att det blir mycket curling liksom!"

(Utdrag ur intervju med Kalle)

I min studie förekommer bara en som har fått normbrytande funktionalitet i vuxen ålder. Hos Viktor framträder istället en bild av att hans egen problemlösande inställning till livet har varit viktig för att han hittade fram till sin idrott; längdskidåkning:

“Första åren så var jag så fruktansvärd irriterad på vintern för att jag kunde inte ta mig ut. Det fanns inget sätt att röra mig ute på liksom. Det var så här; Jaha, men ska jag sitta inomhus resten av livet på vintrarna och ha trist och bara åka ner till nån idrottshall och spela rullstolsbasket eller nånting! Jag bara så här; nä det går inte liksom! Jag går inte med på det här! Så då började jag leta en massa lösningar hur jag skulle kunna göra det här. Och ringde runt liksom. Och fick tag i [*annan paraidrottare*] som hade en kälke och fick prova av honom då. Så byggde jag min egen då, sen efter det då.”

(Utdrag ur intervju med Viktor)

En avsaknad av anpassning kan göra en person medveten om sin position och därmed göra att man agerar för att få till en förändring (Garland-Thomson 2011, ss. 596-598). Viljan att inte besegras av funktionsmaktens ordning, att vägra rikta sig mot ett liv som innebär att man sitter inne när det är snö ute, vilket är den föregivna livslinjen för många med normbrytande funktionalitet, gjorde att Viktor sökte sig mot paraidrotten och sin sport längdskidåkning. På så vis crippar han också sin omgivning, och agerar utifrån en position av kritisk normbrytande funktionalitet för att förändra normerna genom att visa att ett annat liv är möjligt (McRuer 2006, s. 30-32). Men det är viktigt att förstå att denna position inte är tillgänglig för alla, det kräver ett visst mått av autonomi, och att man har vissa socioekonomiska privilegier för att det ska vara möjligt (Apelmo 2012, ss. 40-41, Rydström 2018, s. 53). Viktors normbrytande funktionalitet påverkar endast hans rörlighet och han har utbildning och ett bra arbete, därmed har han också andra möjligheter att göra motstånd än andra med normbrytande funktionalitet.

Idrotten som sysselsättning är inte ett objekt som naturligt befinner sig i människor med normbrytande funktionalitets räckvidd. Möten med idrott (genom skola och föreningsliv) kan snarare ha en desorienterande effekt, då denna inte i allmänhet är anpassad för normavvikande kroppar. För att ändå kunna rikta sig mot idrotten, behöver man orientera om sig. Sammanfattningsvis verkar det som att tre faktorer har spelat speciellt stor roll för att deltagarna i studien ändå har hittat fram till idrotten och till att göra en elitsatsning. Det första är den habilitering/rehabilitering som många med normbrytande funktionalitet deltar i, vilket ofta leder fram till en hälsobefrämjande idrottsverksamhet. Det andra är närstående och familj, som dels har varit direkt uppmuntrande och riktat personerna så att de har kommit i kontakt med paraidrotten, men också spelat en stor roll under de formativa åren. Föräldrarna har under uppväxten kämpat för informanternas rättigheter, lärt dem att inte skämmas för sin

normbrytande funktionalitet och vägrat acceptera att de ska särskiljas från sina jämnåriga kamrater. Men de har också ställt krav på dem och uppfostrat dem till att bli problemlösare. Det verkar som detta har spelat en stor roll för att man ska riktas mot idrotten och mot en elitsatsning. Den tredje faktorn är den egna viljan att göra motstånd mot funktionsmaktsordningen, som i exemplet med Viktor som själv sökt sig till idrotten. Men den vägen kräver att man har den självständighet och de möjligheter som behövs.

3.1.3 De som inte riktas mot idrotten

Men alla personer med normbrytande funktionalitet riktas inte mot idrotten. Jocke menar att det fortfarande är väldigt få som hittar fram till idrotten:

“Det finns studier som visar att det är fyra procent av alla barn och ungdomar med en funktionsnedsättning som är aktiva i någon form av förening. Och det hade ju varit landskris om samma siffror visades på icke-funktionsnedsatta. Att bara fyra procent av barn och ungdomar idrottade, eller var med i en förening. Men inom paravärlden så rycker man lite på axlarna och säger, jaha det var ju tråkigt.”

(Utdrag ur intervju med Jocke)

Jag har inte hittat studierna som bekräftar Jockes utsaga, men hans kommentar säger något om hur han upplever situationen. Jocke menar att även som ett medel för habilitering/rehabilitering är idrott inte något som mer än ett fåtal personer med normbrytande funktionalitet tenderar att riktas mot. Han menar vidare att idrottsrörelsen, och specifikt paraidrotten, kan göra mer för att dessa personer ska kunna ta plats i idrottens rum. Men hans uttalande blir också en kommentar om funktionsmaktsordningen och hur tvingande den verkar i samhället (McRuer 2006), när han menar att samma låga siffra för barn med normföljande funktionalitet skulle orsaka landskris. Världen är mer involverad i vissa kroppar än i andra, och det är vad dessa kroppar gör som blir det normativa i samhället, och detta påverkar i sin tur hur och för vem världen är utformad (Ahmed 2006, s.159-160). Det gör att samhället är mer investerat i vissa barns möjligheter till idrottande än i andras.

Det verkar som normföljande barn också oftare riktas mot idrotten. För att ta mig själv som exempel var idrotten inget jag behövde anstränga mig för att nå fram till. Repetitioner genom historien hade gjort att min normföljande kropp bara följde de föregivna linjerna, som i sin tur ledde till idrotten. Min kropp kunde sträcka ut sig i de fysiska rum som utgör den svenska idrottsrörelsen, utan att det var något som jag reagerade över. Genom att många andra normföljande barn har följt samma linje tidigare, blir den osynlig och känns ödesbestämd (Ahmed 2006, s. 101). Men barn med normbrytande funktionalitet behöver orienteras om i nya riktningar för att hitta fram till idrotten då deras föregivna livslinje inte

leder dit i vanliga fall. För vissa sker detta genom möte med habiliteringen/rehabiliteringen, för andra genom påtryckningar från omgivningen eller genom den egna viljan och möjligheten att vägra acceptera sin ställning. Men för det stora flertalet sker inte denna omriktning alls, och idrotten förblir utanför deras räckvidd.

3.2 Paraidrottens verksamhet och mål

Mats Hellspong skriver i sin genomgång över boxningssporten i Sverige om vad han kallar för idrottens kulturmiljö. Med detta uttryck menar han både det som är förenande mellan alla idrotter, alltså de karakteristiker som gör att en specifik idrottsgren som boxing med rätta kan kalla sig för idrott. Men han menar också att inom gränserna för dessa förenande drag finns det skillnader som gör att varje idrottsgrens specifika kulturmiljö är unik (Hellspong 1982, s. 205). Utifrån detta vill jag i den här delen av uppsatsen undersöka om det går att tala om en specifik kulturmiljö för paraidrotten som skiljer sig från den övriga idrottsrörelsen, och vad denna i så fall skulle innehålla. Alltså vad som kännetecknar paraidrotten och gör den unik. Jag menar att två särskiljande drag är dels verksamhetens innehåll som behandlas i det här kapitlet, samt den klassificering som idrottarna genomgår som behandlas i nästa kapitel.

Det ska börjas med att nämnas här att paraidrott inte är en specifik idrottsgren på samma vis som till exempel boxing. Den binds istället samman av att dess utövare alla har en normbrytande funktionalitet. På Parasport Sveriges hemsida beskrivs det hur man vänder sig till tre olika kategorier av normavvikelser som man benämner som rörelsenedsättningar, synnedsättningar och intellektuella funktionsnedsättningar. Man uppger också att man för närvarande har 12 idrottsgrenar under sitt paraply (Parasport Sverige 2021a). Men förutom dessa grenar finns det även utövare inom en rad idrotter som har brytits ut från Parasport Sverige och integrerats med sitt specifika förbund. Bland dessa finner vi idrotter som simning, bordtennis och friidrott. De idrotter som fortfarande ligger under parasportförbundet går i sin tur att delas upp i två kategorier. Dels handlar det om idrotter som har en direkt motsvarighet i andra specialidrottsförbund men som ännu inte har integrerats i dessa förbund. Här hittar vi idrotter som skidåkning, fotboll och innebandy. Sedan har vi grenar som är mer specifika för paraidrotten och Paralympics. Här hittar vi idrotter som boccia, mattcurling och goalball (Parasport Sverige 2021a). Ingen av de idrottare som jag har intervjuat i den här studien satsar på någon av de mer unika paraidrotterna, men de bör definitivt nämnas i det som gör paraidrottens kulturmiljö specifik.

Hellspong lokaliser sju områden som han menar är speciellt viktiga för vad han kallar för idrottens kulturmiljö: kroppskultur, regelsystem, kodsysteem, utrustning, periodicitet, rangordning och känslöengagemang. Alla idrottsgrenar förhåller sig inte likadant till dessa aspekter, men gemensamt för det som vi kallar för idrott är att flera av aspekterna förekommer och bildar de gemensamma föreställningar och värderingar hos utövare, tränare, funktionärer och publik, som gör att det går att tala om en gemensam idrottskultur (Hellspong 1982, ss. 209-210). Alla dessa aspekter finns inom paraidrotten, även om det i vissa fall mer är kopplat till den specifika idrottsgrenen. Som ett exempel är det regelsystem som finns inom parasimningen samma som finns inom den övriga simidrotten, med vissa mindre anpassningar för den normbrytande funktionaliteten. Regeln om att man måste sätta båda händerna samtidigt i väggen vid vändning och målgång, som finns i vissa simsätt, är som exempel undantagen för simmare som bara har en arm. Men den grundläggande regelstrukturen är ändå densamma. Ett förenande drag hos paraidrotten hittar vi däremot i det som kallas för kroppskultur.

3.2.1 Verksamhetens innehåll

Kroppskultur, eller att någon form av fysiska övningar står i centrum, menar Hellspong är det som kanske tydligast särskiljer idrotten från andra folkrörelser. Han uttrycker det som att: "Utmärkande för idrottsmiljön blir då att de aktiva görs extremt uppmärksamma på sin egen kropp" (Hellspong 1982, s. 210). Detta gäller även för paraidrotten, även om denna kroppskultur på många sätt är unik då dessa kroppar är kroppar som har gjorts till avvikande från den funktionsfullkomliga normen. Detta gör att även om de fysiska övningarna skiljer sig åt från gren till gren, finns det ett förhållande till normbrytande kroppar som påverkar verksamhetens mål och innehåll. Många av de jag har intervjuat menar att det inom paraidrotten finns ett större fokus på andra värden än rent idrottsliga när det kommer till verksamhetens innehåll. Inom de renodlade paraföreningarna och i de mer avgränsade parasektionerna ligger ofta fokuset på glädje, motion och att alla ska kunna vara med. Kristina beskriver verksamheten i den klubb hon inledde sin friidrottskarriär i:

"En ren paraklubb, som hade alla möjliga grenar! Det var mycket liksom att det ska vara lek och kul och så. Det var ju både bollsporter och det var friidrott, och det var slalom med rullstolen, att man körde mellan koner och hela kitet."
(*Utdrag ur intervju med Kristina*)

Betoningen på verksamheten är alltså på vad Kristina benämner som "lek och kul" och verksamhetens innehåll består av en blandning av olika grenar. Jag gjorde en observation på

en ren paraträning i en simklubb under arbetet med den här uppsatsen. Gruppen bestod av ett tiotal simmare i väldigt blandade åldrar, från nio till 22 år berättade en av ledarna för mig. Även deras normbrytande funktionalitet skilde sig åt. En del var normbrytande när det kommer till rörligheten och andra när det kommer till intellektuella och kognitiva förmågor. Det som var slående var hur rörig träningen framstod för mig, som är van med en helt annan typ av strukturerad simträning. Deltagarna simmade olika saker hela tiden och i vissa fall verkade målet från tränarna snarare vara att de skulle hålla igång och röra på sig, än att de skulle träna på något specifikt. Under träningen startade en av tränarna igång ett gäng killar med intellektuell normbrytande funktionalitet på fyra längder ryggsim. En av killarna deklarerade högt "Men jag hatar ju ryggsim!". Efter en stunds diskussion kom han överens med tränaren om att simma lite benspark med platta istället.

En stund in i träningen kom Maja över till vår sida av bassängen. Hon tränar vanligen med klubbens elitgrupp där hon är den enda parasimmaren, men denna dag skulle hon värma upp genom att simma med paragruppen. Några av de äldre killarna i gruppen sken upp direkt och hälsade glatt på henne. Hon hoppade i på samma bana som några yngre tjejer, som precis som hon har normbrytande funktionalitet som har med rörligheten att göra. Snabbt märktes hur de såg upp till henne och inom ett par minuter hade två av tjejerna utmanat henne på en improviserad simtävling. Tränarna lät leken fortgå innan de försökte få de yngre tjejerna att koncentrera sig igen. Det var mycket tjatter, lek och bus under hela träningen. I vår intervju beskriver Maja själv hur hon ibland tränar med paragruppen:

"Men där har jag varit med ett par gånger. Bara också för att vara med de socialt när vi är på paratävlingar. Men det är svårt för de där har inte varit på riktigt samma nivå, så de passen blir ju inte alls lika hårda skulle jag säga. Eller lika fokuserade. Utan de passen har ju varit mer för mig att känna på vattnet och liksom bara vara i vattnet. Så åh ja, det är kul att vara med på de passen, men samtidigt så är det inte jättegynnande för mig. Det låter hemskt men...Det är inte samma satsning."
(Utdrag ur intervju med Maja)

Fokuset på träningen på den här nivån verkar alltså ligga på de sociala och hälsomässiga aspekterna av idrotten. För en elitsatsande idrottare som Maja är det svårt att få ut den träningseffekt hon behöver. Med både Kristinas beskrivning av sin tidigare klubb, och min egen observation på träningen i parasimgruppen i åtanke går det att dra slutsatsen att idrott för människor med normbrytande funktionalitet ofta har en annan målbild än den idrott jag är van vid annars. En bild växer fram om en idrottsverksamhet som framförallt finns till för att gynna deltagarnas fysiska hälsa och som ett medel för sociala relationer.

Att hälsoaspekten är viktigt är inte konstigt då hälsa är tydligt kopplad till paraidrottens tidiga historia. Som beskrivits i bakgrunden och i förra kapitlet startade

paraidrotten vid mitten av förra seklet som ett medel i rehabiliteringen av kroppar med normbrytande funktionalitet (DePauw & Gavron 2005, s. 38-39). Denna ursprungliga målbild med att vilja bota den funktionsavvikande kroppen genom idrott påverkar även paraidrotten idag, då den habilitering/rehabilitering som många med normbrytande funktionalitet genomför ofta fungerar som en inkörsport till idrotten (se kapitel 3.1.1). Detta gör i sin tur att idrottens hälsofrämjande aspekter blir mer framträdande när man argumenterar för verksamheten än i andra delar av idrottsrörelsen.

För att tala med Foucault råder där en diskurs om hälsa kring paraidrotten som påverkar vad som är möjligt att uttrycka om den, och som utformar dess innehåll. Foucault menar att hur världen är kategoriserad är ingen slump, utan resultatet av maktrelationer. Olika diskursiva kamper som strävar om att slå fast hur ett fenomen ska tolkas. För att undersöka vilka dessa kamper är, och vad som har tolkningsföreträde, måste man undersöka de språkliga praktiker som används inom och om fenomenet (Foucault 2002, s. 105-107). För paraidrottens vidkommande är denna hälsodiskurs det som fortfarande ofta får styra när fenomenet paraidrott ska tolkas. I en rapport utgiven av Parasport Sverige om paraidrottens samhällsnytta vid namn *Vårt mer*, och som beskrivs mer ingående i **kapitel 3.4.1**, är det just dessa hälsofördelar och den positiva påverkan detta får på samhällsekonomin som framhålls som argument för vidare satsningar (Parasport Sverige 2021c). Även en annan rapport publicerad av Parasport Sverige, *Ohälsan är onödig, så vad gör vi åt det då?*, tar sin utgångspunkt i paraidrottens koppling till hälsa och välbefinnande. I rapporten pekar författarna på statistik som visar att det allmänna hälsotillståndet är sämre för personer med normbrytande funktionalitet än för andra, och argumenterar för paraidrottens potentiella roll i att råda bot på detta (L. Norlin & Nordmark, 2015).

Det ska nämnas att hälsoaspekten är en viktig diskurs inom hela idrottsrörelsen. På Riksidrottsförbundet hemsida ligger som exempel en artikel om idrottens hälsoekonomiska fördelar (Riksidrottsförbundet 2019c). Men idrotten handlar ju också om prestationer, rekord, segrar. Även om paraidrottares framgångar på yttersta elitnivå är något som ofta framhålls på Parasport Sveriges hemsida, kan vi se utifrån innehållet i träningsobservationen och rapporterna att åtminstone när det kommer till breddverksamheten inom paraidrotten så finns det andra värden och mål som är viktigare. Gustav menar att hälsodiskursen inom paraidrotten är starkare än inom den övriga idrottsrörelsen:

“Parasportens roll liksom har ju kanske i en större utsträckning varit mer så här hälsobefrämjande jämfört med vanlig idrott. På ett sätt. Även om båda är extremt hälsobefrämjande. Så det blir liksom en jämförelse mellan två extremer på samma sidan av spekrat.”
(Utdrag ur intervju med Gustav)

Som vi såg så var det för tränarna i observationen ovan inte det viktigaste att det simrades just ryggsim, även om det stod på planeringen, utan det gick lika bra med benspark eller en improviserad tävling, så länge simmarna rörde på sig. Maja är inne på att det är svårt att genomföra en elitsatsning inom den mer specifika parasektionen i hennes klubb, de andra deltagarna är inte på samma nivå och har ett annat fokus.

När målet med verksamheten är att bedriva idrott av hälsomässiga skäl blir också paraidrotten och paraidrottarna behandlade annorlunda än normföljande idrottare. Detta är något som flera av de intervjuade vittnar om. Gustav beskriver i intervjun hur det inte fanns någon elitgrupp inom parasektionen i den simklubb han tidigare tillhörde, de duktiga parasimmare som fanns fick inte heller samma uppmärksamhet av klubben som de duktiga simmare man hade med normföljande funktionalitet: "Men det var ju inte så att de fick någon uppmärksamhet utav klubben för det som jag minns det, eller som jag upplevde det. Det var liksom som en intern grej. Som man hade i handikappsektionen liksom." Kalle menar att, även om han inte har upplevt det själv som ung spelare, så finns det ofta en annan attityd från tränarna mot unga paraidrottare än vad det finns mot andra idrottande barn:

"Alltså inte när man kommer upp till en viss nivå. Men jag kan ju tänka mig att så här på lite lägre nivå att så här många ledare säger: "Åh du är så duktig, kämpa på liksom". Även fast man kanske gör något fel typ teknikmässigt, så kanske. "Ah, men du är bra, kämpa kämpa liksom". Och det är ju både på gott och ont liksom."

(Utdrag ur intervju med Kalle)

Vad Kalle menar är att man måste nå en viss nivå som elitidrottare för att bli behandlad på samma vis som andra idrottare. Som ung finns istället risken att man får beröm oavsett prestation. Som Maja konstaterar i citatet som inledde den här uppsatsen, när hon tävlar inför en normföljande publik spelar hennes resultat ingen roll: "[...] de kommer applådera ändå." Då kopplingen till hälsa är så stark inom paraidrotten, och funktionsmaktsordningen så inflytelserik i samhället, blir ofta fokuset på att dessa idrottare är duktiga bara genom att delta. Den faktiska prestationen kommer i andra hand, eller ses som irrelevant.

Vad citaten från Gustav, Kalle och Maja handlar om är att förbund, klubbar, tränare och publik behandlar idrottare med normföljande respektive normbrytande funktionalitet olika och ger de olika mycket uppmärksamhet och värderar deras insatser olika. Detta går att koppla till den nyliberala tidens flexibla ableism. För att kunna närma sig den funktionsfullkomliga normen behöver människor med normföljande funktionalitet människor med normbrytande funktionalitet för att kunna jämföra sig och definiera sig emot. Detta skapar de normbrytande kropparna som underordnade i samhället. Men samtidigt kräver den

nyliberala tiden att människor som är normföljande visar upp ett visst mått av tolerans mot dessa underordnande subjekt (McRuer 2006 ss. 16-19, 30). Därför finns det en stor uttalad tolerans för paraidrotten inom idrottsrörelsen idag. I Riksidrottsförbundets strategiplan för året 2025 är en ökad inkludering för idrottare med normbrytande funktionalitet ett av målen (Riksidrottsförbundet 2019a ss. 16-17), och jag har redan nämnt hur flera idrottsgrenar har lämnat Parasport Sverige och inkluderats i respektive specialidrottsförbund. Detta gör också att många föreningar, som den Maja är med i idag och den som Gustav började simma i en gång i tiden, har en separat paraverksamhet. Men underordningen för dessa deltagare i samhället speglar av sig i idrotten och gör att denna verksamhet är skild från den övriga verksamheten. Genom att anknyta till paraidrottens ursprungliga målbild av ökad hälsa och fokusera verksamheten på andra värden istället för ett mer elitinriktat fokus, behöver man inte heller fullt ut inkludera dessa idrottare och därmed riskera att utmana funktionsmaktsordningen och de normföljande idrottarnas privilegierade ställning. Man visar en tolerans, men den är alltid villkorad och tillfällig.

Det är viktigt att betona här att detta maktutövande som sker över paraidrotten inte sker av illvilja. Foucault menar att makt inte ska ses som något som utövas av en grupp över en annan. Makt är snarare att ses som något som hela tiden sker i alla typer av relationer på olika nivåer. Det vi ser som ett varaktigt och beständigt maktutövande, som det som utövas över kroppar med normbrytande funktionalitet, är snarare resultatet av en massa små kamper om att låsa fast betydelser som hela tiden sker på olika fält och som tillsammans framträder för oss som ett enhetligt system. Detta innebär att de som agerar på så vis att en maktobalans uppstår inte nödvändigtvis gör detta med annat än goda intentioner (Foucault 2002, s. 102-105). Klubbar och förbund menar givetvis väl när de betonar hälsofördelarna med idrott för människor med normbrytande funktionalitet, och det är givetvis positivt att det startas parasektioner som vänder sig till denna grupp och som sätter hälsan och sociala faktorer i första rummet. Verksamheten som jag observerade var på intet sätt dålig, deltagarna hade både roligt och verkade utvecklas och tränarna var engagerade och inspirerande. Men den funktionsfullkomliga normens inflytande och hälsans koppling till paraidrotten har att göra med maktrelationer som sammantaget gör att paraidrottens betydelse framstår som något annat än den övriga idrottsrörelsen, och samtidigt förstärks därför denna verksamhets underordnade ställning. Detta fyller paraidrotten med ett till viss del annat innehåll än den övriga idrotten, ett innehåll som är svårt att kombinera med en elitsatsning.

3.2.2 *Gemenskap, glädje och safespace*

På Parasport Sveriges hemsida möts man av följande citat:

“Parasport är idrott för personer med funktionsnedsättning. Den kännetecknas av gemenskap, glädje och drömmar. Här finns något för alla – oavsett om du är nybörjare, motionär eller vill tävla och satsa mot världstoppen.”

(Parasport Sverige 2022)

Citatet är fullt av värdeord som visar var fokuset ligger för hur paraidrott ska tolkas. Det handlar om gemenskap och glädje, men också om att alla kan hitta en idrott som passar dem, och satsa på den nivå de vill. Även om elitsatsning nämns i slutet är den övergripande andemeningen att alla ska kunna vara med utifrån sina förutsättningar, då det viktigaste är att man idrottar, inte på vilken nivå. Jag menar att detta fokus är en direkt följd av paraidrottens hälsodiskurs. Då paraidrottens yttersta mål är de hälsofördelar som det finns med att idrotta för den här gruppen, lyfter man framförallt fram andra värden, som glädje och gemenskap, än resultat och medaljer när verksamheten ska beskrivas.

Dessa värden blir en viktig del av de renodlade paraverksamheternas innehåll, och därmed fyller de en funktion för funktionsmaksordningen. Genom att kunna framhålla dessa värden utåt som kärnan i verksamheten kan man, som förening eller förbund, ännu tydligare visa upp en tolerans mot normbrytande kroppar, utan för den skull behöva inkludera de på riktigt och ge idrottarna samma möjligheter till en elitsatsning som man ger till andra idrottare. Men dessa värden är också något som många deltagare ser som positivt med paraidrotten. Maja jämför hur det är att tävla med andra paraidrottare med att vara ensam paraidrottare på tävling:

“När det bara är parasimmare upplever jag att det är en helt annan stämning. Det finns inget vi och de riktigt, utan man hejar på sin värsta motståndare liksom. Det är en helt annan glädje skulle jag väl säga. Ja, men man ser inte vi och de, utan man har saknat att träffa så många likasinnade och man inspireras mycket av andra liksom och hjälps åt. [...] När jag är ensam paratävlare så är det mycket mer blickar. Både bra och dåligt. Men det blir ju att jag tar upp ganska så mycket uppmärksamhet. Äh, jag har inte ont utav det alls, utan tycker väl tvärtom att det kanske bara är bra för att då får folk se att vi också vill tävla, och att vi också kan simma! “

(Utdrag ur intervju med Maja)

Som vi ser lyfter Maja fram både glädje och gemenskap som positiva saker med paraidrotten. Men också den betydelse det har att få träffa “likasinnade” som hon kallar det. Något som människor med normbrytande funktionalitet inte gör om de endast rör sig i kretsar med människor med normföljande funktionalitet. På tävlingar där de andra deltagarna har normföljande funktionalitet blir man synlig på ett annat sätt och får blickar på sig. Garland-Thompson menar att när den omgivande miljön och kroppar inte är anpassade för varandra blir dessa kroppar synliga på ett annat sätt. De anpassade kropparna kan passera

obemärkt, men de missanpassade blir markerade och märks av på ett helt annat sätt (Garland-Thomson 2011, s. 596, Berg & Grönvik 2007, s. 5). Betydelsen av platser som är anpassade för den egna kroppen, där man inte blir synlig och markerad blir därför viktiga. Tränarna för den renodlade paragruppern jag observerade betonar hur de ser det som viktigt att simmarna får komma dit o träffa andra som är i en liknande situation. Detta är något som flera av deltagarna i studien framhåller:

“Idrott är den absolut viktigaste parametern för att människor med funktionshinder ska få ett rikare liv. Alltså man träffar andra barn i samma situation och du får ett sammanhang. Och du känner dig sedd och liksom duktig, som du kanske aldrig annars gör. Du är kanske van med att alltid vara sämst i gänget liksom, i skolan och sådär. Och så kommer du liksom till paraidrotten. Helt plötsligt är du kanske bäst. Och träffar en massa kompisar liksom, det gör jättemycket för självförtroendet.”
(Utdrag ur intervju med Kalle)

Att slippa få vara ett markerat objekt, utan få vara en i gänget är något Kalle ser som en av paraidrottens fördelar. Men också att få lov att känna sig duktig. Att inte känna sig dålig för att man inte kan närma sig den funktionsfullkomliga normen. Paraidrotten fungerar på så sätt som en form av safespace och detta är en fördel som riskerar att gå förlorad om all paraverksamhet helt skulle integreras i den övriga idrottsrörelsen.

Även, som Maja och flera andra varit inne på, paraidrottens specifika verksamhet med sitt fokus på hälsa, glädje och gemenskap är svår att kombinera med en elitsatsning är det ändå möjligt. Alla deltagarna i min studie genomför eller har genomfört en elitsatsning och vissa av de har deltagit på paralympiska spel. Foucault menar att där makt finns, finns det alltid motstånd mot makten. Detta motstånd är det som på sikt kan skapa förändring, ändra betydelsen inom ett fält (Foucault 2002, ss. 105-106). Varje paraidrottare som trotsar normerna, som trotsar den rådande diskursen att idrott för människor med normbrytande funktionalitet handlar om hälsa, agerar också som en motståndskraft mot det rådande makttillståndet och kan på sikt leda fram till en större förändring. Med McRuers ord blir det ett sätt att cripa omvärlden, att utmana den funktionsfullkomliga normen, vägra acceptera sin underordning, och ta plats på arenor som som inte är anpassade för den typen av kroppar (McRuer 2006, ss. 30-32).

Vägen till att göra detta är inte alltid enkel. Alla deltagare jag har intervjuat tillhör idag en annan förening än den de började idrotta i. En del har bytt för bättre träningsmöjligheter eller för att få bättre sparring på träningen. Andra har bytt för att den förening de var med i inte gav de samma stöttning som idrottare med normföljande funktionalitet fick. Ingen tränar i en grupp med andra paraidrottare idag, även om många menar att det skulle vara önskvärt om man hittade en grupp med tillräckligt många som

elitsatsar. Många tar ett stort eget ansvar för sin satsning. Ett ansvar som är betydligt större än andra elitidrottare jag själv har stött på genom åren. Gustav beskriver detta som en följd av att vara elitsatsande paraidrottare:

“Alltså som parasimmare blir man mycket, mycket mer individualist än vad andra simmare är. [...] För min del så gjorde jag ju i princip en stor del av träningarna själv. Så det var ju lite annorlunda. På den tiden så simmade jag ju på motionsbanan, på fartbanan⁹. Så försökte jag tima träningstiderna så att jag gjorde min träning samtidigt som elitgruppen. Så jag kunde få [*tränarna för de normföljande elitsimmarnas*] hjälp parallellt.”
(Utdrag ur intervju med Gustav)

Denna individualism kan givetvis vara en följd av att alla jag intervjuat sysslar med mer eller mindre individuella idrotter, och det är möjligt att det ser annorlunda ut inom mer renodlade lagidrotter. Men det är trots allt få andra individuella idrottare som tar den typen av eget ansvar som Gustav talar om ovan. Men för att göra den typen av satsning måste man också ha en viss form av självständighet och de förutsättningar som krävs, något som inte är möjligt för alla med normbrytande funktionalitet (Apelmo 2012, s 40). Veronika beskriver exempelvis svårigheterna för henne, som har en lättare hjärnskada, att få till den finansiering som krävs för att ta nästa steg i sin satsning:

“Jag skulle vilja kunna träna morgon och kväll. Alltså träna och lägga upp det på ett annorlunda sätt. Men då kan inte jag jobba. Men då måste man söka stipendier. Så långt vet jag. Man jag kan inte söka stipendier för då måste man kunna läsa och sovra igenom information.”
(Utdrag ur intervju med Veronika)

Ett av de drag som särskiljer paraidrottens kulturmiljö är alltså hur själva verksamheterna är utformade och vilket innehåll de har. Detta innehåll är ofta kopplat till den diskurs om hälsa som varit bärande för paraidrotten sedan dess bildande. Detta i kombination med den funktionsfullkomliga normens behov av att ha underordnade normavvikande kroppar att visa upp tolerans mot utan att behöva inkludera de fullständigt, gör att fokuset för mycket av de mer renodlade paraverksamheterna ligger på hälsa och socialisation, värden som blir viktiga för klubbar och förbund att framhålla. Detta i sin tur gör det svårt att satsa mot eliten. Men detta fyller också paraidrotten med andra värden, som glädje och gemenskap. Dessa värden är något som informanterna ser som positivt och som gör att paraidrotten fungerar som en form av safespace. En plats där man kan möta andra med normbrytande funktionalitet och för en stund slippa ifrån funktionsmaktsordningens maktutövande.

Men det går att cripa paraidrotten, att utifrån en position av kritisk normbrytande funktionalitet utmana normerna och genomföra en elitsatsning. Detta kräver ofta att man går

---

⁹ Gustav talar här om en speciellt avsedd bana för de snabbaste motionärerna. Han simmar alltså inte på klubbens bokade banor, utan på banor avsedda för allmänheten.

sin egna vägar och försakar den gemenskap och glädje som det finns inom de mer renodlade paraverksamheterna. Dock ska det betonas att denna möjlighet till individualism inte är en möjlighet för alla med normbrytande funktionalitet, utan kräver att man har de förutsättningar som krävs.

3.3 Paraidrottens klassificering

Mats Hellspong menar att rangordningen av idrottare och deras prestationer är en av de viktigaste punkterna inom idrottens kulturmiljö. För att idrottsverksamhet ska vara just idrottsverksamhet och inte stanna vid en form av uppvisning av cirkuskonster, räcker det inte med fysiska övningar. Dessa övningar måste kunna mätas och jämföras mot varandra så att det går att utse vinnare och förlorare (Hellspong 1982, s. 215-216). För att tävlandet ska ske på rättvisa villkor tävlar paraidrottare inom olika klasser. I detta kapitel går jag dels igenom varför det finns klassificeringssystem, hur de är uppbyggda och hur denna klassificering påverkar de aktiva.

3.3.1 Varför klassificering?

Hellspong spekulerar i att det stora intresset för idrott går att koppla till just dess benägenhet att rangordna människor. Han menar att med en ökad demokratisering av världen blir idrotten den enda legitima platsen där vi kan rangordna människor sinsemellan (Hellspong 1982, s. 215-216). Detta resonemang har sina brister då det bygger på tanken att vi i det moderna demokratiska välfärdssamhället värderar och behandlar alla kroppar likadant. Idrotten blir då en plats där vi tillfälligt kan bortse från denna likriktning av subjekt genom att rangordna och kategorisera människor på olika nivåer. Som jag hoppas redan har framgått i denna uppsats stämmer inte detta med hur det nyliberala samhället är uppbyggt. De olika tvingande normerna, som den funktionsfullkomliga och den hetrosexuella normen, skapar olika typer av subjekt där vissa är underordnade andra. Detta sker även när man på ytan visar upp en inkluderande och välvillig front (McRuer 2006, ss. 16-19). Att den nyliberala ordningen som vi lever under skulle leda till en ökad demokratisering med ökad jämlikhet som följd är också något som Wendy Brown har visat inte stämmer. När ekonomiseringen av samhället sprider sig till alla fält sker snarare en urholkning av demokratin. När vårt gemensamma välfärdssamhälle omvandlas och drivs som ett företag med maximerad vinst som enda mål monteras våra demokratiska institutioner ner och samhällsklyftorna ökar. Människor går från att vara politiska medborgare till att bli mänskligt kapital (Brown 2015, ss. 34-35).

Sammantaget visar både McRuer och Browns teorier att den tid vi lever i inte präglas av en ökad demokratisering med en ökad jämlikhet och minskad rangordning av människor som följd. Snarare ligger det i själva nyliberalismens kärna att rangordna och klassificera olika människor, eller mänskligt kapital, utifrån deras värde på olika marknader.

Men även om rangordningen av olika människor inte är unikt för idrotten idag har Hellspong en poäng i att det är ett särskilt framträdande drag för idrottens kulturmiljö. Det handlar inte bara om att mäta idrottsprestationer, utan det går även att tala om en rangordning av olika kategorier av idrottare, som har olika värde på de marknader som idrotten befinner sig på. Usain Bolt¹⁰ värderas som exempel högre än Bonnie Thunders¹¹, även om båda tillhör de bästa genom tiderna i respektive sport. Detta då Bolts säljbarhet på både sponsor- och mediemarknaden är högre då han framförallt tillhör en högre värderad idrottsgren.

När det gäller paraidrottens ställning blir det uppenbart redan i själva benämningen att den är underordnad annan idrottsverksamhet. Paraidrott kallades tidigare i Sverige för handikappidrott. En term som var i linje med en medicinsk syn på kroppar med normbrytande funktionalitet. Handikapp sågs som något som satt i själva kroppen och som gjorde dessa kroppar annorlunda och avvikande. Fokuset låg alltså på den normavvikande kroppens begränsningar, inte på hur det omgivande samhället misslyckades med att vara anpassat för alla kroppar (Berg & Grönvik 2007, s. 1). I linje med en internationell trend där man tydligare ville visa på kopplingen till det största evenemanget inom handikappidrotten, Paralympics, bytte Svenska handikappidrottsförbundet 2015 namn till Parasport Sverige (Parasport Sverige 2015). Paralympics i sin tur förklarar sitt namn på följande vis på sin hemsida:

“The word “Paralympic” derives from the Greek preposition “para” (beside or alongside) and the word “Olympic”. Its meaning is that Paralympics are the parallel Games to the Olympics and illustrates how the two movements exist side-by-side.”
(International Paralympic Committee 2022)

Uttrycket para i paraidrott eller parasport betyder alltså “vid sidan av”. Jag menar att detta begrepp fungerar på samma vis som uttryck som funktionsvarierad eller engelskans differently abled. Det ger på ytan en bild av att vilja jämställa och motverka underordning men förstärkar snarare marginaliseringen istället. Genom att betona vissa kroppar som variationer av den “vanliga” kroppen upprätthålls hierarkin mellan dessa kroppar (Wendell

---

¹⁰ Behöver nog ingen närmare presentation, men var under sin aktiva karriär världens bästa manliga sprintlöpare med bl.a 8 OS-guld och 11 VM-guld. Innehar världsrekorden på både 100 meter och 200 meter. Läs mer på https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Usain_Bolt&oldid=1102014315

¹¹ Räknas som en av tidernas bästa utövare av den mindre kända sporten Roller Derby. Läs mer här: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Bonnie_Thunders&oldid=1007411877

1989, s. 117). På samma vis visar benämningen paraidrott att det finns "vanlig" idrott, och sen finns det ett sidospår för de kroppar som inte hör hemma där. På så vis är rangordning mellan olika idrottande kroppar något som ligger i paraidrottens själva existens. Det är en parallell idrottsrörelse för de kroppar som inte har en plats i den normföljande reguljära idrottsrörelsen.

För att tävlande inom paraidrotten ska kunna ske på lika villkor krävs någon form av klassificeringssystem. Systemen ser något annorlunda ut inom olika idrottsgrenar, men förekomsten av de är en förutsättning för paraidrottens existens. På Parasport Sveriges hemsida går att läsa:

"Klassificering är en väldigt viktig del inom parasport. Utan den är det omöjligt att tävla på lika villkor. Målet med klassificering är att funktionsnedsättningen ska ha minsta möjliga påverkan på resultaten vid idrottsutövande."
(Parasport Sverige 2021b)

Det går att tolka citatet ovan som att Parasport Sverige ger uttryck för en medicinsk syn på normbrytande kroppar, där man ser den normbrytande funktionaliteten som en nedsättning i kroppen, något som personerna har, istället för att fokusera på det omkringliggande samhällets brist på anpassning. Men det går också att se själva förekomsten av paraidrott som precis en sådan anpassning, som med sina klassificeringssystem gör att idrott hamnar inom räckvidden för normbrytande kroppar. Utan klassningssystem skulle det inte finnas en separat idrottsverksamhet för personer med normbrytande funktionalitet. Istället skulle alla idrottare, utan hänseende till funktionalitet, tävla mot varandra. De idrottsliga begränsningar som en normbrytande funktionalitet kan innebära, skulle i en sån värld endast ses som olika naturliga kroppsliga förutsättningar, på samma vis som att alla basketspelare inte är lika långa. Men i sådana fall skulle elitidrotten och människor med normbrytande funktionalitet förmodligen sällan mötas, då dessa kroppar skulle slås ut redan i ung ålder. Att så skulle vara fallet är något som man kan utläsa på flera ställen i min empiri. Kalle menar att personer med normbrytande funktionalitet ofta är vana med att vara sämst på alla fysiska aktiviteter i skolan. Simmaren Lina Watz betonar i sitt sommarprat från 2021 hur hon, innan hon hittade fram till simningen, gav upp om idrotten på grund av sin normbrytande funktionalitet: "Att ha en trasig fot i kombination med att älska idrott och tävling är trots allt inte optimalt" (Sommar i P1, 10 augusti 2021). David menar att paraidrotten finns till just för att idrottsrörelsen i sig inte är anpassad för normbrytande kroppar:

"Jag tror så här, i grunden så kanske varje idrott inte är så bra anpassad för någon som har en funktionsnedsättning. Men man får göra det till vad det är, och det är därför vi har paraidrott."
(Utdrag ur intervju med David)

3.3.2 Klassificeringssystem

Parasport Sverige hävdar att man vänder sig till tre olika målgrupper som man benämner: synnedsetta, rörelsenedsetta och intellektuellt nedsetta (Parasport Sverige 2021a).¹² I de flesta idrottsgrenar har dessa kategorier sina egna separata klasser, som varierar i antal. De olika klasserna utgår främst från graden av normbrytande funktionalitet och inte ifrån typ. Som ett belysande exempel tävlar inte alla idrottare med cerebral pares i samma klass, utan är uppdelade i olika klasser efter hur deras skada påverkar rörligheten och tävlar mot personer med andra typer normbrytande funktionalitet. David beskriver hur systemet fungerar inom hans idrott bordtennis:

“Det funkar så här att vi har elva klasser. Vi har 1-5, det är för rullstolar, 6-10 det är för stående spelare, och sen har vi 11 och det är intellektuell funktionsnedsättning. Så jag är ju då, 6-10 var stående och jag är 8, så jag ligger i mitten där. Och 8, kännetecknet är ganska typiskt, att man har en halvsides CP-skada. Man har ungefär den skadan jag har. Det kan i vissa fall vara att det bara handlar om benet om det är lite värre skada. Så en 10:a då som är den liksom minst handikappade av alla, det kan vara liksom att de saknar en hand. Han som är världsetta i klass 10 saknar en muskel i fotleden. En liten muskel. Så det kan vara såna små grejer.”

(Utdrag ur intervju med David)

Systemet inom de olika grenarna fungerar liknande, även om antalet klasser kan variera. Inom vissa idrotter har man även separata klasser för olika normbrytelser som har med synen att göra. Dock är klassificeringssystemen ständigt en kontroversiell fråga inom paraidrotten. DePauw & Gavron menar att det är en pågående diskussion på vilka grunder man ska klassificera för att uppnå så rättvisa förhållanden som möjligt. Ska man utgå från en medicinsk grund, där människor med olika typer av normbrytande funktionalitet klassificeras i separata klasser (exempelvis cerebral pares för sig och benamputerade för sig), eller ska man som idag klassificera efter graden av funktionalitet istället? De menar att den forskning som finns visar på olika resultat. Ett problem som lyfts fram med dagens system är att det leder till färre klasser, vilket i sin tur tenderar att stänga ute de med en högre grad av normbrytande funktionalitet från elitidrotten (DePauw & Gavron 2005, ss. 246-247).

Att systemet inte är helt rättvist är något som många av deltagarna i studien är inne på. Även om olika idrottsgrenar har olika många klasser kan det inte finnas hur många klasser som helst, då det behövs ett visst antal deltagare i varje för att få konkurrens. Det gör att det finns ett visst spann inom varje klass, och flera vittnar om konkurrenter som medvetet eller omedvetet har hamnat fel med stor påverkan på deras placering. Många är övertygade om att fusk med klassificeringen förekommer och jämför det med doping. Kalle säger: “Man har sett

---

¹² Det finns även separata idrottstävlingar för normbrytelser som rör hörseln, men dessa personer tävlar inte i Paralympics, och berörs inte i den här uppsatsen.

filmer på spelare när de spelar i hemlandet där de rör sig obehindrat, och sen kommer de ut och haltar som fan liksom!” Vilken klass du placeras i kan vara direkt avgörande för att du ska kunna hävda dig mot konkurrenterna. Kalle förklarar vidare:

“Ja det påverkar mycket, och det är ju synd att det ska vara så men någonstans måste man ju dra en gräns liksom. Hamnar man då i det nedre skiktet i en klass så blir det tufft liksom, istället för att hamna i det övre skiktet i en annan klass.”

(Utdrag ur intervju med Kalle)

Målet är alltså att hamna i en klass där du tillhör de inom klassen med minst grad av normbrytande funktionalitet. Hamnar man ett steg upp, i en högre klass, kan det vara direkt avgörande för hur långt du kan nå inom din idrott. Kristina menar att i hennes idrott, friidrott, finns dessutom inte alla grenar på tävlingsprogrammet inom alla klasser. Att hamna i fel klass kan innebära att grenen du har tränat för inte längre är tillgänglig för dig. Sammantaget gör detta klassificeringen till en källa till nervositet för de aktiva. Du får ofta en svensk klassning först, men för att kunna tävla utomlands behöver du även en internationell klassning, och de olika klassificeringarna ser inte alltid saker på samma vis. Flera av deltagarna har berättat historier om att hamna i en högre klass när de har klassats internationellt eller vid tillfällen då de omklassificerats. Gustav blev omklassificerad innan en internationell tävling och hamnade först en klass upp från den han varit i tidigare, vilket skulle innebära att han inte längre skulle vara kvalad till internationella mästerskap:

“Och då följde liksom 36 timmar utav ångest egentligen och ja uppgivenhet, för det blir ju så att man hade det på känn att det skulle hända. Men det blir ju också så här att helt plötsligt så, att i min upplevelse i alla fall, att det är ingen mänsklig rättighet att få lov att tävla på den högsta nivån, det ska man vara klar över. Det är inte så att det är egentligen synd om mig. Men, där och då, så kändes det som att mitt syfte med livet liksom försvann lite grann. För att jag visste då att ja, jag kommer inte kunna vara med på det här något mer!”

(Utdrag ur intervju med Gustav)

Till slut löste det sig för Gustav. När klassificeringarna fick se honom på den efterföljande tävlingen insåg de att de hade gjort fel och placerade tillbaka honom i hans gamla klass. Men Gustav är inte ensam. Både Maja och Veronika menar att de just nu ligger i fel klasser och strävar efter att bli omklassade. Första gången David blev klassificerad var när han var 14 år gammal och befann sig på sin första tävling utanför Sverige:

“Jag var ju så glad över att få komma ut. Det var jättecoolt att få ha på sig sverigetränarna. Tyvärr då så gick jag ju in i det här klassningsrummet med lite för mycket energi. Jag var så glad, och jag var liten du vet. Så de ville ju lägga mig i liksom en högre klass. Och då hade det varit, om jag hade hamnat i den klassen till slut så hade det varit kört. För då hade jag aldrig kunnat hävda mig. Jag hade inte fått tävla internationellt. För jag hade inte haft den nivån. Men sen slutade det ändå bra i och med att vi hade en svensk klassare som gick in och överklagade.”

(Utdrag ur intervju med David)

Utsagan ovan vittnar om normbrytande funktionalitet som en performativ handling. Vi är alla på ett spektra av funktionalitet. Men den funktionsfullkomliga normen gör att samhället pekar ut vissa kroppar som normföljande och vissa som normbrytande. För att de med normbrytande funktionalitet ska få tillträde till samma möjligheter som vi andra tar för självklart måste de spela rollen som funktionsnedsatta subjekt (Rydström 2012, ss. 10-11). Precis som Gustav betonar är inte ett liv som elitidrottare en mänsklig rättighet, men det sätter de aktiva i en sårbar situation där det som de kanske har strävat efter i flera år och som de byggt upp sina liv kring kan raseras på ett ögonblick, för ett fåtal personer gör en ny bedömning. För att undvika detta måste man spela rollen av att ha så nedsatt funktion som möjligt. Man kan inte, som David gjorde, komma in i rummet med en massa energi och prestera över sitt normala tillstånd, utan istället handlar det om att visa att man är vad Christine Bylund kallar för ett "förtjänande subjekt". Denna subjektsposition handlar i Bylunds avhandling om en position där man visar att man har den funktionalitet och de behov som gör att man får de samhälleliga stödinsatser som man behöver (Bylund 2022, ss. 141-142). Att vara ett förtjänande subjekt inom paraidrotten handlar inte om att få de stödinsatser i vardagslivet man behöver, istället handlar det om att visa att man har den funktionalitet som gör att man hamnar i en klass där man kan hävda sig konkurrensmässigt och därmed fortsätta sin elitsatsning.

Detta gör att man som idrottare med normbrytande funktionalitet också hamnar i en motsättningsfull situation. Den funktionsfullkomliga normen är tvingande i det att vi måste förhålla oss till den och försöka närma oss den (McRuer 2006, s. 2). Men när det kommer till att bli klassificerad kan man inte försöka närma sig normen, istället måste man visa sig så normbrytande som möjligt. Som Maja säger: "Men det är ju en speciell grej att göra bara. Men det är också då man vill vara som mest handikappad." Den osäkerhet som klassificeringen innebär för de aktiva gör också själva klassificeringstillfället till en speciellt utsatt situation. Detta kommer jag att gå igenom mer ingående i kapitlet nedan.

3.3.3 Att bli klassificerad

Själva klassificeringen kan se något annorlunda ut beroende på idrottsgren och typ av normbrytande funktionalitet. Jocke beskriver hur det har gått till de gånger han har blivit klassificerad och omklassificerad:

"Men då är det så att du åker till simhallen. Sen möter du upp de här funktionärerna, eller fysioterapeuterna. Så kommer du till ett massagerum egentligen. Där man går igenom dig, head-to-toe, vad du kan göra eller inte. Och allting dubbelkollas eller trippelkollas så att du inte liksom fuskar. Rör

mindre på kroppsdelarna än vad du kan. I mitt fall så tog de väldigt lång tid. Jag tror det här momentet tog en och en halv timma, att gå igenom allting. Sen efter det så byter du om till simkläder, och så hoppar du i bassängen. Och så får du göra en liten uppvärmning. Sen vill de se olika saker liksom. De vill se olika simsätt, de vill se att du simmar i olika färter, de vill se om du kan simma med armarna bara, eller om du simmar bara med benen. Och det momentet tog ungefär 40 minuter.”
(Utdrag ur intervju med Jocke)

Alla jag har intervjuat har normbrytande rörlighet, och beskriver därför ett liknande förlopp som Jocke. Klassificeringen sker ofta i samband med en tävling och utöver de ovan beskrivna testerna sker en observation under själva tävlingsmomentet där man ser att ens rörlighet under tävlingen överensstämmer med testresultaten. Som vi såg i fallet med Gustav i förra delkapitlet kan detta innebära att man justeras upp eller ner en klass. I min utskickade frågelista inkom ett svar från en idrottare med intellektuell normbrytande funktionalitet. Där går klassificeringen till på ett annat sätt:

“Det är olika beroende på vilket funktionshinder man har. I mitt fall så var det mycket intelligensbaserat via dator med olika tester. I början så är det ganska lätt, men ju svårare det blir, desto mer stressad blev jag. Men andra och tredje gången har jag varit lugnare och låtit mig ta min tid och då har det känts bättre.”
(Utdrag ur frågelistesvar)

Idrottaren ger uttryck för en nervositet kring själva utförandet av testerna. Men stressen går förmodligen också att kopplas till det eventuella utfallet. Att hamna i rätt klass kan vara avgörande för om en elitsatsning är möjlig eller inte. I detta fallet får det ännu större konsekvenser. Då det bara finns en klass för idrottare med normbrytande intelligens, handlar det om att träda in rollen som ett förtjänande subjekt för att ens få vara med och tävla inom paraidrotten.

Själva klassificeringstillfället är något som det finns skilda åsikter kring hos deltagarna i studien. Det beskrivs dels som odramatiskt, dels som ett nödvändigt ont och dels som väldigt integritetskränkande. David beskriver sin nationella klassning som ett vanligt sjukgymnastbesök: “[..] och det har jag varit på många”, säger han. Kristina är inne på samma sak, och menar att personer med normbrytande funktionalitet ofta har en vana för den typen av behandling:

“Man blir lite hämmad eller hur man nu ska uttrycka det. Åtminstone upplevde jag det så när man har haft en medfödd skada att liksom, jaja visst varsågod tala om vad man ska göra för någonting. Så typ! Lite sjukt på sitt sätt. För man har blivit lite, alltså integriteten har blivit lite skadad på det man har varit med om så”
(Utdrag ur intervju med Kristina)

Ahmed menar att de linjer vi riktas mot i livet är olika för olika kroppar. Vissa kroppar kan sträcka ut sig i fysiska rum på sätt som inte är möjligt för andra (Ahmed 2006, s. 11). Funktionsmaktsordningen gör att de linjer som kroppar med normbrytande funktionalitet

riktas mot ofta innehåller ett livslångt förhållande till integritetskränkande undersökningar, för att få rätt till de stödinsatser som behövs för att kunna leva ett fullgott liv (Jmf. Bylund 2022). Det gör att för Kristina, och flera andra i studien, är den typen av undersökningar som sker i samband med klassificeringen inget nytt och ovant för dem. Det tillhör snarare den föregivna linjen för dessa kroppar. Det innebär inte att undersökningen inte upplevs som kränkande. Kristina fortsätter sitt resonemang:

“Det är ju väldigt integritetskränkande när man har nån som ska studera en och titta på ens funktion och kroppen och hur den böjer sig hit eller dit och felställningar här och där, och vad påverkar det hit eller dit. Och de ska avgöra vad jag ska kunna tävla i för nånting.”

(Utdrag ur intervju med Kristina)

Just det integritetskränkande med klassificeringarna är något som flera är inne på. Viktor menar att det stora problemet är att inte veta exakt vad klassificerarna letar efter, och att de vägrar svara på frågor. Men han är även inne på att själva situationen är kränkande i sig: “Sen är det ju inte jättekul alltså. Det är ju sådär, ja ta av sig till kalsonger och de ska vända och dra i en.” Den av de intervjuade som nog starkast uttrycker att klassificeringen är jobbig är Veronika. Jag frågade henne om det är främst fysiskt eller psykiskt som det är jobbigt:

“Psykiskt, för då märker jag hur...ähh...hur ska jag säga. Lite enkelt sagt: hur miffo jag är! Alltså vilka begränsningar jag har alltså. Och då blir jag chockad över att: oj shit, kan jag inte göra det där. Och då blir det som en chock för mig. För jag går runt och låtsas som att det är inga problem, så bara oj!”

(Utdrag ur intervju med Veronika)

Normbrytande funktionalitet är inte en egenskap i den normbrytande kroppen. Det är snarare en performativ handling som måste iscensättas vid tillfällena, då funktionsmaktsordningen annars begränsar vissa kroppar. Det går därmed att se normbrytande funktionalitet som relationellt. Vi har alla en virtuellt normbrytande funktionalitet, då den funktionsfullkomliga normen är ouppnåelig och vi kan vid olika tillfällen i livet ha både normföljande och normbrytande funktionalitet, allt handlar om situationen och hur det omkringliggande samhället är anpassat där och då (McRuer 2006, ss. 29-31). I situationer och tillfällen när vår funktionalitet är normföljande, i det att det finns en anpassning mellan oss och det omkringliggande samhället, blir vi också omarkerade subjekt som kan röra sig fritt i samhället (Garland-Thomson 2011, s. 596). Veronika sätter ord på detta. Vid andra tillfällen i hennes liv blir hennes normbrytande funktionalitet osynlig, både för henne själv och andra, och hon kan röra sig som ett omarkerat subjekt i världen utan att bli påmind om hur hennes kropp är avvikande. Vid klassificeringstillfället blir helt plötsligt hennes normbrytande funktionalitet framträdande, och det fungerar som en påminnelse om att hon är ett avvikande subjekt i funktionsmaktsordningen, ett “miffo” som hon själv uttrycker det.

Sammanfattningsvis är klassificeringssystemen en förutsättning för paraidrottens existens. Utan dessa skulle det inte gå att tävla på lika villkor. Men systemen är aldrig helt rättvisa och bär med sig en oro för deltagarna kring vilken klass de ska hamna i och om de fortsättningsvis kommer kunna hävda sig. Själva klassificeringstillfället kan också upplevas som integritetskränkande. För vissa är denna typen av undersökningar något de är vana med, och de ser det som ett nödvändigt ont. För andra blir det en påminnelse om hur normavvikande den egna kroppen är.

3.4 Paraidrotten och samhället

I det här kapitlet tittar jag närmare på paraidrottens plats i det svenska samhället i stort. Hur motiveras paraidrottens existens i styrdokument och rapporter och hur ser idrottarna själva på paraidrottens plats i Sverige. Framförallt blir det ett fokus på de ekonomiska förutsättningarna. Med hjälp av teoretiska utgångspunkter från framförallt Robert McRuer och Wendy Brown försöker jag förklara varför det ser ut som det gör. Jag tar min början i två rapporter som motiverar både paraidrotten och den övriga idrottens plats i det svenska samhället, men med två helt olika ingångsvinklar.

3.4.1 Två olika rapporter

2021 publicerade Parasport Sverige en rapport baserad på en enkätundersökning bland personer med normbrytande funktionalitet gjord av Nyckeltalsinstitutet. Sammanlagt är det 452 personer med normbrytande funktionalitet som har svarat på enkäten. Rapporten, vid namn *Värt mer*, visar på den stora ekonomiska vinst samhället har att tjäna på att få fler personer i den här kategorien att idrotta mer. Man kan dela upp de svarande i två grupper, de som tränar mycket och de som tränar lite/inte alls. Sammanfattningsvis visar undersökningen på att i den första gruppen är det två av tio fler som förvärvsarbetar och två av tio färre som har daglig assistans. Sammantaget visar siffrorna på en ekonomisk vinst/besparing för samhället på runt 100.000 kronor per person och år för de som tränar mycket istället för lite. De som tränar mycket upplever sig också som friskare, vilket rapportförfattarna menar bör leda till ett lägre behov av sjukvård längre fram i livet (Parasport Sverige 2021c, s. 3).

Det går att ifrågasätta de slutsatser som görs i rapporten. Även om undersökningen inte visar på någon skillnad varken när det kommer till kön, utbildningsnivå eller typ av normbrytande funktionalitet säger den inget om den eventuella betydelse omfattningen av den normbrytande funktionaliteten har för resultatet (Parasport Sverige 2021c, s. 24). Det är

inte omöjligt att tänka sig att personer som har mindre omfattande normbrytande funktionalitet också har lägre behov av assistans, har lättare att hitta ut i arbetslivet, upplever sig som friskare och framförallt har lättare att orientera sig mot idrotten.

Frågan är om kritiken ovan har betydelse, slutsatsen är ändå något som jag tror de flesta av oss kan ställa sig bakom: Människor som rör på sig blir friskare, och friskare människor är bra för ekonomin. Det är inte heller de eventuella bristerna som gör rapporten intressant i det här sammanhanget, utan dess samhällsekonomiska utgångspunkt. För att rättfärdiga sin existens och vidare satsning på idrottsverksamhet för personer med normbrytande funktionalitet behöver Parasport Sverige visa på möjliga vinster för samhället, redovisat i faktiska kronor och ören.

Det går att se detta fokus på de ekonomiska aspekterna som en följd av den nyliberala tid vi lever i. Statsvetaren Wendy Brown menar att en följd av denna samhällsutveckling är att vi alla har gått från att vara politiska subjekt till ekonomiska subjekt, vad hon kallar för Homo oeconomicus. Det nyliberala samhället gör om alla fält, även sådana som inte har med ekonomi att göra, till marknader och allting till potentiellt kapital på dessa marknader, även människor (Brown 2015, ss. 30-35). Med Browns logik är det inte konstigt att även idrottens fält har blivit omvandlat till en marknad, där aktörerna måste uttrycka sig och rättfärdiga sin existens i ekonomiska termer.

Etnologen Fredrik Schoug har visat hur idrottens fält fungerar som en ständig kamp mellan en minimalistisk samhällssyn, representerad av det lokala och hemvävda, och en gigantism representerad av storskalighet och expansion på en global marknad. Idrotten som en världsomspännande underhållningsindustri alltså. Båda sidorna är en del av idrottsrörelsen idag (Schoug 2005, ss. 159-163). Denna gigantism och marknadisering av idrotten går att se i flera aktuella exempel som figurerat i media den senaste tiden. Vi har kunnat läsa om länder med tveksam inställning till mänskliga rättigheters benägenhet att locka till sig stora idrottsevenemang för att framstå i god dager, så kallad sportwashing (Amnesty 2022). Men vi har även kunnat ta del av hur att ha sina barn i rätt fotbollsklubb kan fungera som en statussymbol för föräldrar. I en uppmärksammat artikel i Aftonbladet uttalar sig en representant för den nämnda klubben och väljer symptomatiskt att tala om det i marknadstermer som ett "stärkt varumärke" (Brenning 2022, 18 april).

Det är alltså inte bara paraidrotten som måste förhålla sig till att numera figurera på en marknad, utan hela idrottsrörelsen. 2017 publicerade Riksidrottsförbundet en omfattande rapport vid namn *Idrottens samhällsnytta*. Precis som *Vårt mer* är rapporten ett sätt att med vetenskapliga metoder motivera verksamhetens existens, och varför samhällets ska investera

på den marknad som är idrottens fält av idag. Men till skillnad från den enkätundersökning som ligger till grund för *Vårt mer* har man här låtit 16 forskare inom olika fält redogöra för olika infallsvinklar på idrottens samhällsnytta. Den tvärvetenskapliga ansatsen motiveras med idrottens dynamiska och svårfångade karaktär. I förordet skriver förbundets generalsekretare Stefan Bergh: “Antologin visar på svårigheten att undersöka, fastställa och tala om idrottens nytta. Det är så många faktorer som påverkar samhällsnyttan. Det i sig säger något om idrottsrörelsens vidd, omfattning och variation” (Bergh 2017, s. 6).

Även i den här rapporten finns det samhällsekonomiska representat. Hälsoekonomen Lars Hagberg skriver en artikel utifrån samma premisser som *Vårt mer*. Hans slutsats kan sammanfattas som att folkhälsan skulle öka om fler, speciellt äldre personer, idrottade mer. Detta skulle i sin tur innebära besparingar för samhället i sjukvårdskostnader. Men han betonar också svårigheterna med att räkna på detta i faktiska kronor och ören, det vill säga precis det som författarna till *Vårt mer* har gjort. Det är för många okända variabler inblandade i ekvationen, menar han (Hagberg 2017, ss. 40-52). Men framförallt är det intressant att notera att Hagbergs text bara är en liten del av rapporten. I den finner vi som sagt olika positiva aspekter som idrotten bidrar med till samhället. I den avslutande sammanfattningen radas en mängd olika faktorer upp, som psykiska och fysiska hälsoeffekter på individnivå och en ökad möjlighet till socialisering, integration och jämställdhet (Faskunger & Sjöblom 2017, ss. 225-226).

Även paraidrottens fördelar får ett eget kapitel. Det är forskaren i pedagogik Kim Wickman som i sin text konstaterar att samhällsnytta kan mätas på många olika vis och att det ofta handlar om en kamp om vem som har rätt att definiera vad samhällsnytta är för något. Ingenstans i hennes text nämner hon ekonomiska vinster i kronor och ören. I stället menar hon att ett kortsiktigt fokus på ekonomiska vinster inte tillgodoser de långsiktiga fördelarna med en ökad inkludering för personer med normbrytande funktionalitet i idrottsrörelsen, som ofta ligger i den subjektiva upplevelsen hos individen (Wickman 2017, ss. 131-140).

Det ska nämnas att de två rapporterna ovan inte är direkt motsvarande till varandra. Parasport Sverige är ett specialidrottsförbund och som sådant är de medlemmar i Riksidrottsförbundet. På så vis går det också att se dem som en av beställarna till den senare rapporten. Men det finns ändå analytiska poänger att göra med att jämföra de två rapporterna och var fokuset ligger. Varför har parasportförbundet ett större behov av att framställa sig själva i ekonomiska termer, och sina idrottare som en form av mänskligt kapital? Varför får

det mer kritiska perspektiv till denna syn på paraidrotten, som Wickman representerar med sin text, plats i RF:s rapport och inte i parasportförbundets?

Normföljande subjekt behöver normbrytande subjekt för att definiera sig emot. Men nyliberalismens flexibilitet leder till att man inte längre förkastar och tar avstånd från de med normbrytande funktionalitet. Tvärtom går det att både tolerera och vid behov även inkludera det icke-normativa. Men denna inkludering är alltid tillfällig och villkorad. Den med normbrytande funktionalitet är alltid underordnad i förhållande till normen, och kan även helt puttas undan när den inte behövs längre (McRuer 2006, ss. 17-30).

Idrottsrörelsen behöver alltså paraidrotten för att kunna definiera sig själv, både som en organisation som är tolerant och inkluderande, men också som en organisation som i grunden är för normföljande subjekt. Genom att ta med Wickmans text om personer med normbrytande funktionalitet i rapporten definierar man denna grupp som "de andra", vilket hjälper till att definiera de normföljande idrottarna (som övriga texter i rapporten berör) som funktionsfullkomliga. Man kan på så vis visa upp den tolerans och välvilja som tidsandan kräver, utan att man behöver ta några steg mot en verklig inkludering på lika villkor, där det normbrytande subjektet inte skiljs från det normföljande. En sådan inkludering skulle hota funktionsmaktsordningen inom idrotten.

McRuer menar på att denna nyliberala flexibilitet går åt två håll. Precis som det normföljande subjektet behöver visa en inkluderande välvilja mot personer med normbrytande funktionalitet för att bevara funktionsmaktsordningen, visar normbrytande subjekt ofta en flexibilitet i en acceptans av denna underordnade ställning (Mcruer 2006, ss. 18-19). Det är utifrån denna underordnade ställning som det går att läsa *Vårt mer*. På ett vis visar paraidrottsrörelsen med rapporten ett accepterande av uppdelningen i "vi" och "de", där idrottare med normbrytande funktionalitets marginalisering gör att de måste motivera sin existens i andra termer än den övriga idrottsrörelsen. Genom att göra detta förstärker de också den underordnade ställningen för människor med normbrytande funktionalitet i samhället. Det blir ett avståndstagande där man betonar att paraidrottare inte innebär samma kostnader för samhället som andra individer med normbrytande funktionalitet gör.

3.4.2 De ekonomiska förutsättningarna

En anledning till denna acceptans av den underordnade ställningen har att göra med att denna underordning även speglar av sig på ekonomiska satsningar från samhällets sida. För att återkoppla till Wendy Brown så menar hon att marknadsrationaliteten även leder till en brist på motivation från samhällets sida att satsa på saker som kan räknas som allmännytt. Varför

ska vi gemensamt betala för saker som bara är till gagn för de som använder det, som skolor, bibliotek, parker med mera (Brown 2015, s. 176)? Detsamma menar jag gäller idrottsverksamhet, som numera bör bära sina egna kostnader för att accepteras fullt ut i samhället. Som vi ska se är detta svårare för paraidrotten att göra, än för övriga idrottsrörelsen. För att inte förlora den satsning som ändå görs, måste man visa att man är närande och inte tärande på samhällskroppen, istället för att framhålla de andra mer individuella subjektiva vinster som det finns med paraidrott.

Att paraidrotten, mer än andra delar av idrottsrörelsen, tydligt måste förhålla sig till de gigantiska delarna av idrotten och sälja sig på en marknad, syns bland annat på den årliga Parasportgalan som 2022 sändes live via internet den 6 maj. Galan liknar på många vis den svenska Idrottsgalan, där priser delas ut i kategorier som årets kvinnliga/manliga idrottare och årets lag. Den stora skillnaden är att Idrottsgalan sänds i statliga SVT och därmed får en helt annan uppmärksamhet, men också att den därmed anpassar sig till public services regler kring reklam. Parasportgalan sändes via Aftonbladets hemsida och innan galans början täcktes skärmen av olika reklamloggor som rullar förbi till musik. Galan arrangerades på Åby travbana och gick av stapel samma helg som det årliga Paralympiatravet¹³. Under kvällen uppmärksammades också detta evenemang på olika vis. Istället för före detta pristagare och andra idrottspersonligheter som prisutdelare, vilket vi är vana vid från Idrottsgalan, var det representanter för diverse företag, som ATG, Jysk och Sigma som fick kliva upp på scenen. Innan de delade ut priserna fick de också en chans att berätta om just sitt företag och varför det har valt att ekonomiskt stötta paraidrotten. På så vis blev galan ett tillfälle för dessa företag att få goodwill genom att visa en välvilja mot “de andra” som paraidrotten representerar.

Att det satsas för lite ekonomiskt på paraidrott är något som uttrycks av flera av deltagarna i min studie. Man betonar också de kostnader som finns för paraidrotten, som i många fall är högre än för andra idrotter. Jocke, som själv håller på med den i sammanhanget kostnadseffektiva sporten simning, säger:

“Om vi går förbi simningen och bara pratar idrotter med materiella kostnader. Vi pratar rullstolsrugby, vi pratar basket, vi pratar triathlon. Där idrottarna själva behöver lägga en smärre förmögenhet på att bara få utrustning. Jag tror att idrottsrörelsen tillsammans med, det ska ju till att det är riksidrottsförbundet och regeringen som måste fatta beslut om att man ska försöka stoppa

---

¹³ Hette tidigare Olympiatravet och startade redan 1979. Målet är att idrottare och travkuskar under tävlingshelgen kan utbyta erfarenheter, men också att överskottet från spelandet går till olympiska/paralympiska satsningar. Då ATG:s avtal med Svenska olympiska kommittén löpte ut härom året, så står Svenska Paralympiska kommittén kvar som ensam samarbetspartner och loppet bytte därmed namn. Läs mer om Paralympiatravet här: <https://travstugan.se/paralympiatravet>.

merkostnaden. En cykel ska kosta vad en cykel kostar oavsett om det är en armcykel eller tvåhjulig cykel.”

(Utdrag ur intervju med Jocke)

Att materialkostnaden inom vissa paraidrotter är betydligt högre än för normföljande idrottare på samma nivå, är något som bekräftas av flera av deltagarna. Kristina berättar under vårt samtal att en racing-rullstol kostar allt från 20.000 till 350.000 kronor. Hon menar också att en stor generationsväxling inom rullstolsåknningen i Sverige vid millennieskiftet, har gjort att det är ont om bra rullstolar på begagnatmarknaden för den som är nybörjare. Även en kälke för sittande skidåkning kan vara en dyr historia. Viktor berättar att han bygger sina kälkar själv, med viss hjälp av specialistföretag som han bekostar ur egen ficka. Han jämför med andra länder där kostnaden för kälkar tas av förbunden, och i vissa fall, som i Storbritannien, läggs ut på på stora Formel 1-lag som designar och testar fram optimala kälkar. Ett problem är att paraidrottens olika grenar är en så liten marknad att saker ofta behöver specialdesignas, vilket blir dyrt i ett litet land som Sverige. Viktor jämför med cykelsporten för de med normföljande funktionalitet: “Så det är ju lite tråkigt om man jämför med cykelbranschen liksom där de stora cykelmärkena gör allt det åt dem. Så kan man köpa en cykel, eller få en cykel från dem då.”

Men paraidrotten kan även vara dyrare än annan idrott när det kommer till ledare menar Jocke, som förutom den egna simkarriären även arbetat som tränare för simmare med både normbrytande och normföljande funktionalitet:

“Som simtränare kan du ganska lätt ha tio simmare på egen hand. Men att ha tio parasimmare som alla håller olika fart och så, då orkar du inte mer än en timme max. Så då skulle man behöva två, tre ledare. Och allting man ser är kostnaden för ledarna. Inte vad den här timmen gör för de tio aktiva, utan det enda som syns är att det här kostar tre gånger så mycket ledare.”

(Utdrag ur intervju med Jocke)

Jocke menar alltså att marknadsiseringen av idrotten gör att klubbar och förbund endast ser den merkostnad som det innebär att bedriva paraverksamhet, men inte de mer individuella subjektiva upplevelserna som Wickman lyfter fram som långsiktiga fördelar i *Idrottens samhällsnytta* (Wickman 2017, ss. 131-140). I en värld där allt är potentiellt kapital på olika marknader finns det inte plats för idrott för idrottens skull.

Även att leva som elitidrottare är dyrt. Alla jag har intervjuat har antingen ett arbete på hel- eller deltid vid sidan av idrotten, eller studerar. Många uttrycker en svårighet att få vardagen att gå ihop och finner det svårt att satsa fullt ut på sin idrott, trots internationella framgångar. Kalle är student och har funderat på att lägga ner sin elitsatsning då han strax ska ut i arbetslivet, men har beslutat sig för att ge det en sista chans. “[...] även om man kanske

lever som en elitidrottare, så tjänar jag inte så mycket pengar på pingisen liksom.” uttrycker han. Han berättar också att han tidigare har fått ekonomiskt stöd av förbundet till att anlita en idrottspsykolog, men att den satsningen har dragits in på grund av pengabrist. Gustav har för tillfället lagt sin elitsatsning på is då hans jobbsituation har förändrats på ett sätt som gör det svårt att kombinera, men han menar också att han tidigare i sin karriär stött på fördomar kring att han har valt att göra en idrottssatsning som inte kommer kunna leda till ekonomisk vinst. Han sammanfattar med att säga: “För gemene man i samhället förstår inte varför man skulle vara så hängiven till en sysselsättning, att man skiter i att man inte tjänar pengar och så. “

Återigen gör alltså nyliberalismens omdanade av samhällets alla sfärer till marknader sig påmind. Gustav menar att de han kallar för “gemene man”, inte kan se andra värden i en idrottssatsning än att få någon form av ekonomisk avkastning på sin investering. Det ska sägas att Gustav längre fram i intervjun betonar att dessa fördomar han mött lika väl kan bero på hans val av idrott, nämligen simning istället för mer lukrativa sporter som hockey och fotboll, som att han är paraidrottare. Men situationen han beskriver är nog extra påtaglig för paraidrottare, då de som kan leva på sin idrott är färre än inom den normföljande idrotten.

Den ekonomiska utsatthet livet som elitsatsande paraidrottare innebär, som flera av deltagarna ger uttryck för här, skänker ett annat sken över både rapporten *Vårt mer* och sponsorernas deltagande på Parasportgalan. Det handlar inte bara om att man accepterar sin underordning i samhällshierarkin och genom rapporten visar att man trots det bidrar till samhällsekonomin. Det handlar framförallt om att man är tvungen att acceptera sin roll på den marknad som är idrottsfältet. Säljer man inte sig själv och sina atleter på det viset skulle flera av dem tvingas att avsluta sin satsning. Men detta behöver inte betyda att man stillsamt accepterar sitt öde. Flera av deltagarna talar snarare från en position av en kritisk normbrytande funktionalitet utifrån där man kan erbjuda motstånd mot normerna (McRuer 2006, ss. 30-32). När Jocke sätter ord på den orättvisa det är att en armcykel kostar mycket mer än en tvåhjulig cykel, och kräver förändring crippar han på ett sätt idrottssverige. Han utmanar funktionsmaktsordningen och argumenterar för lika rättigheter.

På samma vis går det att tolka *Vårt mer* som Parasport Sveriges egna sätt att komma ut som “crip”. Genom att betona de ekonomiska fördelarna med paraidrott vägrar man acceptera den roll man har blivit tilldelad, som en kostsam verksamhet som endast accepteras i samhället för de normativas skull att kunna definiera sin funktionsfullkomlighet kring och visa upp en tolerant inställning mot. Istället visar man att man bidrar till allmännyttan och samhällsekonomin, på samma vis som den övriga idrottsrörelsen. Maja, som fortfarande går i

gymnasiet, är inne på samma spår när hon diskuterar sin egen framtid, den assistans hon har rätt till, och de fördomar hon möter:

“Det är klart som fan jag ska ut och jobba liksom. Och när jag jobbar så betalar jag skatt som alla andra [...] Så då betalar ju jag också tillbaka till samhället. Bara att, visst att det kostar samhället de första arton åren. Men sen så kommer jag ju ge igen om samhället ger mig en chans. Så man måste våga ställa krav.”

(Utdrag ur intervju med Maja)

Sammanfattningsvis gör den funktionsfullkomliga normen att människor med normbrytande funktionalitet, däribland paraidrottare, skapas som underordnade subjekt i samhället. Denna underordning gör att den ekonomiska situationen för många idrottare är svår, och där finns orättvisor när man jämför kostnader mot den normföljande idrotten, som exempel att utrustning för normföljande idrottare är mycket billigare än den utrustning som krävs inom paraidrotten. Detta gör också paraidrotten till en klassfråga, då man i många grenar behöver bekosta det mesta själv, utan hjälp från förbund och klubbar.

Detta gör att paraidrotten måste uttrycka sig i andra termer än den övriga idrottsrörelsen när den motiverar varför samhället ska finansiera den. Den måste också sälja sig till sponsorer, och förhålla sig till marknadsiseringen av samhället på ett tydligare vis än den övriga idrottsrörelsen. Men både paraidrottsrörelsen och idrottarna ger också uttryck för att utmana och erbjuda motstånd mot funktionsmaktsordningen. Genom att göra det crippar de den svenska idrotten, och visar att ett annat samhälle är möjligt.

3.5 Paraidrotten och massmedia

I förra kapitlet såg vi hur de som eftersträvar den funktionsfullkomliga normen endast tillfälligtvis har behov av personer med normbrytande funktionalitet. I detta kapitlet bygger jag vidare på den tankegången och visar hur detta märks genom det medieutrymme som ges till paraidrotten. Men också hur rapporteringen ser ut, var fokuset ligger och hur idrottarna framställs. Men även hur denna stereotypiska framställning både omhuldas och utmanas på olika vis.

3.5.1 Utrymmet i massmedia

Att paraidrotten bara är något som vid tillfällena lyfts fram i samhället är något som berörs av idrottarna i mina intervjuer. Flera påpekar hur paraidrotten bara uppmärksammas när det är Paralympics eller liknande evenemang. Kristina säger:

“Alltså det har blivit mycket, mycket bättre. Men det är fortfarande så att det gärna fokuseras bara när

det är Paralympics eller större grejer. Jag tycker att man borde titta på det i andra lägen också. För det finns ju. Och det finns ju så mycket mer än vad media ens visar.”
(Utdrag ur intervju med Kristina)

Detta är samma bild som Karin Ljuslinder visar på i sin avhandling. Hennes statistik för åren 1986 och 1996 ser vid första anblick ut att visa på en kraftig ökning för reportage rörande paraidrott. Men siffrorna skvallrar snarare om att det dessa år arrangerades stora arrangemang inom paraidrotten. Hennes eget tittande på Sportnytt under en månads tid bekräftar att utanför de stora evenemangen skedde i princip ingen rapportering om paraidrotten (Ljuslinder 2002, ss. 69-70).

För många av de intervjuade blir det naturligt att jämföra paraidrottens utrymme i massmedia med den övriga idrotten. Skidåkaren Viktor, menar att det kanske är svårt att jämföra sig med längdskidåkning för idrottare med normföljande funktionalitet, då paraskidåkningen inte har samma underlag av aktiva. Men han menar ändå att man bör titta på andra idrotter och se på det mediala utrymme de får och dra lärdomar. Detta för att förbunden ska kunna veta hur de ska bearbeta media på rätt sätt:

“Det kanske inte går att jämföra riktigt rakt av, men det går ändå att titta. Och vilka sporter finns det möjlighet att jämföra med annars liksom? Hur går de tillväga? Hur funkar det med boxningen i Sverige? Den syns i media, men den syns inte varje dag. Längdskidåkarna syns ju i tidningen nästan året runt, varje dag liksom. Så det är ju liksom, ja vi syns ju bara när det är paralympics. Sen syns vi inget mer liksom.”
(Utdrag ur intervju med Viktor)

Ett evenemang som paralympics blir ett tillfälle där personer med normbrytande funktionalitet kan fylla sitt syfte för den funktionsfullkomliga normen. För att kunna närma sig normen behöver individer med normföljande funktionalitet normbrytande subjekt, både för att ta spjörn emot och definieras utifrån, men också för att kunna visa upp en tolerans mot (McRuer 2006, s. 16-19; 28). Genom att visa upp personer med normbrytande funktionalitet i sportrapporteringen under en begränsad tid, skapas ett “vi” och ett “de”, där idrottarnas begränsningar definierar den egna funktionsfullkomligheten för tittarna, vilket förstärker människor med normbrytande funktionalitets position som underordnade. Samhället kan samtidigt visa upp en inkluderande hållning genom att den rapporterar om den här gruppen och visar upp deras bravader i TV. När den paralympiska elden har släckts har de paralympiska idrottarna fyllt sitt syfte för den här gången och kan återgå till periferin och lämna plats för idrottare med normföljande funktionalitet igen.

Viktor är noga med att betona att ansvaret ligger på Riksidrottsförbundet och specialidrottsförbunden att lära sig hur man ska få fram paraidrotten i media, för att få till en förändring. Han verkar mena att massmedia inte kommer ändra sin rapportering av egen vilja,

utan behöver bearbetas. Simmaren Gustav är inne på samma spår och menar att det är intresset hos publiken som styr, när han jämför med en annan marginaliserad gren inom idrotten, damhockey:

“Damhockeyn till exempel får ju inte så mycket plats i idrottsrörelsens liksom mediautrymme eller så där. Men det är ju för att det är inte så många som vill kolla på damhockey, rent krasst! Eller det är nån slags ond cirkel där. Och det är ju samma sak för paraidrott. Att det är klart att man hade kunnat hävda att paraidrotten har många så här fantastiska prestationer och så vidare, och att det då inte får det utrymmet den förtjänar. Men samtidigt så är det nog tyvärr så att människor dras till och titta på idrott som är, där det går snabbast eller där det är, inom simningen då, högst simhastighet liksom.”
(*Utdrag ur intervju med Gustav*)

Hade fler människor varit intresserade av damhockey och paraidrott hade dessa idrottsgrenar också fått mer uppmärksamhet, verkar Gustav mena. Det bristande intresset beror i sin tur på att människor vill se de mest högpresterande atleterna, och till dessa tillhör varken paraidrottare eller damhockeyspelare menar han. Men det finns en ambivalens i uttalandet, då han samtidigt menar att det är en ond cirkel. Även om han inte utvecklar denna tanke vidare tolkar jag det som att han anser att ett allmänt bristande intresse leder till ett bristande medieutrymme, som i sin tur leder till ännu lägre intresse och så vidare. Om vi vänder på det resonemanget skulle man ju även kunna vända cirkeln med ett ökat fokus på paraidrotten i media vilket skulle leda till ett ökat intresse.

Det går att tolka det här med Sara Ahmed fenomenologiska tankar. Våra val, vad vi intresserar oss för, är inte slumpmässiga utan beror på hur vi orienterar oss. För att vi ska kunna rikta oss mot ett objekt, och finna det intressant måste det först finnas inom vår räckvidd. Vad som finns i vår räckvidd baseras i sin tur på vilka linjer vi riktas mot och följer. Dessa linjer förstärks av att fler och fler individer följer de. På så vis blir även linjerna osynliga. Vi märker inte att vi riktas åt ett specifikt håll, vi följer bara de vägar som framstår som uppenbara för oss att följa (Ahmed 2006 s. 56-57). Paraidrotten som objekt ligger inte i människors intressesfär, då den sällan hamnar i deras räckvidd. Detta gör i sin tur att den får ännu mindre mediautrymme, då mediebolagen drivs av ekonomiska incitament och fokuserar sina sändningar på sådant som det redan finns ett intresse för. Detta i sin tur gör att chansen att paraidrotten ska hamna i folks räckvidd blir ännu lägre. Detta ointresse är inget som den potentiella publiken reflekterar över. Det framstår som naturligt att istället rikta intresset mot andra idrottsgrenar, där som exempel deltagarna håller högre hastighet, eftersom den linjen har naturaliserats. Men precis som Ahmed är inne på går det att rikta om linjerna och välja andra vägar. Genom att ge paraidrotten mer uppmärksamhet, kommer den oftare hamna i folks räckvidd, vilket kommer att göra att intresset ökar.

Det går också att se Gustavs uttalande som en del av vad McRuer menar är personer med normbrytande funktionalitet som flexibla subjekt som accepterar sin marginaliserade ställning (McRuer 2006, s. 28). Gustav accepterar på ett sätt sin, och den övriga paraidrottens, ställning i hierarkin som underlägsna annan idrott, som inte kan kräva samma typ av uppmärksamhet. Men denna ensidiga bild håller inte när Gustav utvecklar sitt resonemang. Lite längre fram i intervjun är han ändå inne på att paraidrotten förtjänar ett större utrymme, men att detta inte är något som sker per automatik:

“Om man inom parasimning och paraidrott vill ha mer utrymme så måste man jobba mer med sponsorer och hitta sponsorer och försöka, ja men jobba mer på det sättet. Så att man får det man förtjänar. Tur är ingenting man får, det är någonting man förtjänar som nån sa.”
(Utdrag ur intervju med Gustav)

När jag några veckor efter intervjun skickar citatet ovan till Gustav och ber honom utveckla tankarna, skickar han ett svar där han skriver att han inte menar att fler sponsorer i sig kommer öka paraidrottens utrymme i media. Istället menar han att det handlar om vilken attityd man har gentemot både sponsorer och media. Paraidrotten borde inte gå ut och “tigga” om mer uppmärksamhet, och fokusera på det orättvisa i fördelningen av mediautrymme: “Då uppfattas man nog som gnälliga istället”, skriver han. Istället bör man bearbeta både sponsorer och mediebolag, genom att lyfta fram de positiva aspekterna och de fördelar det finns i att satsa på paraidrotten. Uttalandet knyter an till Wendy Browns tankar om hur nyliberalismens marknadsrationalitet sprider sig till alla fält (Brown 2015, s 9-10). Även paraidrotten är kapital på olika marknader. Det handlar om att paketera produkten på rätt sätt, för att bli säljbar både på sponsormarknaden och mediemarknaden.

Det är också intressant med Gustavs uttalande att han betonar hur det bristande mediautrymmet inte enbart ligger hos publiken och mediebolagen, utan även hos själva organisationen. Precis som Viktor menar Gustav att ansvaret ligger hos paraidrotten själv, att göra sin produkt säljbar. En av Ahmeds poänger är att om ett möte ska ske mellan ett subjekt och ett objekt behöver båda anlända i rätt skick till den punkten vid just det tillfället. Detta anländande är i sin tur beroende av historicitet. Det gäller alltså att även se till det arbete som olika individer har gjort för att objektet ska anlända i rätt skick vid rätt tillfälle (Ahmed 2006 s. 39-44).

För att en potentiell tv-publik ska visa intresse för objektet paraidrott räcker det alltså inte att denna publik riktas om till linjer som leder den i kontakt med den, utan även paraidrotten måste följa en linje som leder fram till att de möter publiken i ett sådant skick att publiken kan finna den intressant. Gustav menar att genom att framhålla en positiv bild av

paraidrotten mot sponsorer och media kommer den också bli en mer attraktiv produkt att sälja till en potentiell publik, vilket också skulle rikta om mediebolagen till att visa ett större intresse. Därmed skulle paraidrotten kunna anlända i rätt skick, till rätt plats, för att en potentiell publik skulle kunna möta och ta emot den. Så det handlar inte om att Gustav accepterar paraidrottens ställning som underordnad övrig idrott, så mycket som det handlar om att han accepterar den nyliberala rationalitet som har förvandlat idrottens fält till en marknad och idrottarna till mänskligt kapital, där man måste sälja sig för att överleva.

3.5.2 *Supercrrips*

Men den mängd av utrymme som ges till paraidrotten i massmedia, och publikens eventuella intresse är inte de enda aspekterna som är värda att titta närmare på. Även hur idrottarna framställs i medias rapportering är viktig om vi vill förstå det unika med paraidrott. Den 7 mars 2022 vann utförsåkaren Ebba Årsjö guld i tävlingarna i kombination i Paralympics i Beijing. Medaljen var hennes andra i mästerskapen och Sveriges första guld i vinter-paralympics på åtta år. Det var en händelse som det rapporterades om i flera medier. I den här delen ska jag titta närmare på hur Ebba och hennes idrottande framställs i tre stora svenska nyhetstidningar och i SVT:s program *Magasin: Paralympics* innan och efter guldet.

Det som är intressant är att ingen av de undersökta tidningarna nämner Årsjös normbrytande funktionalitet i sin rapportering efter guldmedaljen. *Aftonbladet* och *Dagens nyheter* publicerar varsin kortare artikel med fokus på att det var första guldmedaljen till Sverige och återger kort dramat som hade utspelat sig i backen, då Ebba låg på andra plats efter det inledande Super-G-åket (Bolinder 2022, 7 mars; Juhlin 2022, 7 mars). *Expressen* publicerar en ännu kortare text från TT med ungefär samma innehåll (Tidningarnas telegrambyrå 2022, 7 mars). Även SVT:s program *Magasin: Paralympics* från samma kväll (svensk tid) som Årsjö tog guldet inleder med ett fokus på den idrottsliga bragden. Vi får ett reportage om själva tävlingen, och intervjuer både med förbundskaptenen och med Årsjö själv om tävlingen. Det är först en bit in i programmet, när man återsänder ett tidigare reportage om Årsjö som hennes normbrytande funktionalitet nämns.

På ett sätt visar det här lilla urvalet av artiklar en förändring mot resultaten i Wickmans studie om rapporteringen i svensk press från Paralympics i Sydney 22 år tidigare. Enligt Wickman var det vanligt att fokuset i rapporteringen låg på den normbrytande funktionaliteten. Den största bragden beskrevs vara besegradet av den normbrytande funktionalitetet, och inte besegradet av motståndarna (Wickman 2008, s. 49). Men det bekräftar också bilden i Ghersettis studie om hur människor med normbrytande funktionalitet

framställs i SVT: s sändningar. Enligt Ghersetti avviker inslagen om paraidrott från andra inslag om normbrytande funktionalitet genom att de oftare har ett positivt anslag och ett större fokus på individen (Ghersetti 2006, ss. 23-24)

Men stämmer då den här bilden, att större mediebolag inte längre har ett fokus på paraidrottares normbrytande funktionalitet i sin rapportering? Nej, detta fokus förekommer bara i andra artiklar än de som rapporterar om guld. Årsjö var ett av Sveriges största guldhopp inför Paralympics. Hennes framfart i världscupen hade gjort att massmedia redan hade fått upp ögonen för henne och rapporterat om henne. I min intervju med Jocke beskriver han hur Årsjö tillhör det lilla fåtalet paraidrottare som uppmärksammas:

“Jamen bara titta på en tjej som Ebba Årsjö! Det dröjde tills hon hade vunnit nio raka världscupsegrar i slalom innan media nämnde henne. Skulle vi ha en icke-para alpinåkare som vinner nio raka världscupsegrar. Då kan vi avsluta allting med årets kvinnliga idrottare och årets prestation och bragdguldet och et cetera på idrottsgalan.”
(Utdrag ur intervju med Jocke)

Vad Jocke menar är att Årsjö redan är ett etablerat namn. Hennes framfart i världscupen hade gjort att hon hade fått uppmärksamhet som få andra paraidrottare, men för att uppnå den statusen krävdes betydligt större prestationer än om hon hade haft normföljande funktionalitet. Innan hon startade i Paralympics publicerade *Dagens nyheter* en intervju med henne som inleddes med orden:

“Ebba Årsjö har sedan födseln ”klippel treunay weber syndrom”, en funktionsnedsättning som innebär att hennes högra ben inte kan bilda muskler i samma utsträckning och att benet saknar hudlager. Dessutom har hon ingen trampdyna. Trots detta tävlade Årsjö på samma villkor som alla andra alpinister fram till 18 års ålder. När hon senare gick över till parasporten gjorde hon det med bravur.”
(Bolinder 2022, 4 mars)

Även om resten av intervjun fokuserar på hennes kommande tävlingar i Paralympics har man med inledningen slagit fast att Årsjös största bragd inte kommer ske i Beijing, utan den skedde när hon var yngre och tävlade mot idrottare med normföljande funktionalitet. Man förstärker också den funktionsfullkomliga normen genom uttrycket “alla andra alpinister”. Årsjö, och andra idrottare med normbrytande funktionalitet görs på så sätt som avvikande genom artikeln. Artiklar med liknande vinklar har publicerats i *Aftonbladet* (TT 2022, 4 mars) och *Expressen* (Höglund 2022, 9 mars) innan eller efter guld. Det går givetvis att se det här som att Årsjö kommer ut som crip, där hon utmanar normen och visar att en idrottare med normbrytande funktionalitet kan mäta sig med någon med normföljande funktionalitet (McRuer 2006, s. 30-32). Men det går också att tolka den här mediavinkeln som att Årsjö framställs som en supercrip, eller hjälte med normbrytande funktionalitet.

Dessa hjältar fyller olika funktioner för olika människor. För den normföljande allmänheten fungerar människor med normbrytande funktionalitet som en påminnelse om den egna sårbarheten. Det blir uppenbart att vi alla förr eller senare kan hamna i ett läge där vår funktionalitet bryter av från normen. En hjälte som Årsjö blir då ett bevis på att det går att överkomma denna uppkomna brist på funktionalitet och återta kontrollen. För personer med normbrytande funktionalitet kan supercrips å ena sidan också fungera som förebilder, som ett mål att sträva mot. Men å andra sidan, för andra där den möjligheten inte finns, blir det bara ett förstärkande av den redan underordnade ställningen. Ytterligare en norm som man inte kan närma sig. Det är trots allt få personer med normbrytande funktionalitet som kan vinna paralympiska guldmedaljer, och dessutom tävla mot normföljande idrottare fram till 18 års ålder (Wendell 1989, s.116-117).

Mina informanter, som själva alltså har aktiva elitkarriärer som idrottare, lyfter framförallt fram det positiva med förebilder, och menar att det är en brist att inte fler får synas för att inspirera unga med normbrytande funktionalitet till att börja med idrott. Gustav nämner hur ett besök i simhallen av en känd parasimmare gjorde att han fick upp ögonen för att en elitsatsning faktiskt var möjlig. Veronica nämner en annan person som ofta framställs som en supercrip, före detta paraidrottaren Aron Andersson, som när intervjun gjordes var aktuell som deltagare i TV-programmet *Let's dance*. Hon uttrycker beundran för honom och menar att han kan fungera som en förebild: "Och nu har jag hört att han ska vara med på *Let's dance*. Och det är lite kul, för då visar han att man kan faktiskt. Trots, eller MED sina begränsningar så kan man."

För Veronica fyller alltså Andersson rollen av en förebild. Hon rättar sig när hon är på väg in i fällan och använda det stereotypiska ordet "trots" när hon pratar om normbrytande funktionalitet, men betonar ändå i sitt uttalande hur Andersson som person visar att det går att överkomma den normbrytande funktionaliteten och närma sig normen. Som vi såg i förra kapitlet är möjligheterna att bedriva en elitsatsning inom paraidrotten på många sätt en klassfråga idag, då det ofta innebär höga kostnader som i många fall måste bekostas ur egen ficka. Wendell menar dessutom att alla med normbrytande funktionalitet inte har den energi eller rörlighet som krävs för att kunna satsa på en idrottskarriär: "Amputee and wheelchair athletes are exceptional, not because of their ambition, discipline and hard work, but because they are in better health than most disabled people can be." (Wendell 1989, s. 116). De övriga intervjuade förhåller sig, likt Veronika ovan, relativt okritiskt till supercrip-fenomenet, och framhåller snarare de positiva bitarna det finns med att personer med normbrytande funktionalitet får synas och höras i media. En anledning till detta är att gemensamt för de alla

är att deras hälsa är så pass bra att en elitsatsning är möjligt, samt att de faktiskt rent ekonomiskt har kunnat genomföra denna satsning. Så för dem blir inte supercrip-framställningarna ytterligare en norm som de inte kan närma sig, utan förebilder att sträva mot.

Kritik mot supercrip-framställningar finns däremot inom delar av paraidrottsrörelsen. På invigningen av Paralympics visades en film med titeln *We the 15%*, som tar sin utgångspunkt i statistik som visar att runt 15% av världen befolkning har någon form av normbrytande funktionalitet. Filmen börjar med att vi får se en rullstolsbasketspelare i dunkel belysning medan vi hör olika röster säga positiva saker som “You are such an inspiration” och “You are superheroes”. Vi får sen höra och se ett antal personer med normbrytande funktionalitet vända sig emot att framställas som hjältar och betona hur de är som alla andra, de dejtar, tappar mobiltelefoner, betalar räkningar, går med barnvagnar och glömmer att vattna blommorna (Paralympic Games 2021). Poängen är att visa att personer med normbrytande funktionalitet är som alla andra, för att protestera mot deras underordning i funktionsmaktsordningen, men också mot supercrip-framställningar.

På så vis blir den här filmen ett sätt för människor med normbrytande funktionalitet att utmana den funktionsfullkomliga normen. Men också ett motstånd mot att användas av de normföljande, både som ett objekt att kunna uppvisa den tolerans som den flexibla nyliberalismen kräver mot, men också som goda exempel som visar att det går att överkomma en normbrytande funktionalitet. Filmen blir därför med McRuers ord ett sätt att cripa idrottsvärlden (McRuer 2006, ss. 29-32). Men det går även att vända på resonemanget och hävda att även personerna i filmen representerar andra ouppnåeliga mål för vissa med normbrytande funktionalitet. Då världen fortfarande är anpassad för vissa kroppar och inte för andra är det inte möjligt för alla att göra det som personerna i filmen gör. Christine Bylund har visat hur möjligheterna att som exempel bilda familj och få ett eget boende är beroende av välfärdssamhällets välvilja och inte alltid möjligt för alla med normbrytande funktionalitet (Bylund 2022). På så vis blir även en del av filmens motståndspersoner bara en annan form av supercrips. Deras ouppnåeliga prestationer handlar däremot inte om idrottsprestationer utan om vardagsbestyr.

Sammanfattningsvis lyfts paraidrotten endast fram i massmedia under paralympics eller liknande evenemang. Enligt vissa informanter fungerar det som en negativ spiral där ett allmänt ointresse leder till ett litet mediautrymme vilket i sin tur leder till ett ännu lägre intresse. För att en potentiell publik ska kunna möta paraidrotten och bli intresserade av den måste både publiken och paraidrotten anlända till en tid och plats där detta möte är möjligt.

Detta innebär att även paraidrotten måste förändras för att folk ska få upp ögonen för den. Enligt Viktor måste man se på hur andra idrottsgrenar gör för att få utrymme och synas och enligt Gustav måste man arbeta med en positiv attityd mot både sponsorer och media. Dessa åsikter kan sammanfattas med att paraidrotten måste acceptera att man är en aktör på en marknad och sälja in sina idrottare på rätt sätt.

I medierapporteringen är fortfarande supercrip-framställningar vanliga. Fokus ligger på den bragd det är att överkomma sin normbrytande funktionalitet. Informanterna framhåller det positiva med förebilder, samtidigt som kritik mot detta fenomen finns inom den paralympiska-rörelsen. Denna kritik med sin framställning av människor med normbrytande funktionalitet som "vanliga människor", går å sin sida att tolkas som ytterligare en norm som alla inte kan leva upp till.

3.6 Paraidrotten och idrottsrörelsen: integrering och inkludering

Som redan har berörts på flera ställen i den här uppsatsen är idrottsrörelsen just nu inne i ett förändringsarbete med stora konsekvenser för paraidrotten. Målet är att fler ska fortsätta idrotta livet ut och ett steg i detta är en ökad inkludering, bland annat för personer med normbrytande funktionalitet. Som vi har sett har en konsekvens av detta blivit att flera idrottsgrenar lämnat Paraspport Sverige de senaste åren och istället hamnat under respektive specialidrottsförbund. Detta gäller bland annat för simningen, bordtennisen och mest nyligen friidrotten, det vill säga de idrotter som sju av åtta av de intervjuade deltagarna i den här studien sysslar med. Men som bland annat Bengt Östnäs har visat så är diskussionen om en integrering av paraidrotten och den övriga idrotten inget nytt. Den diskussionen har snarare varit aktuell sedan åtminstone slutet av 1980-talet (Östnäs 1997, s. 122).

Det bör också nämnas här att begrepp som integrering och inkludering inte är obestridda. Det råder delade meningar om vad de innebär och hur de ska genomföras. Ett användande av ordet integrering kan ge sken av ett idyllisk samhälle där konsensus råder och alla fungerar som likvärdiga subjekt. Men då riskerar man samtidigt att blunda för den makotbalans som fortfarande kan råda (Östnäs 1997, s. 19-22). Inom idrottsrörelsen används både begreppen integrering och inkludering om den pågående processen, men som vi ska se i det här kapitlet tolkar olika förbund och föreningar innebörden i orden olika. I en del fall handlar det endast om att de normbrytande subjekten ska närma sig normen för att få vara med, eller så får de vara med utan att det sker på deras egna villkor. I dessa fall är det alltså idrottaren med normbrytande funktionalitet som ska integreras i ett befintligt fungerande

system, det som snarare kan kallas för en assimilation. I andra fall handlar det om en mer regelrätt inkludering, där även idrottens miljö måste anpassa sig för att passa olika typer av subjekt. De aktiva har stött på flera olika typer av integrering och i det här kapitlet redogör jag för deras skilda erfarenheter. Jag har valt att dela upp kapitlet i två delar, träningsmiljöer och tävlingsmiljöer.

3.6.1 Integrerade träningsmiljöer

Deltagarna har erfarenheter från olika träningsmiljöer. En del har under sina karriärer tränat i både renodlade paraidrottsgrupper och i integrerade grupper. Andra har i princip tränat helt själva större delen av sina karriärer. Som berörs innan tvingas paraidrottare ofta till en större självständighet om de vill kunna satsa mot eliten och får försaka den gemenskap som det finns i de mer renodlade paragrupperna, som snarare har ett fokus på socialisation och hälsa. Men de flesta har ändå stött på idrottare med normföljande funktionalitet i sina respektive träningsmiljöer på ett eller annat sätt, och flera uttrycker en ökad integrering som önskvärt om paraidrotten ska kunna utvecklas. Viktor förklarar:

“Kombinera det med, ja vad ska jag säga, normalidrottens träningar. Så man har de samtidigt och ihop på olika sätt. För i väldigt många idrotter, som kanske simning, längdskidor och annat. Där går det ju att åka ihop, det finns liksom inget, det finns väl ingenting som säger att någon som inte har några ben inte kan simma med nån som har fullt fungerande kropp liksom och så där. Utan simma bredvid varandra i varje fall liksom. Det spelar ingen roll. Så där bör man ju kunna blir bättre på, att hitta den samhörigheten.”

(Utdrag ur intervju med Viktor)

Fyra av deltagarna tränar idag helt eller delvis som enda paraidrottare i en integrerad träningsgrupp. Under mitt fältarbete gjorde jag observationer i två av dessa träningsmiljöer. Under observationen av Kalles bordtennisträning noterade jag hur hans normbrytande funktionalitet bara bli synligt under vissa moment i träningen:

“När de springer blir Kalles CP-skada synlig på ett helt annat sätt än tidigare. Han har inte samma lätthet i löpsteget och håller inte alls samma hastighet som de andra. Efter ett par varv stannar han upp och väntar in de andra som fortsätter ett par varv till. De börjar gemensamt värma upp axlarna genom att veva på armarna. Kalle sticker också ut på ett annat sätt. Han är den enda i salen som har en gul och blå landslagströja på sig. Något som också tränaren kommenterar när han börjar dela upp spelarna i par för att matchas mot varandra vid borden. “Du får möta han landslagsspelaren idag”, säger han till en lång kille och pekar på samtidigt på Kalle. Alla tre skrattar till. Under spelet vid borden syns inte Kalles normbrytande funktionalitet alls på samma sätt.”

(Utdrag ur fältanteckningar)

Normbrytande funktionalitet är ingen egenskap i kroppen som vi har eller inte har. Det är snarare relationellt och tillfälligt i den meningen att det är anpassningen av omgivningen som påverkar om vi framstår som normbrytande eller inte. När vi rör oss genom livet kommer vi

alla stöta på tillfällena när vår funktionalitet framstår som normbrytande (McRuer 2006, s. 30). Kalle kan vid tillfällena i träningen som vid spelet vid bordet framstå, i alla fall för ett otränat öga som mitt, som att ha en normföljande funktionalitet. Han blir då också ett ommarkerat subjekt, en av alla andra i träningsgruppen. Men vid den inledande löpträningen så framträder han som en person med normbrytande funktionalitet, han blir synlig inför sig själv och andra (Garland-Thomson 2011, s. 596). Jag gissar att landslagströjan är något som Kalle tagit på sig speciellt för att jag skulle vara med och observera under träningen, men även den blir en symbol för att Kalle sticker ut i träningsgruppen. Men istället för att markera Kalle som marginaliserad i funktionsmaksordningen, så ger den honom en viss status i gruppen. Observationen blir en påminnelse om normbrytande funktionalitets tillfälliga status. För Kalle och hans träningskamrater blir den endast märkbar under de tillfällena där det saknas en anpassning mellan verksamheten och den normbrytande kroppen. Som vi ser så är Kalle bara med i början av den inledande löpträningen. Även om han inte berör detta specifikt, så betonar han i den efterföljande intervjun att hans tränare är bra på att anpassa verksamheten för normbrytande kroppar. Istället för en integrering som innebär att han skulle behöva försöka närma sig normen för att få vara med, så anpassas verksamheten så Kalle kan vara med på sina egna villkor. På så vis blir han inte lika synlig i gruppen, utan blir mer naturligt integrerad i gruppen.

Träningsgruppen Kalle tränar med är i blandade åldrar och består av allt från yngre tonåringar upp till hans egen ålder som är övre 20-årsåldern. Han förklarar att en av anledningarna att han bytte till den här klubben var just för att träna med fler i sin egen ålder. Det är ett problem som flera av de intervjuade tar upp, att integrerade träningsgrupper ofta sätts samman efter nivå och inte efter ålder eller var man är i sin satsning. För många idrottare med normbrytande funktionalitet innebär det att man ofta får träna med betydligt yngre deltagare. Kalle beskriver det som att han tidigare ofta har fått spela mot 14-15 åringar för att få sparring och Maja beskriver hur hon i sin gamla klubb fick träna med yngre barn:

“Och jag tycker det är skönt att jag inte blir sär-, eller liksom blir undanplockad utan kan vara med de som är på samma nivå och har samma ålder. För det har också varit ett problem innan, eller inte problem, men när jag simtränade i [*tidigare klubb*] så fick jag alltid vara med de som simmade lika snabbt som mig. Vilket övergick till att jag var tolv och de var sju (skratt). Vilket inte alls blir bra socialt. Det var bara konstigt att jag var där egentligen. Vilket både jag och de kände. Så här funkar det jättebra.”

(*Utdrag ur intervju med Maja*)

Som vi ser handlar det om två olika former av integrering eller inkludering. I de tidigare miljöer som Kalle och Maja har tränat i har de fått vara med de som håller samma spelstyrka eller simhastighet som de, vilket innebär att man fått träna med de som är flera år yngre. I de

miljöer som de deltar i nu får de träna med de som är i samma ålder som de själva och som Maja är inne på, som också satsar mot att nå eliten.

Skillnaderna i hur klubbarna tar sig an en eventuell integrering av idrottare med normbrytande funktionalitet handlar i mångt och mycket om anpassning. En anpassning för normbrytande kroppar handlar inte bara om materiella saker som rullstolsramper och liftar, det handlar också om hur själva verksamheten är organiserad. Har man inte den organisation som krävs blir den enklaste lösningen att låta idrottare med normbrytande funktionalitet träna med de som håller samma fart eller spelstyrka, oavsett ålder eller grad av satsning. Det blir då också ett förstärkande av den funktionsfullkomliga normen. Normbrytande subjekt får vara med i verksamheten, men denna inkludering är villkorad till grupper som inte är optimala varken ålders- eller nivåmässigt. Det blir en form av flexibel ableism där man kan inkludera idrottare med normbrytande funktionalitet, utan att för den delen förändra deras marginaliserade ställning. På så vis kan man visa upp en tolerans mot normbrytande kroppar, som ändå får lov att vara med, utan att riskera de normföljande idrottarnas privilegier (McRuer 2006, ss. 16-19).

Det är tydligt att idrottsrörelsen är inne i en process när det kommer till inkludering, och att flera klubbar därför förhåller sig olika till elitsatsande normbrytande kroppar. Som vi såg ovan så har både Kalle och Maja bytt till klubbar där de blir inkluderade på sina egna villkor, och där klubben har varit villig att förändra och anpassa verksamheten för att detta ska vara möjligt. Men de har också erfarenheter från tidigare klubbar där det inte har fungerat lika bra. Det samma gäller Veronika som inte kände sig välkommen som elitsatsande parasimmare i sin tidigare klubb. Hon beskriver hennes första träning med sin nya klubb:

“Då simmade [*landslagsimmare med normföljande funktionalitet*] på typ bana ett. Ja men då kan du kan du hoppa i här, och du tar bana ett också då. [...] Så märkte jag, jag visste ju inte vem det var. Och sen så simmade jag lite grann och så märkte jag att den där killen bara simmar om och om igen. Han gör värsta vågorna. Alltså jag kommer ihåg vågorna. Jag säger lite blygsamt att jag kanske ska gå upp nu, för jag är i vägen. Det var nämligen så som de gjorde i [*gamla klubben*]. Och [*tränaren*] bara, han blev nästan arg: Nä du, du har lika mycket rätt att vara här som han. Ta din plats! Och jag bara: Okej! Det var just det, ta din plats, du har lika mycket rätt att vara här som nån annan. Jämfört med [*gamla klubben*] där du är bara i vägen. Du kan väl gå upp nu, resten av passet passar inte dig alltså. Det var så härligt bemötande!”

(Utdrag ur intervju med Veronika)

Ahmed betonar att det kräver hårt arbete för att kunna rikta om sig och uppta plats i nya miljöer. Att följa en ny linje kan ha en desorienterande effekt på kroppen. En känsla av illamående infinner sig som att man tappar fotfäste i livet (Ahmed 2006, ss. 62, 157-160). Veronica har lämnat den föregivna linjen för normbrytande elitidrottare i integrerade miljöer, den som säger att ens deltagande alltid är villkorat och inte får påverka de normföljande

idrottarna negativt. Mötet med den nya klubben blir först omtumlande, då hon inte vet hur hon ska bete sig och hon känner sig i vägen. Tränarens uppmaning att hon ska den plats hon har rätt till hjälper henne att hitta bärning i den nya miljön, och gör att hennes kropp kan sträcka ut sig i det fysiska rummet på ett sätt som inte var möjligt i den gamla klubben.

Veronikas beskrivning av hennes tidigare och nuvarande klubb vittnar om två helt olika inställningar till paraidrottare. Mötet med den tidigare klubben är inte unikt, utan som vi har sett har flera av de intervjuade just bytt klubb för att hitta en miljö där de är välkomna på sina egna villkor och kan genomföra sin satsning. Men om klubbar ändå tolkar integrering av paraidrottare på så olika sätt kan man fråga sig om den pågående inkluderingsprocessen har någon betydelse och påverkan? Skidåkaren Viktor är den enda av de intervjuade som inte tillhör ett integrerat förbund. Paraskidåkningen ligger fortfarande under Parasport Sveriges paraply, och inte under Svenska skidförbundets. När han inledde sin satsning så kontaktade han sin lokala skidklubb för att fråga om han fick gå med där:

Viktor: [...] Men dom sa ju tvärnej! De ville inte ha paraidrottare med sig sa de. Då blev jag så här, nej det här kändes ju inte så fräscht liksom (skratt)!

Magnus: Hur motiverade de det?

Viktor: Inte alls, de sa bara nej! De vill inte! De bara så här: Nej, vi vill inte! Jag bara: Men varför inte då? Nej men vi vill inte! I och med att vi är i paraförbundet, inte skidförbundet, då måste de inte, så då ville de inte liksom. Så det var ju lite så.

(Utdrag ur intervju med Viktor)

Viktor menar alltså att det faktum att paraskidåkningen inte är en del av Svenska skidförbundet gjorde att klubben kunde neka honom att vara med utan vidare motivering. Det verkar alltså som att inkluderingsprocessen ändå gör att klubbar tvingas öppna upp och tänka om sin verksamhet. Däremot är det en process även för klubbarna, där de har kommit olika långt. I en del fall integrerar man, men man gör det utan påverkan på klubbens befintliga verksamhet. Då får man en integrerad verksamhet som framförallt fyller en funktion för de normföljande subjekten i klubben. De kan visa upp paraidrottarna vid behov, och därmed visa den tolerans som den nyliberala tidsandan kräver, utan att förändra paraidrottarnas ställning som marginaliserade. I andra fall, som i Veronikas nya klubb, sker integreringen på paraidrottarnas villkor och de blir en lika naturlig del av klubben som normföljande idrottare. Veronika har lika stor rätt att "ta sin plats" som den normföljande simmaren hon delar bana med.

Det går att se på detta med Ahmeds tankar om anlädande. För att en kropp ska kunna rikta sig mot och använda ett objekt så måste både kroppen och objektet anläda i rätt skick, till den platsen, i rätt tid (Ahmed 2006, s. 39-44, 56). En idrottsklubb är ett objekt som har formats av en mängd människor under dess historia. Det räcker inte att idrottarna riktar sig

mot idrotten, den verksamhet de riktar sig mot måste också ha utvecklats över tid för att vara redo att ta emot de på rätt sätt. För att en klubb ska formos så att den kan ta emot normbrytande kroppar, verkar det på Viktors uttalande som att en inkludering av paraidrotten i idrottsförbundet spelar stor roll som incitament. Däremot är det inte det enda som påverkar och klubbarna utvecklas därför i olika takt. Ahmed betonar att för att uppta plats i en miljö som inte är anpassad för ens kropp krävs det ofta hårt arbete (Ahmed 2006, s. 62). Det kan innebära att man måste lämna tryggheten i klubben man tillhört och söka sig till en ny klubb för att genomföra en elitsatsning på sina egna villkor.

Gustav är den av de intervjuade som uttrycker störst förståelse för klubbar som inte inkluderar paraidrottare fullt ut. Han menar att det är en fråga om resurser:

“Man får passa sig för att dra det där jämställdhetskortet liksom. Man får ha respekt för det att det är svårt, alltså ur klubbarnas perspektiv, att integrera någon som har en ambition men en helt annan simfart jämfört med övriga verksamheten liksom. Alltså jag har full respekt för det. Och vad det kokar ner till, och vad diskussionen alltid kokar ner till, är att ja vi har brist i bassängen. Vi har brist på bassängtid. Och skulle vi sätta dig i elitgruppen så kommer du i princip behöva en egen bana. Det går inte, vi har inte den platsen. Och vi har inte riktigt den möjligheten att låta våran elittränare enbart ägna sig åt dig och det finns liksom inte de resurserna. Så klubbarna ur ett verksamhetsperspektiv har ju vissa hinder och utmaningar här som man får ha respekt för.”

(Utdrag ur intervju med Gustav)

Som vi har sett i tidigare i kapitel är detta inte enda gången under intervjun som Gustav talar om paraidrotten utifrån en marknadsrationalitet. Brown menar att den nyliberala ordningen omvandlar alla alla fält till potentiella marknader. Men det betyder inte att allt handlar om pengar, utan snarare att allting kan omvandlas till potentiellt kapital på dessa marknader (Brown 2015, ss. 30-35). I Gustavs exempel blir saker som platsutrymme och tränarresurser kapital på idrottens fält, som kan investeras i olika typer av idrottare. Som vi såg i **kapitel 3.4.2**, och som Gustav är inne på i citatet ovan, kräver paraidrottare ofta mer av detta kapital för att kunna generera en vinst (i form av medaljer och segrar) än vad andra idrottare gör. Med ett nyliberalt marknadstänk är det därför logiskt att inte göra den omdaning av verksamheten som det skulle krävas för att inkludera paraidrottare i verksamheten på deras egna villkor, precis som Gustav är inne på. Men med ett annat tänk, som i de träningsmiljöer Kalle, Maja och Veronika är i idag, så kan man se andra värden med paraidrotten, som gör att man inte bara betraktar det som en fråga om resurser.

3.6.2 Integrerade tävlingsmiljöer

Inkluderingen av paraidrotten i den övriga idrottsrörelsen har också påverkat de tävlingsmiljöer som de aktiva rör sig i. Då paraidrotten, som beskrevs i bakgrundskapitlet,

växte fram som en separat verksamhet under eget paraply, så skedde tävlandet tidigare i separata tävlingar för idrottare med normbrytande funktionalitet. I de fall man deltog på tävlingar med andra idrottare så skedde det på de normföljande idrottarnas premisser. Som Maja beskriver sina tidiga tävlingsupplevelser: “[...] jag var den enda para. Det fanns inte ens para. Men det var såna tävlingar där man inte behövde ha en tid. Så då var jag med och kom sist (skratt).” Med en normbrytande funktionalitet går det inte att jämföra sig med normföljande idrottare utan ett klassificeringssystem, och Majas erfarenhet verkar ha varit standard för många paraidrottare om de ville tävla utanför den gängse paraidrotten fram tills för bara några år sen. Men de senaste åren har fler och fler integrerade tävlingar arrangerats, där idrottare med både normföljande och normbrytande funktionalitet tävlar tillsammans utifrån sina respektive förutsättningar. Flera av idrottarna i den här studien framhåller det som något positivt. Jocke, som har deltagit på VM, EM och Paralympics, vill ändå framhålla en annan tävling när han talar om sina största upplevelser:

Magnus: Men jag tänkte så här, du nämnde Paralympics innan, är det det största du har varit med om?

Jocke: Ja, det är det helt klart. Även om, det här kanske låter sjukt, men SM-veckan i Borås var coolt också. Första gången som parasimmare var inkluderade i SM-veckan fullt ut.

Magnus: Vad gjorde det så häftigt. Vad gjorde liksom att du till och med jämför det nu med Paralympics.

Jocke: Men det är att simma SM och det faktiskt är 4000 eller 2000 från läktaren. Jag vet inte hur många det var, men det var rätt mycket folk där de dagarna i Borås. Äh, så det är ju mer publik på SM-veckan i simning än vad det är på EM eller VM i parasimning.

(Utdrag ur intervju med Jocke)

Att få simma SM med övriga elitsimmare i Sverige är alltså något som i Jockes uppfattning är jämförbart med Paralympics. Framförallt framhåller han mängden publik som är större än under VM och EM. Som vi såg i **kapitel 3.5.1** så handlar detta om att publiken och paraidrotten inte alltid riktas mot varandra och att det därför inte finns samma intresse. Publiken väljer att följa den föregivna linjen som leder dem till andra idrottsupplevelser än VM och EM i parasimning. Men Jockes känslor kring att vara med på SM kan också härledas till att inte längre vara ett underordnat subjekt i funktionsmaktsordningen på samma vis som tidigare. Under SM i simning möts parasimmarna i egna finaler där de jämförs mot varandra med ett poängsystem baserat på deras respektive klassning.¹⁴ De måste också, precis som de andra simmarna, ha uppnått en viss kvaltid för att få vara med. Det gör att det är eliten av parasimmare i Sverige som tävlar utifrån sina förutsättningar, och på många sätt uppmärksammas de på liknande vis som de normföljande simmarna. Det blir en stor skillnad

---

¹⁴ Inom parasimningen används något som kallas för IPC-poäng, det innebär förenklat att 1000 poäng representerar en tid runt världsrekordet i varje klass, och man får sen poäng i en fallande skala efter hur långt man är ifrån den tiden. Då simmarna på SM tillhör olika klasser så innebär det att den som är först i mål inte alltid når högst poäng, och därför inte heller tar hem segern (International Paralympic Comitté 2017).

mot de tävlingar Maja beskrev, där idrottare med normbrytande funktionalitet får finna sig i att hamna sist i resultatlistan.

Även om många, likt Jocke, framhåller de integrerade tävlingarna som något positivt, så är de inte utan problem. Flera vittnar om tillfällena när det inte har fungerat fläckfritt. Jag gjorde observationer under två integrerade simtävlingar under mitt fältarbete. Veronika var med och tävlade på en av dessa och när vi träffades vid bassängkanten tog hon upp ett problem som jag inte hade noterat. Innan loppet var det samling för gemensam inmarsch. Denna plats var belägen en trappa upp vilket gjorde det omöjligt för henne och andra simmare med normbrytande funktionalitet att ta sig dit. Istället för att gå ner för trappan i samlad trupp med de andra simmarna, fick hon ta sig direkt till startpallen. Detta är endast en kort ritual som fungerar som ett förspel till själva tävlandet, men då vissa kroppar blir exkluderade från ritualen motverkar den själva tanken med integrerade tävlingar. Istället för att utmana funktionsmaksordningen förstärks normerna. Bristen på anpassning av den fysiska miljön skiljer ut Veronika och andra parasimmare och de blir synliga som avvikande från normen (Garland-Thomson 2011, s. 596).

Även David har erfarenhet från tävlingar där integreringen inte har fungerat hela vägen. Han berättar att även SM i bordtennis numera är integrerat, något han har dubbla känslor inför:

“Och det var ju jättebra, till viss del för att då blev det ju större liksom. Folk som spelar den vanliga pingisen fick se oss mer. Det blev större exponering av oss och att vi finns. Sen om vi ska vara helt ärliga så tycker jag inte helt det har funkat så bra alla gånger med dom här samarrangemangen. För det SM:et innan Corona till exempel som vi hade uppe i Söderhamn. Där spelade dom friskmatcher på ena sidan, så spelade vi vår lagfinal på andra sidan hallen. Det var avdelat så med en läktare. Och då när dom skulle presentera de här friskspelarna så släckte de ner hallen. Och det var ju mitt i vår lagfinal!”
(*Utdrag ur intervju med David*)

Återigen ser vi ett exempel på en flexibel ableism (McRuer 2006, s. 16-19). Genom att inkludera paraspelare i SM så visar man upp en välvilja. Men denna inkludering är villkorad och tillfällig och får inte vara på bekostnad av de normföljande spelarna. Deras finaler får presentationer med en nedsläckt hall, trots att man då stör paraspelarnas lagfinal. David menar att man har viljan, men inte riktigt kunskapen som krävs:

“Jag tror dock att det kan nog vara lite så här ibland när de här integreringarna görs att det finns kanske inte så mycket kunskap som man tror. Det är klart att det inte gör det från början! Det är klart att Svenska bordtennisförbundet kanske inte, det är klart att inte de vet allt. Men då måste de här personerna som kommer in från parasidan vara bättre med att hjälpa till tror jag. Jag är inte ibland säker på att de här, de gör inte tillräckligt ibland. Jag kan ju inte tala för alla idrotter men det behöver liksom vara mer diskussion. För jag kan ju inte säga hur det är. Men ibland tror jag inte att det är hela tiden att man pratar med varandra tillräckligt. Så det är det som behövs. Jag tror att, om det blir bra för alla idrotter så tror jag det är jättebra.”

(Utdrag ur intervju med David)

Integrerade tävlingar fungerar som ett sätt att rikta normbrytande och normföljande idrottande kroppar mot varandra, så att de kommer i varandras närhet. Men för att en fungerande inkludering ska kunna ske, så måste både paraidrotten och den övriga idrottsrörelsen vara anpassade för varandra (Ahmed 2006, s. 56). Exemplet från bordtennis-SM visar på ett tillfälle när anpassning saknas. Inkluderingen fungerar då istället som ett förstärkande av funktionsmaksordningen. David menar att för att det ska kunna fungera bättre måste det till en större dialog. Han menar att det inte bara är den övriga idrottsrörelsen som måste förändra sig, utan lägger även över en del av ansvaret på paraidrotten som måste bli bättre på att nå ut och förklara. Men han uttrycker i båda sina utsagor ovan en viss ambivalens till integrerade tävlingar. Det är positivt att paraidrotten får synas mer inom den övriga idrottsrörelsen, men då måste inkluderingen fungera bättre så det inte får motsatt effekt.

Davids ambivalens kring integreringen delas av flera. Det finns positiva bitar med paraidrotten som riskeras gå förlorade om inkluderingen sker på fel sätt. Som vi såg i **kapitel 3.2.2** kan paraidrotten fungera som ett safe space där man kan träffa andra normbrytande personer och tillfälligt slippa undan funktionsmaksordningens förtryck. Detta finns inte alltid på integrerade tävlingar, där man istället behandlas som avvikande. Vi kan återvända till Majas citat som inledde den här uppsatsen och som har fått ge namn till den. Maja menar att hon inte behöver vara nervös på integrerade tävlingar då publik och andra deltagare inte har samma förväntningar på henne: “Ja, om jag är på en icke-paratävling brukar jag alltid säga att de kommer applådera ändå. Så det spelar ingen roll. Jag kan simma bakåt och de kommer applådera, så det vänder jag alltid tillbaka till”. När personer med normbrytande funktionalitet riktar sig mot idrotten, och deltar på tävlingar med normföljande idrottare, så ses de som duktiga bara genom att delta. Prestationen som värderas är att man besegrar sin normbrytande funktionalitet genom att vara med, inte de resultat man genomför på tävlingsarenan. För att en inkludering på lika villkor ska ske måste alltså idrottsrörelsen, och hela samhället förändra sin syn på normbrytande funktionalitet och på normerna i sig.

En anpassning av idrottsrörelsen för att få till en bättre inkludering, skulle enligt vissa av de intervjuade, även vara bra för idrottsrörelsen i sig. Det finns värden i den rena paraidrotten som de menar att idrottsrörelsen har tappat. Viktor förklarar:

“[...] alla runt omkring mig som har fått upp ögonen för det här tycker ju liksom att det är mycket bättre än normalidrotten, om man säger så. För den är mycket mer inkluderande, och det är för alla att

vara med. Och man kan, alla kan göra allt liksom i princip. Och man hittar lösningar på saker och så, som man kanske inte gör annars inom normalidrotten.”
(Utdrag ur intervju med Viktor)

Viktor menar alltså att den finns en inkluderande och problemlösande inställning inom paraidrotten som inte alltid finns inom den övriga idrottsrörelsen. Lite senare i intervjun uttrycker han att en ökad inkludering för människor med normbrytande funktionalitet även skulle öppna dörren för att idrottsrörelsen lättare skulle kunna inkludera andra grupper:

“Det är ju bara att kolla på, inom vinteridrotterna. hur många mörkhyade finns det? Var är inkluderingen där och hur mycket jobbar man med att man ska få någon med invandrabakgrund att ens vilja vara med liksom. Det görs ju inte. Alltså, så att där tror jag att vi kan bidra ganska mycket med den typen av tänk liksom så. Att det är samma typ av inkludering egentligen liksom.”
(Utdrag ur intervju med Viktor)

Om idrottsrörelsen vågar utmana funktionsmaktsordningen och inkluderar paraidrottare bättre, där de behandlas som alla andra idrottare fast utifrån sina egna förutsättningar, så skulle man enligt Viktor, även få med sig paraidrottens redan inkluderande inställning. Vilket i sin tur underlättar för inkludering av andra grupper. Denna inställning från paraidrottens sida går att härleda till dess grund i hälsa, och de värden av gemenskap och glädje som diskuteras i **kapitel 3.2**.

Sammanfattningsvis börjar fler och fler integrerade tävlingar ske, där paraidrottarna inte behöver finna sig i att hamna sist i resultatlistan utan får tävla utifrån sin klassificering. Detta är något som de intervjuade anser är positivt. Dock finns det fortfarande problem med dessa integrerade tävlingar, som gör att funktionsmaktsordningen vid tillfällen snarare förstärks. Paraidrottare behandlas också fortfarande på andra sätt än andra idrottare, och deras prestationer värderas annorlunda. Men inkluderingen är en process, och precis som i fallet med träningarna så har inte hela idrottsrörelsen utvecklats på ett sätt som gör att den kan möta paraidrotten och vara anpassad för den. Men lyckas man inkludera paraidrotten fullt ut så skulle det också innebära att paraidrottens andra värden, som glädje och gemenskap, skulle kunna överföras till den övriga idrottsrörelsen och leda till en ökad inkludering även för andra marginaliserade grupper.

4. DISKUSSION

Den här uppsatsen tar upp olika aspekter av paraidrotten, så som den ser ut här och nu. Sammantaget ger det en större bild, ett tvärsnitt om man så vill, av en idrottsrörelse som just nu är inne i en förändringsfas. Uppsatsen belyser paraidrotten från olika synvinklar, men där finns genomgående teman som återkommer, som den funktionsfullkomliga normens påverkan på människor i en nyliberal tidsålder, samt olika kroppars tendenser att riktas mot olika objekt. Analysen bygger således på teorier som kommer från två olika håll. Paraidrotten undersöks dels med mer diskursiva teorier som fokuserar på samhällets struktur, och den påverkan dessa strukturer har för olika typer av subjekt, dels med mer fenomenologiska teorier som tar fasta på hur kroppsliga subjekt orienterar sig i den värld som utgörs av dessa strukturer. Uppsatsen har alltså både ett fokus på större strukturer och på mer personliga och subjektiva upplevelser.

Det går att läsa den här uppsatsen och få en rätt dystert bild av framtiden för paraidrotten. På flera ställen blir det tydligt hur marginaliserade idrottare med normbrytande funktionalitet är i det svenska samhället och den svenska idrottsrörelsen, och hur det påverkar deras möjligheter. Dock vill jag betona att många av de jag har intervjuat ändå uttrycker en känsla av att det går åt rätt håll. Paraidrotten får mer och mer uppmärksamhet i media, inkluderingen blir långsamt bättre, och paraidrottare värderas högre idag än vad de gjorde för några år sen. Även om det finns en stor förbättringspotential, och det finns viss oro för både breddverksamhet och elitverksamhet, verkar många ha en relativt ljus bild av framtiden. Men däremot blir det uppenbart i analysen att paraidrotten inte är ett enkelt beskrivet fenomen. Ett liv som elitsatsande paraidrottare innebär att man måste förhålla sig till ett antal ambivalenser. I det här kapitlet lyfter jag fram dessa och fördjupar diskussion utifrån de olika analysdelarnas resultat och tittar på vad det innebär att vara en paraidrottare idag, och drar slutsatser kring den pågående integrationsprocessen.

4.1 Att vara en elitsatsande paraidrottare i ett nyliberalt samhälle

Idrottarna i den här studien identifierar sig själva som elitsatsande. Att vara en elitidrottare innebär att man riktar sig mot objekt som medaljer och rekord, något som kräver hårt arbete och som kan innebära att man behöver pusha sin kropp så hårt att man riskerar hälsan. Som analysen visar är inte detta en linje som är föregiven människor med normbrytande funktionalitet, då idrott för denna grupp framförallt motiveras av hälsoskäl. **Kapitel 3.2** visar hur det finns en hälsodiskurs kring paraidrotten som påverkar dess innehåll, men också hur

den presenteras och används av den normföljande idrotten för att visa upp den välvilja emot som tidsandan kräver. De paraidrottare som ändå orienterar om sig och väljer en annan väg, ofta med stöd och stöttning från familjen, cripplar på så sätt idrotten genom att kräva plats i elitidrottens fysiska och metaforiska rum. Rum som annars bara befolkas av normföljande kroppar.

Men denna crippling av idrotten sker i dag i en nyliberal tid, som påverkar elitsatsande paraidrottare på olika vis och gör att livet som elit-paraidrottare är annorlunda än livet för många andra elitidrottare. Användandet av Wendy Browns teorier om nyliberalismen på empirin i uppsatsen visar oss att även idrotten är tvungen att förhålla sig till en marknadsrationalitet och se på sina idrottare som kapital på olika marknader. Fredrik Schougs forskning visar hur idrotten hela tiden befinner sig i ett spänningsfält mellan minimalism och gigantism (Schoug 1997). När vi tänker på elitidrotten av idag tänker de flesta av oss också på den som ett uttryck för idrottens mer gigantiska delar, med välbetalda proffs som snarast är att ses som aktörer på en nöjesmarknad, som Zlatan Ibrahimovic eller Sarah Sjöström. Detta är också verkligheten för ett fåtal av de bästa paraidrottarna, som kan leva på sin idrott och som ofta framställs som en form av supercrips i media. Men det stora flertalet elitsatsande paraidrottare, som de intervjuade i den här uppsatsen representerar, kan inte leva på sitt idrottande och får litet eller inget utrymme i media. Att rikta sig mot ett liv som elitsatsande inom paraidrotten innebär snarare att man samtidigt riktar sig mot ett liv av ekonomisk osäkerhet där kostnaden för ens satsning ofta är högre än inom andra delar av idrottsrörelsen, medan möjligheterna till att tjäna pengar är lägre, samtidigt som den status som en mediaexponering kan innebära lyser med sin frånvaro.

På så vis går det att hävda att paraidrotten snarare går att ses som ett uttryck för idrottens mer minimalistiska sida, med fokus på andra värden än att vara aktörer på ekonomiska marknader. De intervjuade i den här uppsatsen uttrycker att ett ökat mediaintresse och bättre ekonomiska fördelar för paraidrotten skulle vara önskvärt, men de har alla också valt att göra en elitsatsning fullt medvetna om att detta ännu inte är verklighet. Gustav menar i **kapitel 3.4.2** att han ofta har mötts av ett oförstående från omvärlden kring hur han kan satsa så hårt på att bli duktig inom ett fält som inte innebär någon ekonomisk avkastning. Elitsatsande paraidrottare har andra drivkrafter. Kristina uttrycker i **kapitel 3.1.2** hur hon skiljer på sina prestationsmål, att vinna paralympics och slå världsrekord, mot sitt personliga mål som helt enkelt är att se hur långt hon kan pressa sin kropp. Vinsten för en elitsatsande paraidrottare sker alltså inte på olika marknader som massmediamarknaden eller

sponsormarknaden. Utan i den subjektiva upplevelsen hos individen, något som blir synligt just genom användandet av ett fenomenologiskt perspektiv i analysen.

Men även om de individuella drivkrafterna inte är ekonomiska kommer inte paraidrotten undan från den nyliberala samhällsordningen. För att ha råd att genomföra sin satsning måste både idrottarna och Parasport Sverige paketera och sälja paraidrotten på olika marknader. Detta innebär som exempel arrangerandet av en parasportgala på sponsorernas villkor, och att man i olika rapporter motiverar satsningar på paraidrotten med samhällets eventuella ekonomiska besparingar. Att genomföra en elitsatsning inom paraidrotten är på många vis ett avståndstagande mot den nyliberala tidens marknadsrationalitet, då man riktar sig mot andra mål än vad den förebjuder. Men för att denna satsning ska vara möjlig måste man ändå agera utifrån denna marknadsrationalitet och sälja produkten paraidrott på rätt sätt.

4.2 Att samtidigt vara ett ansvarstagande och underordnat subjekt

Uppsatsen tar vid flera tillfällen upp hur paraidrottare behandlas annorlunda än andra idrottare. Funktionsmaktsordningen skapar människor med normbrytande funktionalitet som underordnade subjekt. Men tidsandan kräver att normföljande personer visar upp ett visst mått av tolerans och välvilja mot dessa underordnade subjekt. Denna välvilja tar sig ofta uttryck i en form av infantilisering av paraidrottare. Som Maja nämner i det inledande citatet i uppsatsen får hon applåder av en normföljande publik även om hon skulle simma baklänges. Kalle uttrycker att i unga åldrar får paraidrottare ofta beröm av tränarna bara genom att vara med, och i medierapporteringen ligger ofta fokuset på den normbrytande funktionalitet och prestationen som värderas är besejrandet av denna, och inte besejrandet av konkurrenterna.

Samtidigt kräver ett elitsatsande inom paraidrotten att man tar ett stort eget ansvar. Dels rent ekonomiskt, då saker som utrustning ofta är högre än inom den normföljande idrotten och möjligheterna till ekonomiskt stöd lägre. Som ett exempel har Viktor fått finansiera bygget av sina källkar själv genom att anlita ett specialistföretag. Men man måste också ta ett stort eget ansvar för sin träning. Då de mer renodlade paraverksamheterna är starkt påverkade av hälsodiskursen, och framförallt används av den normföljande idrotten för att kunna visa upp en tolerans emot, är dessa verksamheter inte anpassade för en elitsatsning. Istället måste man rikta sig mot andra linjer, som leder till andra objekt. En del har letat sig fram till miljöer där de kan träna med normföljande idrottare, mer eller mindre integrerat, medan andra fortfarande tränar och lägger upp sitt program i stort sett själva.

Det blir ytterligare en ambivalens i paraidrottarnas liv som blir synlig, att å ena sidan tvingas till ett betydligt större egenansvar än andra idrottare för att kunna nå sina mål, samtidigt som man måste acceptera att bli behandlad med en klapp på huvudet från det normative majoritetssamhället. Som paraidrottare måste man alltså förhålla sig till och försöka uppfylla två motsatta subjekspositioner samtidigt, det ansvarsfulla subjektet och det infantila subjektet. Hade samhället givit paraidrottare samma möjligheter att genomföra sina satsningar som man ger andra presumtiva elitidrottare, och sedan lyft fram deras faktiska prestationer och dömt dem efter samma måttstock som dessa andra idrottare, så är det inte omöjligt att fler hade kunnat rikta sig mot ett liv som elitsatsande paraidrottare.

4.3 Att sträva mot toppen som ett förtjänande subjekt

Som redan har berörts drivs elitsatsande paraidrottare delvis av andra mål än andra elitsatsande idrottare. Givetvis strävar de efter medaljer och rekord som alla andra, men ekonomisk vinning och mediauppmärksamhet hamnar sällan i deras räckvidd och är därför inte realistiska mål att ha. Istället verkar en av drivkrafterna vara att testa gränserna för den egna kroppen och se hur långt man kan gå. Man dras alltså mot idrottens inneboende karaktär i att mäta och rangordna olika kroppar mot varandra. Men för paraidrottarna sker detta med en kropp som redan har rangordnats av funktionsmaktsordningen. Den har gjorts avvikande och underordnat av den funktionsfullkomliga normen. På så vis blir själva elitsatsandet ett sätt att cripa omvärlden och utmana normerna och visa vad som är möjligt att göra med en kropp med normbrytande funktionalitet, eller annorlunda uttryckt ett sätt att försöka närma sig det normativa genom att mäta sin kropp på idrottens fält. Där i finns också svaret till att så många av de intervjuade ser den pågående integrationsprocessen med den övriga idrottsrörelsen som något positivt. En fungerande integrering skulle innebära att man skulle likställas med de normativa idrottarna, och därmed lättare kunna närma sig normen.

Men för att kunna närma sig normen och ta plats i elitidrottens olika rum krävs det samtidigt att man får delta på sina egna villkor. Att alltid hamna sist eller tvingas träna med barn flera år yngre än en själv är sådant som kan få en att tappa intresse för idrotten, något som berörs på flera ställen i analysen. Paraidrotten, med sina klassificeringssystem, möjliggör att man får mäta sig och rangordna sig utifrån sina egna villkor. Men klassificeringen är inte oktronversiell. För att kunna hävda sig behöver man hamna i rätt klass, och för att göra detta måste man spela rollen av att vara ett förtjänande subjekt, någon som har den funktionalitet som krävs. Som Maja är inne på är det vid klassificeringstillfället som man vill ha så hög

grad av normbrytande funktionalitet som möjligt. Det blir ytterligare en motsättning i paraidrottarnas liv, då de å ena sidan drivs av att pusha sin kropp så hårt det går för att kunna mäta den mot andra kroppar på idrottens fält, men å andra sidan behöver uppvisa en så pass hög grad av normbrytelse för att få rätt att tävla. Som paraidrottare blir det alltså ett växelspel där man strävar mot att närma sig normen, men för att kunna göra detta på rättvisa villkor måste man samtidigt avlägsna sig från normen och performativt spela rollen som funktionsnedsatt.

4.4 Slutsatser

Som vi ser ovan är elit-paraidrottares liv av idag fyllt av ambivalenser. För att kunna genomföra sin satsning måste man samtidigt spela en rad motsatta roller. För att ens kunna rikta sig mot elitidrotten måste man acceptera att de vinster som det nyliberala samhället erbjuder lyckade elitidrottare, inte alltid är tillgängligt för en. Men man måste trots det acceptera att vara mänskligt kapital på en marknad och sälja sig själv och paraidrotten för att kunna nå sina mål. Man måste också ta ett stort eget ansvar för sitt idrottande, men ändå acceptera att för att få vara med får man finna sig i att bli bedömd med en betydligt lägre måttstock än andra idrottare. Man strävar mot att närma sig normen, men för att det ska vara möjligt måste man samtidigt avlägsna sig från den och spela rollen som funktionsnedsatt.

Ingen av motsättningarna ovan kommer försvinna per automatik genom en ökad integrering. Att idrottsrörelsen tar ett större ansvar och inkluderar fler grupper i sin verksamhet är givetvis positivt. Men det kräver också att det sker på rätt sätt, utan att det unika och positiva med paraidrotten försvinner. Så länge vi lever under funktionsmaktsordningen är paraidrottens roll som ett safespace viktig att bevara. De värden av glädje och gemenskap som också finns där är något som jag hävdar idrottsrörelsen av idag på många sätt har förlorat, då den mer och mer drar åt den gigantiska samhällsvisionen, med ett fokus på status och pengar. Kanske är det så att det inte är paraidrotten som behöver integreras med den reguljära idrottsrörelsen, det är den reguljära idrottsrörelsen som behöver integreras med paraidrotten och få med sig dess positiva aspekter. Som Viktor är inne på i **kapitel 3.6.2** skulle det kunna underlätta för en ökad inklusion även av andra grupper.

Men framförallt är det samhället i stort som behöver förändras och få en annan syn på kroppar med normbrytande funktionalitet. Det är först när vi utmanar och bryter ner den funktionsmaktsordningen som elitsatsande paraidrottare kommer behandlas och värderas på samma vis som andra elitidrottare. Men där kan idrottsrörelsen gå i bräschen genom att

tydligare och bättre visa att de inte skiljer på idrottare utifrån deras funktionalitet, och ställa högre krav på klubbar och föreningar kring hur integreringen ska gå till. Ska integreringen fortgå måste den ske på rätt sätt, så man bevarar de delar av paraidrotten som är viktiga att värna om. Gör man det så får man en idrottsrörelse som har plats för båda sidorna av paraidrotten. Där dess roll som ett safespace med glädje och gemenskap hålls intakt samtidigt som de som vill sikta mot eliten tillåts göra det och erbjuds samma möjligheter som andra elitidrottare. Det skulle vara gynnsamt för hela idrottsrörelsen och för hela samhället.

4.5 Vidare forskning

Då uppsatsen tar ett så brett grepp som den gör över paraidrotten, finns det massa aspekter man kan gräva djupare i. I princip varje kapitel i min resultatdel går det att göra en riktad studie kring som går mer på djupet i ämnet. Framförallt supercrip-fenomenet är intressant. Ingen av deltagarna i min studie är i en ställning där de själva blir framställda som supercrips i media. Det hade varit intressant att gräva djupare i detta och intervjua paraidrottare som har nått igenom mediebruset och se på hur de själva ser på mediaframställningarna. Men framförallt hade det varit intressant att göra en studie som sträcker sig över ett längre tidsspänn. Då idrottsrörelsen i stort är inne i en förändringsprocess med stor påverkan på paraidrotten, hade man kunnat följa en grupp idrottare under en längre tid. Kanske från en gren som ännu inte är integrerad i sitt respektive specialidrottsförbund, men som är på väg att bli det. Det går också att titta djupare på olika intersektionella perspektiv. Saker som sexuell läggning, kön och klass får inte så mycket utrymme i den här uppsatsen, och det hade varit intressant att titta närmare på detta, både när det kommer till paraidrotten och idrottsrörelsen i stort. Om man lämnar paraidrotten och tittar på hela idrottsrörelsen, är inkludering inte bara något som handlar om funktionalitet. Där finns det flera möjligheter till framtida studier som ännu inte är utforskade. Framförallt den pågående diskussionen kring transpersoner och deras eventuella plats i en idrottsrörelse som så tydligt är uppbyggd kring tanken om två separata kön.

5. KÄLLOR

5.1 Tryckta källor

Af Klintberg, Bengt. 2005. Fila kana -en vinterlek på 1900-talets skolgårdar. I Fundberg, Jesper, Ramberg, Klas & Waldetoft, Dan (red.). *Tankar från baslinjen: humanister om idrott, kropp och hälsa : festskrift till Mats Hellspång*. Eslöv: Östlings bokförlag Symposion. ss. 30-41

Ahmed, Sara. 2006. *Queer phenomenology: orientations, objects, others*. Durham, N.C.: Duke University Press

Ahmed, Sara. 2011. *Vithetens hegemoni*. Hägersten: Tankekraft

Alftberg, Åsa. 2012. *Vad är det att åldras?: en etnologisk studie av åldrande, kropp och materialitet*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2012

Apelmo, Elisabet. 2012. Crip heroes and social change. *Lambda nordica*, 17(1-2), ss. 27-52. Hämtad från: <http://www.lambdanordica.org/index.php/lambdanordica/article/view/330>. (Hämtad 2022-08-09)

Apelmo, Elisabet. 2013. *Som vem som helst: kön, funktionalitet och idrottande kroppar*. Diss. Lunds universitet, 2012

Apelmo, Elisabet & Sellerberg, Ann-Mari. 2006. "*Shit, jag kan också lyckas*": om genus, funktionshinder och idrottande kroppar. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Arvidsson, Alf. 2005. Långa bollar på Bengt. Samspel mellan idrott och musik. I Fundberg, Jesper, Ramberg, Klas & Waldetoft, Dan (red.). *Tankar från baslinjen: humanister om idrott, kropp och hälsa : festskrift till Mats Hellspång*. Eslöv: Östlings bokförlag Symposion. ss. 164-177

Back, Les. 2007. *The art of listening*. Oxford: Berg

Berger, Ronald J. 2015. Observations of a disability summer camp: The method of phenomenological seeing. I Berger, Ronald J. & Lorenz, Laura S. (red.). *Disability and qualitative inquiry: methods for rethinking an ableist world*. Farnham, Surrey, UK: Ashgate. ss. 1-10

Berger, Ronald J. & Lorentz, Laura S. 2015. Disability and qualitative research. I Berger, Ronald J. & Lorenz, Laura S. (red.). *Disability and qualitative inquiry: methods for rethinking an ableist world*. Farnham, Surrey, UK: Ashgate. ss. 1-10

Bergh, Stefan. Förord. I Faskunger, Johan & Sjöblom, Paul (red.). *Idrottens samhällsnytta: en vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle*. Stockholm: Riksidrottsförbundet. ss. 6-7. Hämtad från: https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/forskning-fou/idrottens-samhallsnytta/fou2017_1-idrottens-samhallsnytta.pdf. (Hämtad 2022-05-20)

- Blehr, Barbro. 2005. Golf som projekt och erfarenhet. I Fundberg, Jesper, Ramberg, Klas & Waldetoft, Dan (red.). *Tankar från baslinjen: humanister om idrott, kropp och hälsa : festskrift till Mats Hellspong*. Eslöv: Östlings bokförlag Symposion. ss. 56-72
- Bourdieu, Pierre. 1997. *Kultur och kritik: anföranden*. 2. omarb. uppl. Göteborg: Daidalos
- Brown, Wendy. 2015. *Undoing the demos: neoliberalism's stealth revolution*. First Edition New York: Zone Books
- Bylund, Christine. 2016. *Kuvande rum: Materialitet och funktionsfullkomlighet i berättelser från kvinnor uppväxta på institutioner för barn med normbrytande funktionalitet under 1930 till 1970-talet* [Masteruppsats]. Stockholms universitet
- Bylund, Christine. 2022. *Anakrona livsvillkor: en studie av funktionalitet, möjligheter och begär i den föränderliga svenska välfärdsstaten*. Diss. Umeå universitet, 2022
- Bylund, Christine & Sehlin MacNeil, Kristina. 2022. Att forska med, inte på -två former av kritisk metod. I Silow Kallenberg, Kim, von Unge, Elin & Wiklund Moreira, Lisa (red). *Etnologiskt fältarbete -nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur AB. ss. 85-103
- Couldry, Nick. 2000. *Inside culture: re-imagining the method of cultural studies*. London: SAGE
- Dankić, Andrea & Lundquist, Elin. 2022. Observationer. I Silow Kallenberg, Kim, von Unge, Elin & Wiklund Moreira, Lisa (red). *Etnologiskt fältarbete -nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur AB. ss. 173-192
- DePauw, Karen P. & Gavron, Susan J. 2005. *Disability sport*. 2:a uppl. Champaign, IL.: Human Kinetics
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar. 2001. *Kulturanalyser*. 2., [omarb.] uppl. Malmö: Gleerup
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar. 2011. Att fånga det undflyende - kulturanalytiskt bricolage som metod. I Fangen, Katrine & Sellerberg, Ann-Mari (red.). *Många möjliga metoder*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur. s. 203-216
- Fagher, Kristina. 2019. *Sports-related injuries and illnesses in Paralympic athletes*. Diss. (sammanfattning). Lunds universitet, 2019
- Faskunger, Johan & Sjöblom, Paul. 2017. Avslutning. I Faskunger, Johan & Sjöblom, Paul. *Idrottens samhällsnytta: en vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle*. Stockholm: Riksidrottsförbundet. ss. 225-227. Hämtad från: https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/forskning-fou/idrottens-sa-mhallsnytta/fou2017_1-idrottens-samhallsnytta.pdf. (Hämtad 2022-05-20)
- Foucault, Michel. 2002. *Sexualitetens historia: Band 1 Viljan att veta*. Göteborg: Daidalos
- Fundberg, Jesper. 2003. *Kom igen, gubbar!: om pojkfotboll och maskuliniteter*. Diss. Stockholms universitet, 2003

Fundberg, Jesper, Ramberg, Klas & Waldetoft, Dan (red.). 2005. *Tankar från baslinjen: humanister om idrott, kropp och hälsa : festskrift till Mats Hellspång*. Eslöv: Östlings bokförlag Symposion

Garland-Thomson, Rosmarie. 2011. Misfits: A Feminist Materialist Disability Concept. *Hypatia*, 26(3), ss. 591–609. Hämtad från: <http://www.jstor.org/stable/23016570> (Hämtad 2022-04-17)

Geertz, Clifford. 1973. *The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books

Geschwind, Britta & Jansson, Hanna. 2022. Källor som andra skrivit och samlat. I Silow Kallenberg, Kim, von Unge, Elin & Wiklund Moreira, Lisa (red). *Etnologiskt fältarbete -nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur AB. ss. 213-233

Ghersetti, Marina. 2007. *Bilden av funktionshinder: en studie av nyheter i Sveriges Television*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet

Gruzka, Naomi. 2008. *Teoretiskt kroppsarbete: en studie av subjektskapets ramverk i mötet mellan queer psykoanalys och miffoteori* [Kandidatuppsats]. Lunds universitet

Gunnemark, Kerstin. 2011. Metodprocesser och kunskapsförståelse. I Gunnemark, Kerstin (red.). *Etnografiska hållplatser: om metodprocesser och reflexivitet*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur. ss. 16-35

Hagberg, Lars. 2017. Hälsoekonomiska aspekter på idrott. I Faskunger, Johan & Sjöblom, Paul (red.). *Idrottens samhällsnytta: en vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle*. Stockholm: Riksidrottsförbundet. ss. 40-52. Hämtad från: https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/forskning-fou/idrottens-sa-mhallsnytta/fou2017_1-idrottens-samhallsnytta.pdf. (Hämtad 2022-05-20)

Hagström, Charlotte & Nylund-Skog, Susanne. 2022. Intervjuer. I Silow Kallenberg, Kim, von Unge, Elin & Wiklund Moreira, Lisa (red). *Etnologiskt fältarbete -nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur AB. ss. 127-152

Hagström, Charlotte & Sjöholm, Carina. 2017. Nya frågor till gamla svar. I Jönsson, Lars-Eric & Nilsson, Fredrik (red.). *Kulturhistoria: en etnologisk metodbok*. Lund: Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet. ss. 137-154. Hämtad från: <http://lup.lub.lu.se/record/97af2335-280c-47c5-b7ab-eb1dcb4e6d54> (Hämtad 2022-07-15)

Hansson, Kristofer. 2007. *I ett andetag: en kulturanalys av astma som begränsning och möjlighet*. Diss. Lunds universitet, 2007

Haraway, Donna. 1988. Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist studies* 14.3. ss. 575-599. doi: [3178066](https://doi.org/10.2307/3178066) (Hämtad 2022-08-10)

Herd, Katarzyna. 2018. *"We can make new history here": rituals of producing history in Swedish football clubs*. Diss. Lunds universitet, 2018

- Hellspong, Mats. 1982. *Boxningssporten i Sverige: en studie i idrottens kulturmiljö*. Diss. Stockholms universitet. 1982
- Klein, Barbro. 1990. Transkribering är en analytisk akt. I: *Rig –Kulturhistorisk tidskrift*, vol. 73, nr. 2, 1990 ss. 41-66.
- Knuts, Eva. 2006. *Något gammalt, något nytt: skapandet av bröllopsföreställningar: (en avhandling om klänningar, ringar, smink, frisyrer, foton & mycket mer)*. Diss. Göteborgs universitet, 2006
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3:e [reviderade] uppl. Lund: Studentlitteratur AB
- Leiter, Valerie. 2015. A bricolage of urban sidewalks: Observing locations of inequality. I Berger, Ronald J. & Lorenz, Laura S. (red.). *Disability and qualitative inquiry: methods for rethinking an ableist world*. Farnham, Surrey, UK: Ashgate. s. 13-28
- Liliequist, Evelina & Silow Kallenberg, Kim. 2022. Autoetnografi. I Silow Kallenberg, Kim, von Unge, Elin & Wiklund Moreira, Lisa (red). *Etnologiskt fältarbete -nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur AB. ss. 153-172
- Lindroth, Jan. 1974. *Idrottens väg till folk rörelse: studier i svensk idrottsrörelse till 1915..* Diss. Uppsala universitet. 1974
- Ljuslinder, Karin. 2002. *På nära håll är ingen normal: handikappdiskurser i Sveriges television 1956-2000*. Diss. Umeås universitet, 2002
- Lowry, Amanda, Townsend, Robert C., Petrie, Kirsten & Johnston, Lynda. 2022. 'Crippling' care in disability sport: an autoethnographic study of a highly impaired high-performance athlete. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*. AHEAD-OF-PRINT, s. 1-13. doi: [10.1080/2159676X.2022.2037695](https://doi.org/10.1080/2159676X.2022.2037695). (Hämtad 2022-03-12)
- Merleau-Ponty, Maurice. 1999. *Kroppens fenomenologi*. 1. uppl. Göteborg: Daidalos
- McRuer, Robert. 2006. *Crip theory: cultural signs of queerness and disability*. New York: New York University Press
- Norberg, Johan R. 2004. *Idrottens väg till folkhemmet: studier i statlig idrottspolitik 1913-1970*. Diss. Stockholms universitet, 2004
- Nordin, Svante. 2003. *Filosofins historia: det västerländska förnuftets äventyr från Thales till postmodernismen*. 2., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Nygren, Göran. 2008. *Skolvardag med rörelsehinder: en etnologisk studie*. Uppsala: Uppsala universitet
- Rydström, Jens. 2012. Introduction: Crip theory in Scandinavia. *Lambda nordica*, 17(1-2), s. 7-20. Hämtad från: <http://www.lambdanordica.org/index.php/lambdanordica/article/view/328> (Hämtad 2022-04-19)

Rydström, Jens. 2018. "Cripteori: Var står den? Vart går den?", *Kvinder, Køn & Forskning*, 25(4), s. 49-54. doi: [10.7146/kkf.v25i4.104398](https://doi.org/10.7146/kkf.v25i4.104398) (Hämtad 2022-04-19)

Sellerberg, Ann-Mari. 2007. *Världsbäst - och i periferin: om att vara funktionshindrad kvinna i idrotten*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Sinah, Shamsir & Back, Les. 2014. Making methods sociable: dialogue, ethics and authorship in qualitative research. I *Qualitative Research* 2014, Vol. 14(4). ss. 473–487. doi:<https://doi.org/10.1177/1468794113490717>. (Hämtad 2022-07-15)

Schoug, Fredrik. 1997. *Intima samhällsvisioner: sporten mellan minimalism och gigantism*. Diss. Lunds universitet, 1997

Schoug, Fredrik. 2005. De ärorikas kärntrupp. Stenmarkshysteri och medial explosion. I Fundberg, Jesper, Ramberg, Klas & Waldetoft, Dan (red.). *Tankar från baslinjen: humanister om idrott, kropp och hälsa : festskrift till Mats Hellspong*. Eslöv: Östlings bokförlag Symposion. s. 105-118.

Tolvhed, Helena & Cardell, David (red.). 2011. *Kulturstudier, kropp och idrott: perspektiv på fenomen i gränlandet mellan natur och kultur*. Malmö: idrottsforum.org

Wendell, Susan. 1989. Toward a Feminist Theory of Disability. *Hypatia*, 4(2), s. 104–124. Hämtad från: <http://www.jstor.org/stable/3809809> (Hämtad 2022-04-19)

Wiklund, Lisa. 2011. Lost in translation. I Gunnemark, Kerstin (red.). *Etnografiska hållplatser: om metodprocesser och reflexivitet*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur. ss. 59-77

Wickman, Kim. 2008. *Bending mainstream definitions of sport, gender and ability: representations of wheelchair racers*. Diss. (sammanfattning) Umeå universitet, 2008

Wickman, Kim. 2017. Idrott och funktionsnedsättning – i spänningsfältet mellan stabilitet och samhällsomvandling. I Faskunger, Johan & Sjöblom, Paul (red.). *Idrottens samhällsnytta: en vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle*. Stockholm: Riksidrottsförbundet. ss. 131-140. Hämtad från: https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/forskning-fou/idrottens-samhallsnytta/fou2017_1-idrottens-samhallsnytta.pdf. (Hämtad 2022-05-20)

Öhlander, Magnus. 2011. Utgångspunkter. I Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red.). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur. ss. 11-35

Östnäs, Anders. 1998. *Handikappidrott: mellan tävling och rehabilitering : en studie av handikappidrotten mellan idrottsrörelse och handikapprörelse med utgångspunkt från fallstudien rullstolstennis*. Lunds universitet, Socialhögskolan

5.2 Otryckta källor

Amnesty. 2022. Amnesty och Sportbladet sätter strålkastaren på sportwashing. *Amnesty international*. 18 februari.

<https://www.amnesty.se/aktuellt/amnesty-och-sportbladet-satter-stralkastaren-pa-sportswashing/>. (Hämtad 2022-04-30)

Berg, Susanne & Grönvik, Lars. 2007. *Cripteori -en preliminär positionering*. Stockholms universitet.

https://www.su.se/polopoly_fs/1.39088.1320403027!/CripTheory_enintroduktion.pdf.

(Hämtad 2022-04-27)

Bergström, Kristoffer. 2021. Jag har bestämt mig – i år buar jag åt Paralympics. *Aftonbladet*. 23 augusti.

<https://www.aftonbladet.se/sportbladet/a/v5kGjB/jag-har-bestamt-mig--i-ar-buar-jag-at-paralympics>. (Hämtad 2022-03-21)

Bolinder, Carl. 2022. “Har en fördel i slalom då många kör med bara en arm”. *Dagens nyheter*. 4 mars.

<https://www.dn.se/sport/har-en-fordel-i-slalom-da-manga-kor-med-bara-en-arm/>. (Hämtad 2022-08-12)

Bolinder, Carl. 2022. Ebba Årsjö tog Sveriges första guld på åtta år: “Betyder allt”. *Dagens nyheter*. 7 mars.

<https://www.dn.se/sport/ebba-arsjo-vinner-guld-i-superkombination/>. (Hämtad 2022-08-12)

Brenning, Patrik. 2022. Lämnade åtta barn när laget flyttades. *Aftonbladet*. 18 april.

<https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/k6rEvk/brommapojkarna-lamnade-12-aringar-skapade-nytt-lag>. (Uppdaterad 21 april). (Hämtad 2022-04-30)

Edlund Jönsson, Åsa. 2016. SVT sänder mer än någonsin från Paralympics. *SVT-bloggen*. [Blogg]. 8 september.

<https://omoss.svt.se/arkiv/bloggarkiv/2016-09-08-svt-sander-mer-an-nagonsin-fran-paralympics.html>. (Hämtad 2022-03-21)

Höglund, Hugo. 2022. Ebba Årsjö vill inspirera efter paralympiska guld. *Expressen*. 9 mars. <https://www.expressen.se/sport/vintersport/folk-ville-inte-dela-handduk-med-mig/>. (Hämtad 2022-08-12)

International Paralympic Committee. 2017. *World para swimming points system*. 28 februari.

https://www.paralympic.org/sites/default/files/document/180119092335781_2017_02%2BWorld%2BPara%2Bswimming%2BPoints%2BSystem.pdf. (Hämtad 2022-08-05)

International Paralympic Committee. 2022. *Paralympics history*.

<https://www.paralympic.org/ipc/history>. (Hämtad 2022-08-11)

Juhlin, Fanny. 2022. Årsjö tog Sveriges första guld i Paralympics. *Aftonbladet*. 7 mars.

<https://www.aftonbladet.se/sportbladet/a/eEBooR/arsjo-tar-sveriges-forsta-guld-i-paralympics>. (Uppdaterad 2022-03-08). (Hämtad 2022-08-12)

L. Norlin, Åsa & Nordmark, Tommy. 2015. *Ohälsan är onödig, så vad gör vi åt det då?*.

Svenska parasportförbundet & Svenska paralympiska kommittén.

<https://www.parasport.nu/globalassets/svenska-parasportforbundet-och-sveriges-paralympisk>

[a-kommitte-svenska-parasportforbundet/dokument/utbildningsmaterial-och-forskning/rapport-onodig-ohalsa.pdf](#). (Hämtad 2022-08-08)

Magasin: Paralympics. 2022. [TV-program] Sveriges television. 7 mars

Myndigheten för delaktighet. 2021. *Statistik om personer med funktionsnedsättning*. 11 november.

<https://www.mfd.se/resultat-och-uppfoljning/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/>. (Hämtad 2022-05-07).

Paralympic Games. 2021. *WeThe15* [Video online]. 18 augusti.

<https://www.youtube.com/watch?v=gHCDvdCaJhI>. (Hämtad 2022-08-12)

Parasport Sverige. 2015. Nytt namn på förbundet. 9 maj.

<https://www.parasport.nu/Nyheter/nyheterfranforbundet/Nyhetsarkiv/Nyttnamnpaforbundet>. (Hämtad 2022-08-16)

Parasport Sverige. 2018. *Parasportens reseskildring*.

https://www.parasport.nu/globalassets/svenska-parasportforbundet-och-sveriges-paralympiska-kommitte-svenska-parasportforbundet/dokument/inkludering/parasport-sveriges-reseskildring_sidor.pdf. (Hämtad 2022-03-20)

Parasport Sverige. 2021a. *Om oss*. <https://www.parasport.se/omforbundet/Omass>. 15 mars. (Hämtad 2022-06-30)

Parasport Sverige. 2021b. *Klassificering inom parasport*. 15 mars.

<https://www.parasport.se/tranaochtavla/safunkarparasport/Klassificering/>. (Hämtad 2022-05-25)

Parasport Sverige. 2021c. *Vårt mer*.

https://www.parasport.se/globalassets/svenska-parasportforbundet-och-sveriges-paralympiska-kommitte-svenska-parasportforbundet/dokument/utbildningsmaterial-och-forskning/Vart-mer_Samhallsvinsterna-av-parasport. (Hämtad 2022-03-30)

Parasport Sverige. 2022. *Parasport Sverige*. <https://www.parasport.se/>. (Hämtad 2022-03-15)

Riksidrottsförbundet. 2018. *Om Riksidrottsförbundet*. 6 november.

<https://www.rf.se/omriksidrottsforbundet/>. (Hämtad 2022-05-08)

Riksidrottsförbundet. 2019a. *Strategi 2025. Svensk idrott - världens bästa*.

<https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/nya-dokumentbanken/ovrigt/svensk-idrott--varldens-basta.pdf>. (Hämtad 2022-03-20)

Riksidrottsförbundet. 2019b. *Idrotten och samhället*. 24 juni.

<https://www.rf.se/idrottisamhallet/>. (Uppdaterad 2019-09-04). (Hämtad 2022-08-09)

Riksidrottsförbundet 2019c. *Hälsoekonomiska vinster av idrott*. 25 juni.

<https://www.rf.se/idrottisamhallet/halsoekonomiskavinsteravidrott/>. (Uppdaterad 2019-09-04). (Hämtad 2022-08-09)

- Socialstyrelsen. 2010. Habilitering och rehabilitering -Förutsättningar för uppföljning. 20 december.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2010-12-20.pdf>. (Hämtad 2022-08-12)
- Sommar i P1. 2021. *Lina Watz*. [Radioprogram]. Producent: Ulla Wallldén. Sveriges radio P1, 10 augusti. <https://sverigesradio.se/avsnitt/lina-watz-sommarprat-2021>. (Hämtad 2022-06-10)
- Svenska parasportgalan*. 2022. [Webbsändning]. Aftonbladet. 6 maj.
<https://tv.aftonbladet.se/video/342493/repris-svenska-parasportgalan>. (Hämtad 2022-05-06)
- Sveriges paralympiska kommitté. 2021. *Medaljstark trupp till Paralympics*. 1 juli.
<https://paralympics.se/medaljstark-trupp-till-paralympics-2/>. (Hämtad 2022-03-21)
- Sveriges paralympiska kommitté. 2022. *Peking - Sveriges bästa vinterspel på 20 år*. 14 mars.
<https://paralympics.se/peking-sveriges-basta-vinterspel-pa-20-ar/>. (Hämtad 2022-05-07)
- Söderberg, Leif. 2009. *Handikappidrottens historia*.
<https://www.parasport.nu/globalassets/svenska-parasportforbundet-och-sveriges-paralympiska-kommitte-svenska-parasportforbundet/hhof/handikappidrottens-historia.pdf>. (Hämtad 2022-08-09)
- Tidningarnas telegrambyrå. 2022. Medaljhoppet hemlighöll funktionsvariationen. *Aftonbladet*. 4 mars.
<https://www.aftonbladet.se/sportbladet/a/qWw7Be/medaljhopet-hemligholl-funktionsvariati-onen>. (Uppdaterad 2022-03-05). (Hämtad 2022-08-12)
- Tidningarnas telegrambyrå. 2022. Tar första svenska guld -på åtta år. *Expressen*. 7 mars.
<https://www.expressen.se/sport/alpint/just-nu-svenskt-guld-i-paralympics/>. (Hämtad 2022-08-12)
- Travstugan. 2020. *Paralympiatravet 2020*. <https://travstugan.se/paralympiatravet>. (Hämtad 2022-04-30)
- Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.
https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf
(Hämtad 2022-08-01)
- Wikipedia. 2021. *Bonnie Thunders*. Uppdaterad 18 februari.
https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Bonnie_Thunders&oldid=1007411877. (Hämtad 2022-08-11)
- Wikipedia. 2022. *Usain Bolt*. Uppdaterad 2 augusti.
https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Usain_Bolt&oldid=1102014315. (Hämtad 2022-08-11)

Öhrling, Petter & Jonsson, Tobias. 2022. Den svenska truppen till Paralympics presenterad. *Sveriges television*. 2 februari. <https://www.svt.se/sport/parasport/paralympics-27>. (Hämtad 2022-03-20)

APPENDIX

Bilaga 1: Intervjuguide

Deltagandet i den här uppsatsen är frivilligt. Om du vid något tillfälle ångrar ditt medgivande, så är det bara att kontakta mig så tas du bort från arbetet. Alla informanter kommer att anonymiseras i den färdiga uppsatsen.

Bakgrundsinfo

Namn?

Ålder?

Var bor du?

Berätta lite om din familjesituation just nu?

Bor du hemma/själv/annat?

Har du barn?

Är du gift?

Arbetar maken/makan?

Berätta lite om vad du gör förutom idrotten?

Arbetar du?

Med vad?

Berätta om ditt arbete

Pluggar du

Vadå för något?

Vad hoppas du det ska leda till?

Berätta lite om din uppväxt?

Vad arbetade dina föräldrar med

Var bodde ni?

Hade/har du några syskon?

Hur var din skolgång?

Funktionsvariation

Berätta lite om din funktionsvariation?

Är det medfött?

Hur uppstod det?

Hur påverkar den dig i vardagslivet?

Hur påverkar den dig i ditt idrottande?

Idrotten

Hur länge har du hållit på med din idrott?

Hur hittade du fram till din idrott?

Hur gammal var du?

Kände du andra som höll på med idrotten?

Har någon i din familj också hållit på med den idrotten?

Har någon i din familj hållit på med andra idrotter?

Vad hade du för tankar om idrotten innan du testade den?

Håller du även på med några andra idrotter?

Har du hållit på med andra idrotter tidigare?

Hur skulle du beskriva din idrott?

Vad är tjusningen?

Vilka nackdelar finns det?

Har du några speciella redskap som du använder i ditt idrottande

Berätta om dem?

Träning

Hur ofta tränar du?

Berätta hur ett träningspass kan gå till?

Är det ofta samma eller stor variation?

Tillhör du en träningsgrupp eller tränar du mest ensam?

Tränar du med andra paraidrottare och/eller med icke-funktionsvarierade?

Hur är det?

Tränar du även icke-grenspecifik träning tex kondition, styrketräning etc.

Tränar du året runt eller har du vanligtvis något uppehåll?

Berätta om din/dina tränare?

Vilken roll spelar dom?

Vem lägger upp din träningsplanering?

Har det alltid varit så?

Känner du att du får den stöttning du behöver för att genomföra din satsning?

Gillar du att träna?

Vad är det bästa med att träna?

Vad gillar du inte med träningen?

Tävling

Hur ofta tävlar du på en säsong?

Gillar du att tävla?

Berätta om hur en tävling kan gå till?

Hur du några speciella ritualer kopplade till ditt tävlande?

Finns det olika typer av tävlingar inom din idrott?

Olika nivåer?

Olika tävlingsformer?

Vad är det bästa med tävlandet?

Blir du nervös?

Hur hanterar du det?

Berätta om ett minne från en tävling/den senaste du var med på?

Vad gjorde du?

Vad hände?

Hur kändes det?

Har du någonsin tävlat internationellt, mästerskap eller liknande?

Hur var det?

Vilka är dina främsta meriter om du skulle beskriva det själv?

Klassificering

Berätta om klassificeringen inom din idrott?

Hur går det till när man blir klassificerad?

Hur var det för dig?

Hur kändes det?

Har du någonsin omklassificerats?

Känner du dig säker på att klassificeringsfusk inte förekommer i din sport?

Hur känner du inför det?

Drömmar/Mål

Vad har du för mål med ditt idrottande?

Långsiktigt över karriären

Kortsiktigt den här säsongen, närmaste åren

Hur ska du öppna de målen?

Hur ser du på livet efter idrotten?

Är det något du vill uppleva som du inte kan just nu?

Vilken roll fyller idrotten i ditt liv?

Betyder den något speciellt för dig som funktionsvarierad?

Normer

Kan du berätta lite om vilka normer du tänker att det finns i samhället?

Hur man ska se ut?

Hur man ska agera?

Vad förväntar samhället av dig som funktionsvarierad?

Vilka normer finns det inom idrotten?

Hur påverkar det dig som funktionsvarierad idrottare?

Har du stött på fördomar om funktionsvariationer/ Funktionsvarierad-idrottare?

Hur hanterar du det?

Föreningen/idrottsrörelsen

Berätta om föreningen du är med?

Vad gör den unik?

Hur är stämningen i klubben? Känner du dig som en del av klubben?

Får du det stöd du behöver?

Har du alltid varit med den?

Om inte, varför bytte du?

Finns det även icke-funktionsvarierade inom klubben?

Hur behandlas du som funktionsvarierad i förhållande till dom?

Träningsstider? Ekonomisk stöttning etc.

Hur ser du på parasportens plats i samhället?

Uppmärksamhet inom klubb, förbund, i media?

Inkludering?

Hur ser du på parasportens plats i den svenska idrottsrörelsen?

Känner du att idrotten är bra på att nå ut till funktionsvarierade?

Vad kan göras bättre?

Hur ser du på framtiden för paraidrotten i Sverige?

Specifika frågor till tränare

Vad är din roll som ledare?

Vad anser du är utmaningen med att träna para-atleter?

Tränar du även icke-funktionsvarierade idrottare?

Likheter/skillnader

Är det okej att jag kontaktar dig igen om det är något jag har missat? Likaså att du kontaktar mig om du vill lägga till något?

Bilaga 2: Frågelista

Parasport, en etnologisk studie

Magnus Sjöberg heter jag och håller på med min mastersuppsats i etnologi där mitt mål är att undersöka parasporten som kulturellt fenomen med fokus på de som är eller satsar mot att nå eliten. Jag har genomfört ett antal intervjuer men skulle vilja komplettera materialet och nå ut till ännu fler med denna frågelista. Deltagandet är givetvis frivilligt och alla kommer att anonymiseras i själva uppsatsen. Tacksam för så många svar som möjligt!

Det är fritt fram att skriva vad man själv vill få fram om parasporten och sitt idrottande. Se frågorna nedan som förslag på teman som man kan uppehålla sig vid, men det går givetvis bra att även ta upp andra aspekter. Du behöver inte skriva något på alla frågorna om du inte vill. Vill man hellre skriva fritt i ett eget dokument går det lika bra. Bara maila det till gussjomabf@student.gu.se.

Namn (frivilligt)

Ditt svar

Ålder

Ditt svar

Idrott

Ditt svar

Klass

Ditt svar

Berätta om din idrott (Förslag på saker du kan ta upp: Hur tränar du? Hur tävlar du? Vad är tjusningen med just din sport? Finns det några nackdelar? Hur gammal var du när du började? Hur kom du i kontakt med sporten, Har du hållit på med andra idrotter?)

Ditt svar

Klassificering (Förslag på saker du kan ta upp: Hur funkar klassningssystemet i din sport? Hur gick det till när du blev klassificerad? Hur upplevde du det? Vad tänker du om eventuellt klassningsfusk?)

Ditt svar

Inkludering (Förslag på saker du kan ta upp: Hur funkar det inom din idrott, är ni en del av parasportförbundet eller ett specialidrottsförbund? Tränar/tävlar du med andra funktionsvarierade eller med icke-funktionsvarierade, eller både och? Hur är det, vad är skillnaden?)

Ditt svar

Parasportens plats i samhället (Förslag på saker du kan ta upp: Hur funkar det inom din klubb? Hur funkar det från förbundets sida? Får du den stöttning du behöver? Syns parasporten tillräckligt i media? Är idrottsrörelsen bra på att nå ut till funktionsvarierade? Hur ser du på framtiden för parasporten?)

Ditt svar

Jag kan tänka mig att ställa upp på en intervju (antingen via videochatt eller via fysiskt möte)

Ja (Skriv då dina kontaktuppgifter nedan)

Nej

Kontaktuppgifter (frivilligt)

Ditt svar: